Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Nakladatelství F. Topič: zpracování a restaurování souboru návrhů ilustrací a knižních obálek ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci

BcA. Irena Fortelná

Vedoucí práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovik

Diplomová práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Akademický rok: **2016/2017**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**BcA. Irena Fortelná**
Osobní číslo:	**R14018**
Studijní program:	**N8206 Výtvarná umění**
Studijní obor:	**Restaurování a konzervace uměleckých a umělecko-řemeslných děl na papírových, textilních a souvisejících podložkách**
Název tématu:	**Nakladatelství F. Topič: zpracování a restaurování souboru návrhů ilustrací a knižních obálek ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci**
Zadávající katedra:	**Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů**

Zásady pro vypracování:

Teoretická část diplomové práce: studentka zpracuje soubor ilustrací a knižních obálek zhotovených pro nakladatelství F. Topič, který se nachází ve sbírkách Vědecké knihovny v Olomouci. Do současné doby nebyla sbírka, která čítá několik set originálních návrhů obálek, ilustrací apod. zpracována. Studentka nejprve ve stručnosti popíše vznik a historii samotného nakladatelství, přičemž bude čerpat z existující literatury a pramenů. Dále se bude věnovat již sbírce samotné. Vypracuje kompletní přehled sbírky (katalog) a základně jej popíše. Podrobněji se bude věnovat návrhům na knižní vazby. Pokusí se dohledat jejich realizace a dané vazby detailně popíše.
Praktická část diplomové práce: v praktické části své práce studentka zpracuje celý fond z pozice restaurátora. Nejdříve provede průzkum fyzického stavu celého fondu. Na základě jeho výsledků vypracuje koncepci restaurování. Tu bude konzultovat s vedoucím práce a vlastníkem sbírky. Následně přistoupí k provedení potřebných restaurátorských úkonů, včetně řešení otázky ochrany a vyhotovení ochranných obalů. Celý proces písemně a fotograficky zdokumentuje.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Ďurovič, Michal a kolektiv: Restaurování a konzervování archiválií a knih, Praha - Litomyšl: Paseka, 2002.
GRUŠOVÁ, Mariana. Topičovo nakladatelství a salony. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Jan Halada, CSc.
KORITENSKÁ, Pavla. Humoristický časopis Švanda Dudák. Brno, 2008. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce doc. PhDr. Vlastimil Válek, CSc.
Topičův dům: nakladatelské příběhy 1883-1949. [katalog výstavy] Red. DUPAČOVÁ, Gabriela ZACH, Aleš. Praha: Klub Obratník, 1993.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Radomír Slovik**
Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů

Datum zadání diplomové práce: **15. listopadu 2016**
Termín odevzdání diplomové práce: **23. srpna 2017**

Ing. Karol Bayer
děkan

L.S.

Mgr. Radomír Slovik
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 10. srpna 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (Dislokované pracoviště – Fakulta restaurování, Litomyšl).

V Litomyšli dne 23. 8. 2017

BcA. Irena Fortelná

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu ateliéru Mgr. et BcA. Radomíru Slovikovi za odborné vedení, ochotu a pomoc při zpracování této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala za konzultace a cenné rady paní Mgr. Daně Modráčkové, Ing. Haně Paulusové a akad. mal. Josefu Čobanovi. Za konzultace a pomoc se získáním informací o zpracovávaném souboru včetně dohledávání jednotlivých autorů a titulů děkuji panu Mgr. Rostislavu Krušinskému. Za technologické konzultace, analýzy a přípravu odkyselovacího prostředku MMMK v metanolu děkuji paní Ing. Aleně Hurtové. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat i mým přátelům a celé mé rodině za podporu při zpracování této práce ale i po celou dobu mého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá restaurováním a zpracováním souboru originálních návrhů knižních vazeb a ilustrací pro nakladatelství F. Topič ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci. Soubor obsahuje více než 800 originálních kreseb určených pro reprodukci v knihách a periodikách vydávaných nakladatelstvím F. Topič od více než 70 různých ilustrátorů.

Teoretická část popisuje vznik a vývoj Topičova domu, více se zaměřuje na produkci nakladatelství a její výtvarnou úpravu, ilustrátory tvořící pro nakladatelství a celkově výtvarnou stránku Topičova domu.

Výsledkem praktické části je restaurátorská dokumentace popisující důkladně celý soubor, jeho stav před restaurováním a všechny provedené restaurátorské zásahy, doplněná fotografickou dokumentací.

Součástí práce je kompletní katalog všech kreseb nacházejících se v souboru zahrnující základní informace o jednotlivých dílech.

Klíčová slova

Nakladatelství, František Topič, kniha, knižní kultura, výzdoba knihy, ilustrace, ilustrátor, restaurování, konzervace

Title

Publishing house F. Topič: Treatment and restoration of a set of illustration and book cover designs from the collection of the Research library in Olomouc

Annotation

The master thesis concerns the restoration and treatment of a set of original book binding and illustration designs for the publishing house F. Topič originating from the collections owned by the Research library in Olomouc. The restored collection contains more than 800 original drawings from more than 70 different illustrators designated to be printed in books and periodicals published by F. Topič.

The result of the practical part of the thesis is the restoration documentation, which describes the whole collection in detail, the state and condition before the conservation and all applied conservation steps supplemented with photographic documentation.

The theoretical part describes the origin and evolution of the publishing house F. Topič, focusing mainly on the production and the artwork as well as the illustrators working for the publishing house. The thesis also includes a complete catalogue of all drawings from the restored collection including basic information about each piece.

Keywords

Publishing house, František Topič, book, book culture, book design, illustration, illustrator, restoration, conservation

Obsah

1 Úvod 12

I. TEORETICKÁ ČÁST – Nakladatelství F. Topič 13

2 Úvod k nakladatelské činnosti 14

3 Nakladatelství, knihkupectví F. Topič 15

3.1 Život Františka Topiče (1858–1941) 15

3.2 Vznik a vývoj nakladatelství a knihkupectví 16

3.2.1 Topičova edice 18

4 Ediční program nakladatelství 19

4.1 Edice 20

4.2 Periodika 21

4.2.1 Švanda dudák 21

4.2.2 Topičův sborník literární a umělecký 23

4.3 Další produkce nakladatelství 24

5 Výtvarná stránka nakladatelství 25

5.1 Topičův dům z architektonického hlediska 25

5.2 Topičův salon 26

5.2.1 První salon (1894–1899) 27

5.2.2 Druhý salon (1906–1911) 27

5.2.3 Třetí salon (1918–1936) 28

5.2.4 Čtvrtý salon a Výstavní síň Československého spisovatele 28

5.3 Plakáty pro Topičův dům 29

5.4 Výtvarná úprava Topičovy produkce 30

5.4.1 Rozkvět s Viktorem Olivou 32

5.4.2 Krátké období s Jaroslavem Bendou 33

5.4.3 Spolupráce s Josefem Wenigem 33

5.4.4 Rozpol v produkci – běžná produkce a bibliofilie 34
5.4.5 Poslední úspěšná etapa s Cyrilem Boudou 35
5.4.6 Ilustrace v časopise Švanda dudák 36
5.5 Výtvarníci Topičova domu 40
5.5.1 Jaroslav Benda 41
5.5.2 Cyril Bouda 42
5.5.3 Jozef Čejka 43
5.5.4 Petr Dillinger 44
5.5.5 Václav Klimánek 46
5.5.6 František Kysela 47
5.5.7 Zdeňka Mašková-Landová 48
5.5.8 Alois Moravec 49
5.5.9 Viktor Oliva 51
5.5.10 Karel Šimůnek 53
5.5.11 Josef Wenig 54
II. PRAKTICKÁ ČÁST – Restaurátorská dokumentace 56
6 Identifikace 57
7 Popis souboru 58
7.1 Původ souboru 58
7.2 Původce – nakladatelství F. Topič 59
7.3 Časové zařazení 59
7.4 Ilustrátoři 60
7.5 Různé typy obrazových částí knihy 60
7.6 Stávající způsob uložení – ochranné obaly 62
7.7 Podložky 63
7.8 Adjustace 63
7.9 Slepé pečeti, průsvitky 64

7.10 Razítka ... 64
7.11 Výtvarné techniky ... 64
7.12 Záznamové prostředky, přípisky ... 65
8 Popis poškození ... 67
9 Průzkum ... 70
9.1 Metody neinvazivního průzkumu ... 70
9.2 Metody invazivního průzkumu ... 71
9.3 Vyhodnocení průzkumu ... 72
10 Restaurátorský záměr ... 73
11 Postup restaurátorských prací ... 74
11.1 Fotodokumentace ... 74
11.2 Průzkum ... 74
11.3 Měření pH ... 74
11.4 Zkoušky rozpíjivosti ... 75
11.5 Batofenantrolinový test ... 75
11.6 Mechanické čištění ... 75
11.7 Označení jednotlivých děl – očíslování ... 76
11.8 Demontáž kovových kancelářských sponek a paspart ... 77
11.9 Zkoušky rozpíjivosti, přechodná fixace záznamových prostředků 77
11.10 Mokré čištění, klížení ... 78
11.11 Odkyselování ... 78
11.12 Odkyselení pomocí MMMK v methanolu ... 78
11.13 Odkyselování v obohacené vodě ... 80
11.14 Odkyselení pomocí Bookkeeperu ... 80
11.15 Vyspravování, doplňování a skeletizace ... 80
11.16 Lokální klížení ... 81

11.17 Odstraňování skvrn, nánosů lepidel, lepicích pásek 81
11.18 Závěrečný způsob uložení 81
11.19 Vytvoření katalogu 82
11.20 Dohledávání autorů a realizací knižních vazeb 83
12 Použité materiály a chemikálie 85
13 Podmínky uložení 87
14 Závěr 88
15 Seznam použité literatury a pramenů 89
16 Seznam použitých symbolů a zkratek 93
17 Seznam vyobrazení v textu 94
18 Seznam obrazových příloh 97
18.1 Seznam obrázků v obrazové příloze 1 97
18.2 Seznam obrázků v obrazové příloze 2 97
18.3 Seznam obrázků v obrazové příloze 3 98
19 Textové přílohy 150
19.1 Seznam textových příloh 150
19.2 Seznam obrázků v textových přílohách 150

1 Úvod

Diplomová práce vychází z restaurování souboru návrhů ilustrací a knižních obálek pro nakladatelství F. Topič ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci. Tématem práce je nakladatelství F. Topič a výtvarná stránka jeho produkce se zaměřením na konkrétní ilustrace a ilustrátory. Práce obsahuje teoretickou a praktickou část a katalog všech restaurovaných objektů (Textová příloha 4). V elektronické i v tištěné podobě je rozdělena do dvou částí, přičemž druhou část tvoří katalog.

Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola přináší obecný úvod k nakladatelské činnosti na přelomu 19. a 20. století. Další kapitoly se již věnují výhradně Topičově domu. Druhá kapitola popisuje vznik a vývoj nakladatelství F. Topič a přibližuje osobnost nakladatele. Třetí kapitola se zabývá edičním plánem nakladatelství a je dále rozčleněna na další podkapitoly zaměřené na různé kategorie produkce (edice, periodika a ostatní produkce), z nichž je větší pozornost věnována časopisům Švanda dudák a Topičův sborník literární a umělecký, ve kterých se objevují hojně ilustrace, které jsou předměty restaurování. Poslední a nejobsáhlejší kapitola zpracovává Topičův dům z výtvarného hlediska a poukazuje na důležitost výtvarného umění v tomto podniku a pro osobnost nakladatele v několika různých odvětvích. Zabývá se vývojem výtvarné úpravy knih z produkce nakladatelství a jejich výtvarníky – ilustrátory, vybraným ilustrátorům je pak věnována celá podkapitola, kde je v krátkých medailoncích představeno několik vybraných autorů, jejichž ilustrace se vyskytují v restaurovaném souboru a kteří byli významní pro nakladatelství nebo jsou zde hojně zastoupeni.

Praktická část sestává z kompletní restaurátorské dokumentace a katalogu všech děl obsažených v souboru. Restaurátorská dokumentace zahrnuje zevrubný popis souboru z různých hledisek, popis poškození, průzkum fyzického stavu, návrh na restaurování, popis provedených restaurátorských zásahů, dále seznam použitých materiálů a chemikálií a doporučené podmínky uložení. Součástí dokumentace jsou přílohy čítající fotodokumentaci, tabulky s naměřenými hodnotami pH a seznam ilustrátorů restaurovaných kreseb a další.

Součástí příloh je také zmiňovaný katalog, který zahrnuje vždy kromě miniatury kresby základní informace o daném objektu.

I. TEORETICKÁ ČÁST – Nakladatelství F. Topič

2 Úvod k nakladatelské činnosti[1]

Nakladatelská činnost v moderním slova smyslu spadá v našich zemích až do 2. poloviny 19. století. Jejím prvním představitelem byl Ignác Leopold Kober (1825–1866), který řídil podnik zahrnující nakladatelství, knihkupectví i tiskárnu. Zde proto poprvé můžeme použít termín nakladatelský dům. Mezi nejvýznamnější počiny Kobrova podniku patří vydání první české encyklopedie, tzv. *Riegrova slovníku naučného*, který vycházel v letech 1860–1874.

V 60. a 70. letech 19. století se česká nakladatelská činnost začala rychle rozvíjet a stávala se běžným profesním oborem. Postupně se přesouvala ze Starého Města na Nové Město (ulice Národní, Spálená, Jungmannova, Vodičkova, náměstí Václavské a Karlovo atd.). Největší rozkvět zažívala na přelomu 19. a 20. století. Přibližně lze toto období vymezit od 80. let 19. století do roku 1918. „*Nakladatelské budovy – kromě toho, že v sobě soustředily všechny složky potřebné pro provoz firmy a soukromý byt nakladatele – navíc plnily funkci společenského a kulturního centra.*“[2] Vzhled nakladatelských domů i podoba a charakter knih často přímo odrážely osobnost nakladatele. Topičův dům toho byl dobrým příkladem. *„Fasáda domu jako by evokovala výtvarnou podobu knih nejslavnějšího období Topičova závodu a spolu s nimi demonstrovala duchovní atmosféru podniku, představujícího vyvrcholení snah sebevědomého českého měšťanstva.“*[3] Program závodů stále ještě podporoval národní uvědomění, postupně však přibývala i odborná a vědecká literatura. Produkce se začala více zaměřovat na konkrétní oblasti zájmu (umělecké publikace, literatura pro mládež aj.), postupně začala pronikat také překladová literatura. Obecně vzrostlo množství vydávaných tisků.

Topičovo nakladatelství se na konci 80. let 19. století zařazuje mezi nejvýznamnější pražské nakladatelské domy.[4] Patří mezi tzv. trojhvězdí pražských nakladatelských domů „zlaté éry“ českého nakladatelského podnikání, které tvořila nakladatelství F. Topič, Otto a Vilímek.

---

[1] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 9–12
Zach, A., Stopami, s. 5–7
[2] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 12
[3] Zach, A., Stopami, s. 8
[4] Tamtéž, s. 6

3 Nakladatelství, knihkupectví F. Topič

Podnik působil již od roku 1883. Pod firemním názvem *F. Topič* však fungoval až od roku 1886 a svoji činnost ukončil v roce 1936. Mezi lety 1937–1949 navazuje na jeho činnost snacha původního majitele M. Topičová otevřením nakladatelství *Topičova edice*.

Jednalo se o *„Pražské nakladatelství zaměřené na soubory spisů českých autorů převážně národně i tradičněji orientovaných a ve 20. století na výpravné publikace o českém výtvarném umění, později i na přeloženou beletrii a populárně-naučné spisy; knihkupectví s cizojazyčným sortimentem a prodejem uměleckých předmětů a reprodukcí a s výstavní síní. Od 1937 pokračovalo jako nakladatelství původní a přeložené beletrie a kulturněhistorických dokumentů s názvem Topičova edice.“*[5]

3.1 Život Františka Topiče (1858–1941)

František Topič se narodil 20. listopadu 1858 ve Chvalíně u Roudnice. Vystudoval reálku v Lounech a v Ústí nad Labem, pokračoval studiem Obchodní akademie v Praze. Od roku 1881 pracoval jako účetní v administraci nakladatelství a knihtiskárny Františka Šimáčka, kde se seznámil s Šimáčkovou neteří Terezií Šulcovou. V roce 1883 se ujal vedení nově zřízeného Šimáčkova knihkupectví a měsíc poté se s Terezií oženil. O dva roky později, 7. července 1885, se Topičovým narodil jediný syn Jaroslav. 5. května 1885 Šimáček náhle zemřel a od roku 1886 pokračoval Topič vedením závodu již pod svým jménem.

Celý život se Topič věnoval vedení své firmy, na chodu podniku se podílela také jeho žena Terezie a později se stal společníkem i syn Jaroslav. V roce 1924 zemřela Topičova manželka a 25. března 1936 zemřel v nedožitých 51 letech také syn Jaroslav, v té době již jediný Topičův společník a předpokládaný nástupce. Topič tedy zůstal posledním majitelem závodu. Na podzim téhož roku, na sklonku svého života, proto podnik včetně firemního názvu prodal. František Topič zemřel 29. 3. 1941 v Praze.[6]

---

[5] Lexikon, s. 975
[6] Dupačová G. – Zach A., Topičův dům, s. 51

3.2 Vznik a vývoj nakladatelství a knihkupectví

Počátky „Nakladatelství F. Topič“ je nutno hledat v „Knihkupectví Františka Šimáčka“. František Šimáček byl majitelem nakladatelství a knihtiskárny v Jeruzalemské ulici č. 11, kde od roku 1881 zaměstnával v administraci podniku Františka Topiče.[7] V květnu roku 1883 získal Šimáček knihkupeckou koncesi a v říjnu téhož roku vybudoval na Ferdinandově tř. 9, čp. 1011 (dnes Národní 7) knihkupectví jako věno své neteře, se kterou se o měsíc později (12. listopadu) Topič oženil. Topič byl pověřen vedením závodu pod Šimáčkovým jménem.[8]

Umístění podniku na Ferdinandově třídě se zpočátku jevilo jako poměrně riskantní, jelikož zde v té době sídlilo dalších 10 knihkupectví. Tento krok se však nakonec ukázal jako úspěšný vzhledem k otevření obnoveného Národního divadla v listopadu roku 1883, tedy měsíc po založení podniku. Ferdinandova třída se stala centrem, kde se soustředila česká kulturní scéna.[9]

Již roku 1884 se pod hlavičkou knihkupectví začal Topič věnovat i nakladatelské činnosti. V dubnu 1885 náhle zemřel F. Šimáček. V prosinci si Topič obstaral vlastní koncesi a od roku 1886 vedl knihkupectví a nakladatelství pod svým jménem. Na konci roku se podnik rozrostl o obchod s uměleckými díly, tzv. Ústřední závod umělecký, který nabízel jak originály, tak i autorské kopie a reprodukce. Krátkodobě měl v prodeji také hudebniny, na které se však zaměřovalo nakladatelství Fr. A. Urbánek. Později připojil oddělení s uměleckoprůmyslovými výrobky denní potřeby. Rok 1887 se stal důležitým mezníkem pro budoucí vývoj nakladatelství. Šestým ročníkem totiž Topič přejal do svého nákladu humoristický časopis Švanda dudák, jehož vydávání si nadále jeho autor Ignát Herrmann nemohl dovolit. Zdánlivě nevýhodný krok však zásadním způsobem obohatil nakladatelství o pozdější kmenový okruh spisovatelů a výtvarníků, kteří přišli spolu s Herrmannem. Roku 1888 zapojil

[7] Šimáček zaměstnal Topiče poté, co ho zaujal svými příspěvky do Šimáčkových Českých novin (psané většinou pod pseudonymem František Chvalínský)
[8] Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 5
[9] Tamtéž

Topič do nabídky knihkupectví také cizojazyčnou, zejména francouzskou literaturu.[10]

V roce 1894 došlo k rozšíření a adaptaci závodu, ve kterém byla navíc 20. října otevřena výstavní síň – první *Topičův salon*. V roce 1899 se Topič účastnil vzniku společnosti Česká grafická Unie.[11] Topičův podnik se stále rozrůstal, a proto byl roku 1905 zakoupen sousední dům č. 11 (dnes č. 9, čp. 1010), kam se po jeho přestavbě o rok později přesunulo nejen knihkupectví a nakladatelství, ale i soukromý byt Topičových. Zároveň byl v prostorách domu 2. října otevřen druhý Topičův salon. V roce 1913 se podnik stal veřejnou obchodní společností a k manželům Topičovým přibyl jako společník i syn Jaroslav. Ten se ujal vedení závodu, právo rozhodovat ale zůstalo rodičům. Další, v pořadí již třetí Topičův salon, byl otevřen v roce 1918 (ukončen byl v roce 1936 společně s prodejem nakladatelství novému majiteli).[12]

Založení Československé republiky v roce 1918 znamenalo vyvrcholení Topičova programu, ale zároveň mělo na nakladatelství negativní dopad. Podnik zažíval krizi spojenou s úpadkem zájmu o národně výchovnou literaturu a Topič nebyl schopen přizpůsobit produkci aktuálním požadavkům čtenářů. Dalším faktorem stoupající krize podniku bylo založení státem podporované konkurenční firmy Orbis v roce 1921, která se zaměřovala na zahraniční, obzvlášť francouzskou literaturu, stejně jako Topičovo knihkupectví.[13]„*Od roku 1922 se již ve vývoji Topičova podniku dají rozeznat první příznaky nakladatelské krize. Zakládají se rozmanité edice, které však většinou záhy opět zanikají.*“[14] “*Organizační neklid jakoby se přenášel i na ediční program.*“[15]

V roce 1923 byl pořízen dům na Vinohradech pro expediční a skladové účely.[16] O dva roky později následovala přestavba provozní části domu na

[10] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 19 - 21
[11] Lexikon, s. 976
[12] Dupačová G. – Zach A., Topičův dům, s. 51
[13] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 32
[14] Tamtéž, s. 33
[15] Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 11
[16] Ul. Čelakovského 52 (dnes Jana Masaryka 56)

Národní třídě. Rokem 1934 vstoupila firma Topiče společně s nakladatelstvími Jan Laichter a Melantrich do *Klubu moderních nakladatelů Kmen*.[17]

Posledními kroky k definitivnímu konci nakladatelství bylo kromě vzrůstající hospodářské krize také rozhodnutí Jaroslava Topiče vzdát se ze zdravotních důvodů vedení firmy a posléze jeho smrt 25. března 1936. Vzhledem k tomu, že žena Františka Topiče zemřela již v roce 1924, stal se Topič posledním majitelem podniku. Všechny tyto okolnosti ho nakonec donutily k prodeji nakladatelského domu a knihkupectví na podzim roku 1936 F. Stránskému, majiteli Lidových novin a nakladatelství Fr. Borový, včetně firemního názvu. V listopadu a prosinci pak byly při aukci rozprodány sbírky Topičovy galerie a soukromé sbírky Františka Topiče a Milady Topičové.[18]

3.2.1 Topičova edice

Snacha Františka Topiče, Milada, poté ještě pokračovala v nakladatelské činnosti v prostorách bývalých skladů a expedice – v domě na Vinohradech. Koncesi získala roku 1937 a firmu s názvem *Topičova edice* vedla až do roku 1949. Navázala tak svou činností na nakladatelství *F. Topič*, a to především pokračováním vydávání úspěšné edice *Topičovy bílé knihy,* ve které vyšlo na sedmdesát titulů.[19]

---

[17] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 27
Lexikon, s. 976
[18] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 37-38
[19] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 38

4 Ediční program nakladatelství

Program Topičova nakladatelství se po celou dobu jeho působení zaměřoval na národně výchovnou literaturu, což se projevovalo zejména vydáváním poezie a prózy soudobých českých autorů. Kromě těchto vlasteneckých tendencí bylo jeho hlavním zájmem zpřístupnit literaturu co nejširším vrstvám. Důležité místo v programu zaujímaly také knihy pro děti a mládež. Další významnou část produkce představovaly výtvarné publikace s bohatým obrazovým doprovodem, které odrážely Topičův vřelý vztah k výtvarnému umění.[20] *„Pro Topičův závod bylo typické, že výtvarné umění ovlivňovalo celý nakladatelský program (od vydávání ilustrovaných knih, obrazových alb, reprezentativních monografií aj. až po úpravu obálek knih.)“*[21]

Pravým opakem tradičně českého konzervativního nakladatelství bylo pokrokové cizojazyčně zaměřené knihkupectví, které nabízelo převážně francouzskou literaturu. Stejně moderní a svobodomyslný byl i program Topičova salonu.[22]

Prvním nakladatelským počinem Františka Topiče bylo zahájení vydávání *Sebraných spisů* Václava Beneše Třebízského v roce 1884, tehdy ještě pod hlavičkou *„Knihkupectví Františka Šimáčka“*. Dalšími autory se v roce 1886 stávají Karel Havlíček Borovský a Jan Neruda, jejichž díla vychází již pod Topičovým novým firemním názvem *„Nakladatelství F. Topič“*. V roce 1887 přebírá Topič od Ignáta Herrmanna do svého nákladu humoristický časopis Švanda dudák. Spolu s Herrmannem do nakladatelství přichází významný okruh spisovatelů a výtvarníků.[23]

Topičův ediční plán lze rozdělit do několika následujících kategorií, a to na edice, periodika a ostatní produkci.

---

[20] Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 6
[21] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 30
[22] Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 6
[23] Tamtéž, s. 5

4.1 Edice[24]

Teprve v roce 1895 změnil Topič svůj dosud negativní postoj k vydávání edic. První samostatnou edicí se stala *Čítárna Švandy dudáka,* která byla součástí časopisu *Švanda dudák* a kterou redigoval Ignát Herrmann. Zaměřoval se především na práci soudobých českých humoristů a prozaiků, stejně jako *Švanda dudák.* Od roku 1901 Topič do svého edičního plánu přidal také překladovou literaturu, kterou zahájil edicí *Paleček* (1901–1905).[25]

K dalším jednotlivým edicím patří například *Osení,* vydávané v letech 1908–1918, které mělo sloužit především mládeži.[26] K účelům vzdělávání mládeže byla určena také *Sbírka souvislé četby školní* (1910–1948), která patřila k nejobsáhlejším edicím zahrnující celkem 105 svazků. V roce 1909 začal vycházet *Topičův sborník vybrané četby*, jehož podstatou byl výběr dobré četby původní i přeložené. Obsahově odpovídaly této edici o několik let později také *Topičovy dobré knihy původní* (1916–1926) a *Topičovy dobré knihy přeložené* (1916–1927), které však nevynikly v množství podobně zaměřených edic jiných nakladatelů té doby. V knižnici *Duch a svět* (1913–1926) odborníci z nejrůznějších oborů přinášeli laikům rozličná témata společenských a přírodních věd. Jednalo se o jednu z úspěšnějších edic Topičova nakladatelství. Jedním z projevů Topičovy náklonnosti k umění představuje knižnice *Umělecké památky* (1916–1924), týkající se vždy konkrétního uměleckého období, místa či umělce, která zahrnovala kvalitní reprodukce. Z dalších edic uveďme například *Povídky o zvířatech* (1915–1927), *Hovory básníků* (1917–1922) a *České hlavy* (1918–1925). [27]

Od 20. let se začínala u Topiče projevovat nakladatelská krize v podobě velkého množství různorodých edic, které však nedosáhly většího úspěchu a brzy zanikly. Byly jimi například *Skautské večery, Francouzská knihovna, Americká knihovna, Levná lidová knihovna, Kruh knih odvahy* a další.[28]

---

[24] Kompletní výčet jednotlivých edic, periodik, souborných vydání a další produkce z nakladatelství je uveden v *Lexikonu české literatury* pod pojmem F. Topič (s. 980–981), podrobněji vše popisuje ve své diplomová práci V. Adamcová (s. 19-38) a později také v bakalářské diplomové práci V. Kordasová (s. 30–34).
[25] Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 8
Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 21
[26] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 25
[27] Tamtéž, s. 25-30
[28] Tamtéž, s. 33

Poslední a patrně nejznámější edicí se staly *Topičovy bílé knihy* (1929–1936, potažmo 1948[29]), které vznikly díky úspěšné knize *Život Benjamina Disräeliho*, vydané již v roce 1928. Kniha se stala prvním svazkem této edice a svou neobvyklou grafickou úpravou dala podnět k jejímu pojmenování.[30]

4.2 Periodika

Ve své nakladatelské činnosti se Topič věnoval rovněž produkci periodického tisku. Zahájil ji v roce 1887, jak již bylo zmíněno, vydáváním časopisu *Švanda dudák,* který je podrobně popsán v následující podkapitole.

K dalším časopisům, které produkovalo nakladatelství, patří *Do světa* (1898–1900), *Praha* (1903–1904), *Nová česká revue* (1903–1905), *Těsnopisná besídka* (1911–1920), *Ruch* (1912–1914), *Topičův sborník literární a umělecký* (1913–1926), o němž je také více pojednáno později, *Topičův věstník* (1917–1922), *Mladý republikán* (1919), *Československé divadlo* (1926–1927), *La Revue francaise de Prague* (1922–1938) a *Literární svět* (1927–1928).[31] Vydávání většiny těchto periodik bylo pro malý počet odběratelů brzy ukončeno.[32]

4.2.1 Švanda dudák[33]

Švanda dudák byl „*beletristicky orientovaný humoristický časopis profilovaný I. Herrmannem, zaměřený především na každodenní život a situační humor.*“[34] Vycházel v letech 1881–1914 a po přestávce způsobené okolnostmi první světové války pak mezi lety 1924–1930.

V průběhu existence časopisu se několikrát měnil jeho podtitul (*Poutník humoristický, Humoristický týdeník nepolitický, Měsíčník humoristický, Humoristický čtrnáctideník*), formát a četnost vydávání (týdeník, čtrnáctideník, měsíčník, dvouměsíčník). V pozici redaktora působil po celou dobu Ignát Herrmann v příležitostné spolupráci s K. Maškem, A. Scheinerem, K. Horkým, L. Tůma-Zevlounem a Z. Grundem. Kromě prvních pěti ročníků, které vydal vlastním nákladem Ignát Herrmann, byl nakladatelem časopisu František Topič.

---

[29] Mezi lety 1937 a 1948 vydávané nakladatelstvím Topičova edice
[30] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 36-37
[31] Lexikon, s. 981
[32] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 32
[33] Lexikon, s. 824-829
[34] Lexikon, s. 824

Švanda dudák, založený Ignátem Herrmannem, patřil spolu s *Humoristickými listy* a *Palečkem* mezi významné a oblíbené soudobé humoristické časopisy. Zpočátku převažovaly obsáhlejší prózy, postupem času i méně rozsáhlé texty a kratší veršované útvary. Jednoduše členěný časopis postupně zakládal různé rubriky. První z nich, *Paběrky z redakčního koše: Z poslední galerie,* přichází v roce 1884, o rok později následuje rubrika *Fejeton.* V roce 1886 přibyly zábavné rubriky *Žertovný rébus* a *Švandova šachovnice,* dále rubrika obsahující drobné překlady, *Humor z cizích luhů.*

Roku 1887, kdy převzal Topič časopis do svého nákladu, došlo ke změně formátu a periodicity. Podařilo se rovněž uskutečnit záměr Herrmanna zapojit ilustrace do časopisu. Změny se projevily i v samotném obsahu, zejména posílením humoristické složky drobnými žánry. Vzhledem k finančním obtížím spojeným s nákladností obrazové části listu se hned po dvou letech navrátilo opět k menšímu formátu bez ilustrací vycházejícímu jednou měsíčně. Obnovení ilustrovaného časopisu, který svou týdenní frekvencí odpovídal humoristickým periodikům tehdejší doby, došlo v roce 1900. Množství ilustrací se zvýšilo na několik set kusů. Nově se od roku 1907 ustanovil i výtvarný redaktor. Opět se pozměnily žánry a často publikovali anonymní autoři nebo používali pseudonymy. Text se často objevoval jen ve formě komentářů k obrázkům. Postupem času se tak snižovala úroveň příspěvků a opadal i zájem čtenářů. „*S úpravami periodicity docházelo ke změnám v zastoupení žánrů i zaměření časopisu.*“ Čím častěji časopis vycházel, tím se více objevovaly drobnější žánry, jako byly například anekdoty, doprovodné komentáře k ilustracím, pamflety, epigramy, aktovky a další. S většími rozestupy mezi jednotlivými čísly pak docházelo k zesílení beletristického rázu.

K okruhu autorů, kteří přispívali do časopisu, patřili mimo jiné i přední čeští spisovatelé, jako byli například V. B. Třebízský, J. Neruda, K. H. Borovský, J. V. Sládek, J. Vrchlický, S. Čech, A. Sova a další.

Součástí periodika byly i knihovny zábavných a humoristických knížek, které předtím mnohdy bývaly otištěny i v časopisu. Vycházely edice *Čítárna Švandy dudáka* (1895–1910) a *Knihovna Švandy dudáka* (1924–1930).

4.2.2 Topičův sborník literární a umělecký

„*Nakladatelský měsíčník věnovaný především beletrii a výtvarnému umění, orientovaný na tradiční směry a autory zejména 80. a 90. let 19. století a jejich pokračovatele.*“[35]

Třináctý ročník měl zkrácený název pouze na *Topičův sborník.* Redaktory byli J. Borecký, A. Wenig, J. Grmela, pro obrazovou část T. R. Vejrych. V rámci časopisu vycházela edice *Knihy Topičova sborníku* (1913–1926) a mezi lety 1917–1919 byl součástí přílohy i *Topičův věstník*, který později vycházel samostatně.[36]

Periodikum vyšlo z popudu K. Rožka, redaktora knižnice *Topičův sborník vybrané četby* (1909–1913), vydávat měsíčně arch časopisu a arch knižní přílohy, které by pak později byly svázány do knižního celku vždy v rámci jednoho ročníku. Titul časopisu *Topičův sborník literární a umělecký* byl odvozen z názvu Rožkovy knižnice, která v souvislosti s autorovým úmrtím v roce 1913 zanikla. Tentýž rok ji však nahradila nová edice *Knihy Topičova sborníku* (1913–1926), která vycházela jako součást časopisu.[37]

„*Šlo o první český magazín formátu přibližně A_5 o padesáti stránkách, který upoutával nejen obsahem, ale i formou.[…]Výrazně ho oživoval bohatý ilustrační a fotografický doprovod, nezřídka barevný. Přinášel dokonce i malířské reprodukce.*“[38]

Topičův sborník literární a umělecký přinášel zábavné i poučné příspěvky, prózu, poezii a drama, které odpovídaly tradičně zaměřenému programu nakladatelství. Významnou část zaujímala však i literatura překladová. Jednalo se nejvíce o překlady z francouzštiny, dále pak z vlámštiny, angličtiny, italštiny, němčiny, polštiny, nebo například ruštiny. Kromě beletrie byly publikovány také fejetony a populárně-naučné a vzdělávací články. Součástí každého čísla byla výkladová stať věnovaná určitému autorovi, která byla doplněná několika reprodukcemi jeho děl. „*Rubrika Kronika obsahovala drobné glosy, jubilejní články a stručné přehledy z oblasti literární, výtvarné, divadelní a hudební…*“[39]

---

[35] Lexikon, s. 981-982
[36] Tamtéž, s. 982
[37] Tamtéž
[38] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 27
[39] Lexikon, s. 984

4.3 Další produkce nakladatelství

Významnou část produkce zaujímaly sebrané spisy kmenových autorů, jimiž byli kromě V. B. Třebízského také Jan Neruda, Svatopluk Čech, Ignát Herrmann, J. Holeček, K. Léger, V. Dyk a další autoři. Jednalo se o ekonomický pilíř nakladatelství.[40]

Do ostatní produkce patřila i další beletrie vydávaná samostatně, mimo již zmíněné edice. Dále to byly spisy a jednotlivé knihy pro mládež, naučné spisy, eseje, divadelní hry, libreta, zpěvy, kartografie, školní knihy a pomůcky. Podstatnou součástí nakladatelského programu bylo vydávání „*výpravných uměleckých publikací […], v tehdejším českém nakladatelském spektru v této intenzitě ojedinělé*“[41]. Ta zahrnovala obrazová a umělecká díla (originály i reprodukce). Nedílnou součástí produkce byly seznamy a katalogy, sloužící jako reklama a propagace závodu, která upozorňovala čtenáře na aktuální nabídku nakladatelství.[42]

[40] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 33
[41] Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 6
[42] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 33-34

5 Výtvarná stránka nakladatelství

Charakteristickým rysem Topičovy osobnosti byl jeho blízký vztah k výtvarnému umění. To se po celou dobu jeho působení projevovalo i v nakladatelské činnosti. O jeho náklonnosti k umění však nesvědčí jen podoba a charakter vydávaných knih, ale i další aktivity, jako bylo založení prodejny s uměleckými předměty nebo otevření Topičova salonu vycházející z jeho sběratelské záliby. Umění používal i k propagaci závodu. „*Snad nejvýraznějším reklamním prostředkem byl plakát, „který Topič jako jeden z prvních u nás vědomě užíval k propagaci i jiných než materiálních statků.*“ “[43] V neposlední řadě je nutné připomenout i podobu budovy nakladatelského domu, která rovněž plně charakterizovala osobnost nakladatele. „*František Topič […] Dokázal ze svého domu vytvořit ve své době ojedinělý výtvarný velkopodnik, který sdružoval výtvarníky jako ilustrátory, vystavovatele i Topičovy sběratelské “tipy“.*“[44]

5.1 Topičův dům z architektonického hlediska

Firma Františka Topiče sídlila po celou dobu její činnosti na Ferdinandově třídě,[45] ne však na stejném místě. Po přelomu století došlo k přesunu sídla firmy do vedlejšího domu. Pojem „Topičův dům“ je spojen až s druhým sídlem závodu, upraveném v secesním stylu. Právě tato podoba domu plně reprezentovala charakter závodu a je s ní spojena nejvýznamnější éra Topičova domu.

V roce 1883 byl na Ferdinandově třídě č. 9, čp. 1011 (dnes Národní 7) zřízen Františkem Šimáčkem knihkupecký krám podle návrhu architekta Jana Zeyera. Jednalo se o první Topičův krám, který později prošel další úpravou, a to v roce 1894, kdy byl podnik rozšířen na celé přízemí. Přestavba byla realizována podle návrhu stejného architekta.[46]

V roce 1905 Topič koupil sousední dům č. 11, čp. 1010 (dnes Národní tř. 9) a došlo k rozsáhlé přestavbě, tentokrát již podle návrhu Osvalda Polívky, významného českého architekta, průkopníka secesního slohu. Dům byl tehdy

---

[43] Kordasová, V., Trojhvězdí, s. 36
[44] Janáková I., Tvář, s. 24
[45] Dnes Národní třída
[46] Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 5,
Zach, A., Stopami, s.18

upraven a přizpůsoben nejen pro účely knihkupectví, nakladatelství a Topičova salonu ale i soukromého bytu Topičových.[47]

„Průčelí Topičova domu je typickou ukázkou Polívkovy tvorby z počátku století – reprezentuje elegantní pražskou secesi ovlivněnou vídeňskou tvorbou okruhu prof. Otto Wagnera, v detailu však zjemnělou barokizujícími prvky a typicky pražskou vegetabilní štukovou dekorací. Stavba se čtyřmi nadzemními podlažími o devíti okenních osách má průčelí traktováno mělkým středním arkýřem ve tvaru obráceného „T“. Fasáda je ukončena dvěma segmentovými postranními štítky a útlou průběžnou markýzou namísto korunní římsy.“[48]

K dalším změnám došlo ve 30. letech. Adaptaci parteru budovy a vnitřního zařízení, včetně dekorace vestibulu provedl František Zelenka v duchu funkcionalismu. V 60. a 70. letech pak proběhly radikální úpravy, které byly dílem D. Čermáka a F. Cubry. Všechny tyto úpravy, ač dosahují vysokých architektonických kvalit, zásadním a necitelným způsobem narušily a změnily původní secesní podobu těchto prostor.[49]

5.2 Topičův salon

Topičův salon představoval na počátku 20. století významné pražské kulturní centrum, *„byl nejdéle působící soukromou galerií v Praze.“*[50] František Topič salon založil na podzim roku 1894 jako součást Topičova nakladatelství. S několika přestávkami fungoval až do přelomu let 1949/1950 (pod vedením Topiče jen do roku 1936), kdy salon vystřídala Výstavní síň Československého spisovatele. Za celou dobu svého působení v něm vystavovalo nespočet umělců tehdejší doby, a to nejen českých, ale i zahraničních. Výstavy měly buď charakter kolektivní, nebo byly zaměřeny na jednotlivé osobnosti.[51]

Vývoj salonu lze rozdělit podle doby trvání na několik etap, které vždy souvisely se změnou jeho umístění.

---

[47] Lukeš, Z., Topičův dům, s. 8
Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 8
[48] ZACH STR. 49
[49] Zach – Lukeš, str. 49
[50]Bydžovská L., Topičův salon, s. 37
[51]Tamtéž
Grušová M., Topičovo nakladatelství, s. 28

5.2.1 První salon (1894–1899)

První Topičův salon byl otevřen roku 1894 v nádvorní přístavbě prvního sídla Topičova závodu na Ferdinandově třídě 9. Tato výstavní síň nabízela až do roku 1899 *„pražské veřejnosti stálý kontakt se současným uměním a ve své době neměla srovnatelnou domácí konkurenci.“*[52] Propagaci salonu zpočátku zajišťovaly plakáty Viktora Olivy, který rovněž navrhl logo salonu. Výstavní plán byl různorodý, co se témat ale i výběru umělců týče. K výstavám byly obvykle vydávány katalogy. Významná byla spolupráce s výtvarným spolkem *SVU Mánes*. Z vystavujících autorů uveďme například M. Alše, A. Slavíčka, M. Švabinského, J. Preislera, dále v zahraničí začínajícího A. Muchu a L. Marolda. V Topičově salonu se rovněž objevovala jména spojená s působením v jeho nakladatelství, jako byl již zmíněný Viktor Oliva, nebo také např. Karel Šimůnek. Ze zahraničních autorů vystavujících u Topiče nechyběl např. Francouz Henri de Toulouse-Lautrec a další. S činností Topičova salonu souviselo rovněž vydávání kvalitních obrazových publikací a monografií Topičovým nakladatelstvím.[53]

5.2.2 Druhý salon (1906–1911)

Druhý salon byl otevřen po přesunutí podniku do vedlejšího domu na Ferdinandově třídě 11 roku 1906 výstavou dvaceti českých umělců, pro kterou navrhl plakát Arnošt Hofbauer. Obálku katalogu navrhl Jaroslav Benda, působící krátce u Topiče. Program byl zaměřený spíše na české umění, jinak se nelišil příliš od programu prvního salonu. V roce 1907 se konala výstava významného umělce Vojtěcha Preissiga, který rovněž navrhl plakát i katalog bibliofilské úrovně s barevnými vyobrazeními. Později byl plán směřován i k výstavám a prodeji grafik a užitého umění. Spíše než umělecký průmysl ale převládala volná tvorba. Topič spolupracoval i s různými uměleckými spolky a skupinami, např. v roce 1908 zde uspořádal výstavu skupiny Osma. Za celou dobu bylo v druhém salonu uspořádáno 47 výstav průměrných i na vysoké úrovni, na kterých se kromě Topičovy rodiny podílel také Karel Šimůnek.[54]

---

[52] Bydžovská L., Topičův salon, s. 37
[53] Bydžovská L., Topičův salon, s.37, 40
[54] Tamtéž, s. 40
Grušová M., Topičovo nakladatelství, s. 32-34

5.2.3 Třetí salon (1918–1936)

V roce 1918 otevřel Topič třetí salon, tentokrát se přesunul do větších prostor prvního patra Topičova domu, kde bylo umístěno rovněž oddělení uměleckého průmyslu a grafiky. Za dobu jeho působení zde proběhlo 220 výstav, v rámci kterých vycházely už jen jednoduché katalogy bez uměleckých reprodukcí. Ve škále méně zajímavých výstav vynikl například Jan Zrzavý, který nadále spolupracoval s Topičem navrhováním předmětů do uměleckoprůmyslového oddělení. Velkou část prostoru stále zaujímala grafika, byly zde uspořádány výstavy spolku Hollar a Umělecké besedy. Uzavřen byl v roce 1936, kdy Topič prodal svůj podnik F. Stránskému. Výstavní činnost ovšem nebyla přerušena.[55]

5.2.4 Čtvrtý salon a Výstavní síň Československého spisovatele

Od roku 1937 pokračovala činnost salonu již čtvrtým Topičovým salonem otevřeným v suterénu Topičova domu. Jeho činnost byla ukončena na přelomu let 1949/1950, kdy na něj navázala Galerie Československého spisovatele. Výstavní síň Topičův salon byla obnovena v roce 2008 a dodnes se zde konají výstavy.[56]

---

[55] Grušová M., Topičovo nakladatelství, s. 36
Bydžovská L., Topičův salon, s. 42
[56] Grušová M., Topičovo nakladatelství, s., http://www.topicuvsalon.cz/

5.3 Plakáty pro Topičův dům

Plakát byl novým fenoménem konce 19. století, který Topič hojně využíval a podporoval. Představoval pro něj kromě vydávaných katalogů (seznamů knih, obrazů a plastik) a almanachů jeden z důležitých propagačních prostředků jeho podniku. Mimo jiné se plakáty objevily i na několika výstavách Topičova salonu jako exponáty. Nejvýraznějšími výtvarníky, tvořícími afiše pro Topičův závod byli Viktor Oliva a Arnošt Hofbauer. Další plakáty pro něj vytvořili například Jaroslav Benda a Josef Wenig. Nejvíce se na jejich tvorbě uplatnil zpočátku Viktor Oliva, který vytvořil pro Topiče první plakát již v roce 1895. Jeho výtvarné kvality dokládá i fakt, že byl v roce 1898 barevně reprodukován ve Francouzském časopise Les Maîtres de l´Affiche. Další litografický plakát pochází z roku 1896. Olivovy afiše byly vystavovány i na několika evropských výstavách věnovaných plakátu. Kromě plakátů pro Topičův salon vyvedl i několik plakátů k propagaci vydávaných knih[57] (např. sebrané spisy V. B. Třebízského, I. Herrmanna a S. Čecha, plakát k monografii malíře J. Mánesa). Dalším z významných tvůrců plakátů byl Arnošt Hofbauer, který navrhl mimo jiné plakáty pro první dvě výstavy Spolku výtvarných umělců Mánes (1898) pořádaných v Topičově salonu. Ojedinělým plakátem od Vojtěcha Preissiga byl „*barevný japonizující linotyp […]pro jeho vlastní výstavu roku 1907*...“[58]. Další z autorů, Jaroslav Benda, navrhl v roce 1909 plakát k propagaci edice *Topičův sborník vybrané četby*. Josef Wenig pak navrhl například plakát pro časopis *Topičův sborník literární a umělecký* v roce 1913.[59]

[57] Často se ale jednalo o zvětšené reprodukce navržených obálek pro tyto knihy a neměly zcela charakter plakátu.
[58] Šembera P., První Topičovy plakáty, s. 36
[59] Tamtéž, s. 33-36

5.4 Výtvarná úprava Topičovy produkce

Vývojem podoby a výtvarného zpracování knih vydávaných Topičovým nakladatelstvím se dosud hlouběji zabývala pouze Iva Janáková ve své stati *Tvář Topičových knih*[60] publikované v katalogu k výstavě věnované Topičovu domu v roce 1993, ze které tato kapitola a podkapitoly nejvíce čerpá. Další vzniklé práce[61] pojednávající o Topičově nakladatelství tuto problematiku nijak významně neobohatily a rovněž čerpají víceméně jen z tohoto zdroje. Dalším cenným zdrojem informací byla práce Pavly Koritenské,[62] která se zabývá podrobně humoristickým časopisem Švanda dudák včetně jeho ilustrací a výtvarníků tvořících pro časopis.

Postavení Topičova domu na nakladatelském poli – jeho prosperita i neúspěchy se výrazně odrážely v podobě vydávaných knih. Vzhled knih byl určován z velké části výtvarníky, kteří aktuálně pracovali pro Topiče. Nelze však opomenout Topičovy zásluhy na celkové úrovni knih tím, že osobně dohlížel na dílčí úkony při vytváření knihy, kterými bylo nejen zajišťování ilustrací, ale i dohled nad kvalitou reprodukcí a tisku.

Národně uvědomovací tendence 80. let 19. století přímo souvisely se snahou o zpřístupnění literatury pro co nejširší vrstvy obyvatel. Topič se navíc rozhodl obohatit knihy o ilustrace a podstoupit tak finanční riziko spojené s jejich vydáváním. Nabídl tím čtenářům ilustrované a zároveň cenově dostupné knihy. „*Topičova péče o ilustrovanou knihu patřila v té době k průkopnickým snahám – z dalších velkonakladatelů, kteří rovněž dbali o vzhled knihy (J. Otto, J. Vilímek), žádný neposkytl ilustrovaným knihám tolik místa jako František Topič.*“[63]

Topičovy snahy o dobře vypravenou knihu a o zapojení výtvarné složky byly velké. Například sebrané spisy českých autorů se vyznačovaly pěknou úpravou, kvalitním papírem a úhlednou vazbou. „*Jejich vysoká úroveň byla cenná zvlášť proto, že nešlo o bibliofilské tisky, ale o běžná vydání.*“[64] Bohužel se však po celou dobu Topičova působení nepodařilo udržet kvalitu produkce na dobré úrovni a v určitých obdobích úroveň značně kolísala. Nakladatelství často nabízelo tituly

---

[60] Janáková I., Tvář, s. 16-25
[61] Adamcová V., Nakladatelský dům, Kordasová, V., Trojhvězdí, Grušová M., Topičovo nakladatelství
[62] Koritenská P., Humoristický časopis
[63] Janáková I., Tvář, s. 16
[64] Bohatcová M., Česká kniha, s. 434

v brožovaném i vázaném vydání. Čtenáři si tak mohli vybrat knihu podle svých finančních možností. S tím souvisela i celková úprava knih, na které se obvykle podílelo více umělců. Nebylo totiž výjimkou, že ilustrace a návrh knižní vazby a obálky pro jeden titul nevytvářel tentýž autor.[65] Důsledkem toho působily někdy knihy nesjednoceným dojmem. Výjimkou byly například tituly upravované Viktorem Olivou, který se zabýval knihou jako celkem. V produkci nakladatelství se tak objevovaly tituly v různé kvalitě související pochopitelně s jejich cenou. V průběhu činnosti nakladatelství se můžeme setkat s tituly jak v laciném vydání bez ilustrací a v jednoduché obálce, tak v celoplátěné nakladatelské vazbě, nechyběly však ani bibliofilie.

Významnou úlohu v Topičově nakladatelství zaujímal časopis Švanda dudák. Humoristické časopisy v 2. pol. 19. století obecně hrály důležitou roli ve vývoji knižní kultury. „*Ve Francii a v Německu se kolem humoristických časopisů[…]soustředili vynikající kreslíři – figuralisté a karikaturisté. […]Tyto časopisy přispěly zásadním způsobem k rozvoji ilustrace a k proměně grafické úpravy knihy.* “[66] Nebylo tomu jinak ani u českých humoristických časopisů jakým byl právě *Švanda dudák*, který „*od 80. let do přelomu století byl díky Topičově nakladatelské velkorysosti startovací drahou pro talentované kreslíře a ilustrátory. Tím také přispěl k rehabilitaci ilustrátorské profese, která byla dlouho viděna jako podřadný způsob obživy pro akademické malíře*.“[67]

Úroveň výtvarné podoby knih Topičova nakladatelství a její proměny lze dobře sledovat v humoristickém časopise Švanda dudák, jehož vývojem se proto podrobně zabývá kapitola 4.4.6 *Ilustrace v časopise Švanda dudák.* Vývoj Topičovy produkce z hlediska jeho výtvarné úpravy lze rozdělit na několik etap, které zpravidla souvisely s konkrétním umělcem. Nejvýraznějšími a kromě Jaroslava Bendy nejdéle kontinuálně působícími autory v topičově nakladatelství byli Viktor Oliva, Josef Wenig a Cyril Bouda.

---

[65] Bregantová P., Knižní výtvarníci, s. 26
[66] Janáková I., Tvář, s. 16
[67] Tamtéž, s. 18

5.4.1 Rozkvět s Viktorem Olivou

Počátek Topičovy nakladatelské činnosti je úzce spojen se jménem Viktor Oliva. Oliva byl jedním z nejvýznamnějších výtvarníků, tvořících pro Topičův závod od 80. let 19. století do počátku 20. století. Během jeho účasti v Topičově domě dosahovala produkce nakladatelství vysoké úrovně. Působil zde v období od 80. let 19. století do počátku 20. století a představoval patrně nejnadanějšího umělce celé Topičovy éry. „*Již nikdy později nepracoval pro Topiče žádný tak všestranný a ve své zručnosti přizpůsobivý výtvarník, který by obsáhl různé literární polohy i celkovou výzdobu knihy.*“[68] Kromě Topiče pracoval rovněž pro další nakladatelské domy (pro které vytvářel zejména návrhy obálek a vazeb), nejvíce pak pro J. Ottu (redakce obrazové části *Zlaté Prahy*).

Klíčem k úspěchu byla spolupráce Topiče a Olivy, potažmo pak i spisovatele – (např. Svatopluka Čecha). Topič Olivovi poskytl dostatek prostoru a svobody v tvorbě, což vedlo k vynikajícím výsledkům. Olivova invence v pojetí ilustrace a celkové grafické úpravy knihy byla na tehdejší dobu průlomová a obecně nadčasová. Ilustrace včleňoval kamkoliv do textu, neomezoval se jen na záhlaví a koncovky. Sazba se nově přizpůsobovala záměrům umělce a tvarům jednotlivých ilustrací. Ilustrace a text se vzájemně doplňovaly, řešily těsné významové vztahy. Později pak přišel i s jiným přístupem k ilustraci (př. *Písně kosmické*). Byly zvláštní jejich moderním nepopisným přístupem, kdy měly být vyjádřením nálad vzniklých po přečtení textu.

Novátorství Olivovy tvorby lze sledovat i v podobě písma, které tvoří nový ojedinělý výtvarný znak. Písmena nebývají usazena na lince, jsou do sebe spletena a slova tak tvoří spíše jakési obrazy.

Významná část jeho tvorby se soustřeďovala na výtvarné zpracování knižních obálek a vazeb. „*Jeho celoplátěné nakladatelské vazby nalezly inspiraci ve francouzských „mluvících“ vazbách se symbolem nebo obrazem, které napovídaly obsah knihy.*“[69] Obraz je plastický, čehož bylo dosahováno plotnovým tiskem (firma Pfeiffer). Tyto nakladatelské vazby, nesly novou výtvarnou formu, která se podobala plakátům. Tvořil ji barevný obraz doplněný písmeny umístěný v jinak prázdné ploše.

---

[68] Janáková I., Tvář, s. 20
[69] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 43

Největším přínosem Olivovy tvorby nejen v rámci Topičova nakladatelství, ale i obecně pro knižní kulturu byl jeho přístup ke knize jako celku, který názorně vystihují tzv. „broučkiády“ a *Kratochvilné historie o ptáku Velikánu Velikánoviči* svou jednotnou úpravou zohledňující všechny výtvarné složky knihy, tedy nejen ilustrace ale i vazbu a písmo. Jedná se o jedny z prvních opomenutých momentů předznamenávajících obrodu české knihy ještě před cílenými snahami Zdenky Braunerové a dalších.[70]

5.4.2 Krátké období s Jaroslavem Bendou

Jaroslav Benda zahajuje v roce 1908 novou podobu Topičových knih v duchu pozdní dekorativní secese. Benda byl zkušeným knižním grafikem s osobitým ornamentálním a písmařským rukopisem. Zabýval se rovněž typografií, což se projevilo propojením typografie a dekoru v jeho tvorbě. V roce 1908 navrhl ornamentální obálku a dvojtitulní list pro edici *Osení* a zdařilou barevnou obálku firemního seznamu, jehož motiv byl rovněž použit na plakát. Tento talentovaný výtvarník pro Topiče znamenal další silnou osobnost s velkým potenciálem, který mohl po ochodu Olivy určovat podobu vydávaných knih Topičova nakladatelství a zachovat tak jednotný ráz produkce. U Topiče však bohužel nesetrval příliš dlouho a již o rok později navrhl poslední obálku pro edici *Topičův sborník vybrané četby.*[71]

5.4.3 Spolupráce s Josefem Wenigem

Po Bendově krátkém působení se objevují v Topičově nakladatelství bratři Wenigové. Starší bratr Adolf byl úspěšným redaktorem knih pro děti a mládež. Mladší Josef byl výtvarník, který se stal na dlouhou dobu hlavním ilustrátorem a udával vzhled knih nakladatelství téměř dalších dvacet let. Kromě ilustrovaných knih mimo edice se nejvíce zaměřoval na úpravu dětských knih a knih pro mládež a rovněž na *Knihy Topičova sborníku.* Pro jeho tvorbu jsou typické pevné linie a výrazný kolorit. Přechází od secesní podoby do biedermeierovského a rokokového stylu (např. *Povídky malostranské* – 1921 a *Večerní motýli* – 1925) a ve dvacátých letech se posouvá až k expresivnímu výrazu v tvorbě knižních obálek (např. F. Harris: *Puma* – 1925). „*Tyto obálky, které jako by neměly s dosavadní Wenigovou*

---

[70] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 43
[71] Janáková I., Tvář, s. 21,
Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 44-45

tvorbou nic společného, se razancí obrazu, barev a písma blíží ilustračnímu plakátu.“[72] Důležitou roli sehrály v Topičově produkci již zmíněné dětské knihy a knihy pro mládež, na nichž se podíleli oba bratři. „*František Topič umožnil svojí finanční podporou vydání jedněch z prvních barevných, velmi dobře vyvedených dětských knih.*“[73] Za zmínku stojí tituly *Čertoviny, Zvířátka a loupežníci* a *Kytka pověstí.* Josef Wenig je rovněž autorem mnohých obálek knih z edice *Povídky o zvířatech.*

V této souvislosti je příhodné uvést několik dalších autorů úpravy dětských knih, byli to například Richard Lauda nebo Alois Moravec, který rovněž vytvářel obálky knih z edice *Topičovy dobré knihy,* a nakonec Rudolf Mates.[74]

5.4.4 Rozpol v produkci – běžná produkce a bibliofilie

Vznik Československa v roce 1918 se stal pomyslným mezníkem v dalším vývoji Topičova nakladatelství. Dosavadní program zaměřený na národně výchovnou literaturu a uvědomění vlivem těchto okolností pozbyl na významu a Topič, neschopný odpoutat se od národního programu, se začal věnovat mnoha oborům současné české literatury najednou a ztratil tak jednotnou koncepci edičního plánu. Tento ediční neklid a roztříštěnost se zákonitě projevili i na výtvarné podobě knih. Produkce Topičova nakladatelství šla dvěma odlišnými směry.

Běžná produkce měla často velmi slabou úroveň odpovídající průměrnému vkusu, byla pro ni charakteristická barevnost, „*která postrádala harmonii a snažila se hlavně upoutat čtenářovu pozornost. Dále mu bylo vlastní také hrubé a vyzývavé písmo a nekvalitní tisk.*“[75] Výtvarníci pohybující se v této rovině obvykle přispívali do časopisu Švanda dudák. Byli jimi například Josef Čejka, Ferdinand Tichý, Václav Klimánek a Alois Moravec. Dalším úpravcem knižní produkce této doby byl Petr Dillinger a Adolf Kašpar.

Na druhé straně stály bibliofilie vyvedené na kvalitním papíře s odpovídajícím tiskem, doplněné originálními ilustracemi a pěknou vazbou, které však příliš nevynikly v množství obdobných počinů jiných nakladatelů té doby.

---

[72] Janáková I., Tvář, s. 21
[73] Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 46
[74] Janáková I., Tvář, s. 21
Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 45-46
[75] Adamcová V., Nakladatelský dům s. 47

K nákladnějším tiskům patřilo Goethovo *Utrpení mladého Werhera* (1925) s ilustracemi od Petra Dillingera, Nerudův *Týden v tichém domě* (1924) v úpravě Cyrila Boudy doplněný dřevoryty žáků Maxe Švabinského – Cyrila Boudy, Václava Fialy nebo Vladimíra Sychry. Dykův *Giuseppe Moro* (1930) s ilustracemi od Cyrila Boudy.[76] K prvnímu výročí založení Československého státu vznikla báseň Františka Táborského *Alleluja!* s ilustracemi a v celkové úpravě Františka Kysely, „*v jehož dosavadní ilustrační tvorbě má tato reprezentativní kniha velký význam jako nejúspěšnější propojení figurálních ilustrací s ornamentální výzdobou ve stylu art déco včetně návrhu kožené vazby.*“[77] Mezi další úspěšné bibliofilie patří i Nerudovy *Ballady a romance* doprovázené lepty Adolfa Jelínka Alexe zdobené ornamentální vazbou E. Hrbka.

Z dalších výtvarníků spolupracujících s Topičovým nakladatelstvím uveďme ještě alespoň Václava Čuttu, Vlastimila Radu, Otakara Mrkvičku, Miladu Marešovou a K. Müllera.[78]

5.4.5 Poslední úspěšná etapa s Cyrilem Boudou[79]

V druhé polovině 20. let přichází do Topičova domu další, v pořadí již třetí umělec, zásadní pro výtvarnou stránku Topičovy produkce zejména 30. a 40. let, kdy tvořil výhradně u Topiče. Byl jedním z nejnadanějších žáků M. Švabinského, byl velmi zručný v grafických technikách, zejména v dřevorytu a později i leptu. Jeho působení v podniku je nejvíce spjato s edicí *Topičovy bílé knihy*, jež jsou svou grafickou úpravou považovány za vrchol Topičovy produkce po přelomu století. Knihy této edice se vyznačovaly charakteristickou jednoduchou sjednocenou a přitom obsahově proměnlivou úpravou, jejímž základem byla dřevorytová viněta vyjadřující obsah. Edice, vycházející od roku 1929, přinesla na padesát titulů.

Mezi další Boudovy počiny v rámci Topičova nakladatelství patří několik barevných linorytových obálek (*Kouř z Ithaky* – 1926) nebo četné typografické úpravy (*Pro změnu* – 1926, *Milá sedmi loupežníků* – 1927). Z dalších významných

---

[76] Bohatcová M., Česká kniha, s. 434
[77] Janáková I., Tvář, s. 23
[78] Tamtéž, s. 22
Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 47
[79] Janáková I., Tvář, s. 23
Adamcová V., Nakladatelský dům, s. 47-48

počinů uveďme např. geometrickou obálku na *Literární besedy* (1940) a bibliofilii *Ve stínu lípy* (1940) s devíti kamenorytinami a barevnou litografií.

5.4.6 Ilustrace v časopise Švanda dudák

Švanda dudák byl jedním z předních humoristických časopisů své doby, mezi které patřily například také časopisy Humoristické listy a Paleček. Obecně lze říci, že se vydávání humoristických časopisů hojně rozmohlo právě na přelomu 19. a 20. století. Ignátu Herrmannovi byly nepopiratelnou inspirací k založení vlastního časopisu tehdejší ilustrované humoristické časopisy, z Čech zejména Vilímkovy Humoristické listy a ze zahraničí např. německé Fliegende Blätter, jejichž nedílnou součástí byly hojné ilustrace, na které byl kladen velký důraz.[80]

Ačkoliv Ignát Herrmann také usiloval od začátku o zapojení ilustrací do časopisu, nepodařilo se mu to po celou dobu jeho vydávání. Podle toho, zda byl nebo nebyl součástí časopisu výtvarný doprovod, lze jeho vývoj rozdělit na několik následujících etap.[81]

V letech 1882–1886, kdy periodikum vydával Herrmann vlastním nákladem, téměř neobsahovalo výtvarnou složku. Ta se omezovala pouze na několik ojedinělých drobných obrázků. Jedinou výjimkou bylo třináct dřevorytových ilustrací podle návrhů Josefa Mánesa zahrnutých ve druhém ročníku. Až v roce 1886, tedy pátým ročníkem, se Herrmannův časopis poprvé přiblížil svým zvětšeným formátem a 107 ilustracemi již zmíněným předním humoristickým časopisům. „*Prvním ročníkům vtiskl jednotnou podobu Mikoláš Aleš, jehož rustikální záhlaví provázela časopis po celou dobu jeho trvání až do r. 1930.*“[82] Aleš byl rovněž autorem obálky, kterou vystřídal pouze u ročníku z roku 1887 návrh od Viktora Olivy. Ilustrace byly jednobarevné, jejich autory byli kromě Mikoláše Alše další významní výtvarníci, kterými byli František Kolár, Viktor Oliva, Artuš Scheiner a Karel Štapfer.

Další dva ročníky (1887, 1888), jež vycházely již v Topičově nakladatelství, si zachovaly stejný kolektiv ilustrátorů, navíc přibyl i Luděk Marold.[83]

---

[80] Koritenská P., Humoristický časopis, s. 82
[81] Tamtéž
[82] Janáková I., Tvář, s. 16
[83] Koritenská P., Humoristický časopis, s. 82

V letech 1889–1899 se časopis kvůli potížím s financováním obrazové části navrací k neilustrované verzi v podobě měsíčníku. Z výtvarného doprovodu zůstala zachována jen Alšova ilustrace v záhlaví titulního listu.[84]

Od roku 1900 až do jeho zániku v roce 1930 (s výjimkou přestávky v letech 1914–1924, kdy nevycházel vůbec) se do časopisu natrvalo vracejí ilustrace.

Mezi lety 1900 a 1907 došlo k velké proměně Švandy dudáka, který nyní vycházel v týdenních intervalech a stal se nejoblíbenějším a nejúspěšnějším humoristickým časopisem. Získal secesní podobu, a to nejen úpravou, ale i nově zvoleným formátem.[85] Ilustrátorům bylo věnováno hodně prostoru. Ilustrace se staly rovnoprávnou součástí časopisu, nikoliv už jen doplňkem literárního obsahu[86], jejich počet se vyšplhal na několik set kusů (byly zařazeny v každém čísle), přesahovaly dobový průměr, byly vícebarevné a velmi často celostránkové, nebály se nových podnětů, jež lákaly čtenáře. Obálky byly zdobené proměnlivým secesním motivem. Často se objevovaly žertovné obrázkové cykly – ilustrované seriály.[87] Byly zařazeny nové rubriky jako například (u čtenářů oblíbené) portréty spolupracovníků Švandy dudáka a podobizny známých spisovatelů. V letech 1906 a 1907 se stal jeden ze stálých ilustrátorů Švandy dudáka, Artuš Scheiner, výtvarným redaktorem. Jeho práce spočívala v třídění a výběru ilustrací posílaných umělci do redakce časopisu, čímž byla zaručena výtvarná úroveň příspěvků.

Okruh ilustrátorů se značně rozšířil. Pro Švandu pracovaly desítky dalších autorů, kteří se postupně obměňovali.[88] Kmenovým autorem byl Karel Stroff, mezi další autory se řadili Dr. Desiderius (Hugo Boettinger), Antonín Häusler, Ferdinand Staeger, z méně známých pak Karel Rélink, Karel Nejedlý, Karel Šimůnek, Florián Čečetka, Oldřich Cihelka, K. L. Klusáček, Josef Loukota, a další.[89]

Mezi lety 1908 a 1914/15 se kvůli nedostatečnému množství odběratelů, potřebných k financování ilustrací a jejich reprodukcí v takovém rozsahu, opět periodicita změnila. Vrátila se k měsíčním intervalům vydávání a do popředí se

---

[84] Koritenská P., Humoristický časopis, s. 83
Lexikon, s. 824
[85] Janáková I., Tvář, s. 17
[86]Koritenská P., Humoristický časopis, s. 88
[87] Více o ilustrovaných seriálech v knize PROKŮPEK T. a kol., Dějiny (Švanda dudák viz s. 29–30)
[88] Lexikon, s. 825-826
[89] Janáková I., Tvář, s. 17

dostaly Humoristické listy, které rozšířily svůj okruh ilustrátorů. Poprvé se obrátily role – Švanda dudák se stal inspiračním zdrojem pro Humoristické listy. Ve Švandovi klesl počet ilustrací a do záhlaví byl opět umístěn *Alšův obrázek dudáka se skupinou krojovaných lidí*, ilustrace byly jednobarevné. Do redakce se vrátil Artuš Scheiner a Herrmann zapojil do časopisu r. 1911 cykly ilustrací *Obrázky z Prahy staré a z Prahy mizející, Z potulek po Čechách* a další. Přes všechny snahy redaktorů se však Švanda již nevrátil do čela humoristických časopisů.[90]

Z dalších ilustrátorů, činných v časopise uveďme mimo již zmíněné autory také výtvarníky, jako byl Alfons Mucha, Ferdinand Engelmüller, Josef Douba, Láďa Novák, Rudolf Plaček, Jaroslav Filip, Josef Lada, Zdeňka Liebscherová-Čechová, Pavel František Malý, Adolf Petříček, Jan Dědina a Václav Rytíř.[91]

V roce 1924 byl časopis po desetileté pauze obnoven, a to při příležitosti 70. narozenin zakladatele časopisu, Ignáta Herrmanna. Časopis opět usiloval „*o sdílnost pro široký okruh čtenářů a té byla podřízena i výtvarná úroveň, která se často pohybovala na hranicích naivního kýče. […] v letech dvacátých šlo o časopis literárně i výtvarně podřadný.*“[92] Zvýšila se konkurence a pestrost ilustrovaných časopisů, okruh ilustrátorů se však stále rozšiřoval. Mezi ilustrátory tvořící pro Topičovo nakladatelství od 20. let patřil například František Xaver Naske, Václav Klimánek, Cyril Bouda, Prokop Laichter, Václav Rabas, Josef Čejka, Ferdinand Tichý, Zdeňka Mašková, Zdeněk Kratochvíl, Edmund Normand a Jiří Havelka.[93] Většina výtvarníků tvořila pro více nakladatelství zároveň. V záhlaví jednotlivých čísel opět zaujímal své místo Alšův obrázek dudáka, v tomto období s čerty (poprvé použitý pro 26. ročník časopisu, r. 1907). Měnily se však obálky jednotlivých čísel, které byly od roku 1926 dokonce dvoubarevné.[94]

Mezi lety 1926 a 1931 vycházel rovněž jednou ročně bohatě ilustrovaný *Kalendář Švandy dudáka,* jež představoval další příležitost pro uplatnění a zviditelnění ilustrátorů.

V poslední etapě byly zapojeny různé nové cykly ilustrací, např. seriál *Portréty Švandy dudáka,* s podobiznami známých osobností v podání Eugena

---

[90] Lexikon, s. 825
[91] Koritenská P., Humoristický časopis, s. 88-89
[92] Janáková I., Tvář, s. 18
[93] Janáková I., Tvář, s. 18
[94] Koritenská P., Humoristický časopis, s. 89

Normanda s vtipnými komentáři Karla Horkého. V rámci jednotlivých ročníků se rovněž objevila speciálně tematicky zaměřená čísla (Vánoční, Masopustní, Vojenské a Dětské číslo a dvě jubilejní čísla z r. 1924 a 1929 k narozeninám Ignáta Herrmanna), ve kterých ilustrátoři díky jejich rozsahu přesahujícímu běžná čísla rovněž získali velký prostor k realizaci.[95]

[95] Koritenská P., Humoristický časopis, s. 90

5.5 Výtvarníci Topičova domu

Produkci provázela řada významných ale i méně známých umělců. Topič se obklopoval nejen zaběhlými umělci své doby, ale dával dostatek prostoru i začínajícím autorům. Většina z nich však nesetrvala v nakladatelství delší dobu a nedá se o nich proto hovořit jako o kmenových autorech. Výjimku tvoří jen několik výtvarníků, kteří zásadním způsobem ovlivnili a určovali podobu Topičových knih, o nichž již bylo pojednáno.

V této době obvykle umělci absolvovali studia na AVU nebo Umprum a nebylo výjimkou, že se po ukončení studia nebo v jeho průběhu vydali do zahraničí, kde pokračovali ve studiích nebo působili nějaký čas v ateliérech významných umělců a pracovali pro zdejší časopisy. Nejčastějšími cíli bylo Německo (např. Mnichov) a Francie (nejvíce pak Paříž, která odjakživa představovala Mekku umělců).[96]

Většina výtvarníků netvořila jen pro jednoho nakladatele, nýbrž spolupracovala s více nakladatelstvími. Mnozí z nich se nezaměřovali pouze na ilustrační tvorbu, ale věnovali se i jiné umělecké činnosti. *„V ilustrační tvorbě většina z nich střídá více poloh: Malířsko-realistickou, lineárně-kreslířskou i polohu karikaturní zkratky a nadsázky.“*[97] Někteří z ilustrátorů působících v Topičově nakladatelství se rovněž uplatnili na poli typografickém. Významnými typografy 1. pol. 20. století byli například František Kysela, Jaroslav Benda a Cyril Bouda.

Ilustrátoři pro jednotlivé tituly nakladatelství vytvářeli nejen návrhy vnější podoby knihy (obálky a přebaly knih, knižní vazby) a obrazové části knihy zahrnující mimo samotné ilustrace i další drobnější výtvarné prvky v textu (záhlaví, koncovky, viněty, iniciály a další), ale byli rovněž i autory nakladatelských a edičních značek pro nakladatelství a mnozí z nich se věnovali také tvorbě plakátů propagujících nakladatelství.

V následující části jsou zahrnuty medailonky několika výtvarníků, kteří tvořili pro Topičovo nakladatelství a jejichž kresby se vyskytují v menší či větší míře v restaurovaném souboru z Vědecké knihovny v Olomouci. (viz restaurátorská dokumentace).

---

[96] Bohatcová M., Česká kniha, s. 418
[97] Janáková I., Tvář, s. 17

5.5.1 Jaroslav Benda

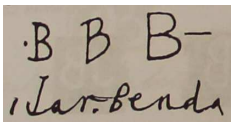

(27. 4. 1882 v Praze – 12. 1. 1970 v Praze)

Jednalo se o významného českého knižního grafika, malíře, typografa, redaktora, autora monumentálních výzdob a od roku 1920 profesora na Umprum, kde byl mezi léty 1926–1928 jejím rektorem. Za své zásluhy získal čestný titul zasloužilého umělce. Mezi techniky, které používal, patřil například dřevoryt. Významně se uplatnil v mozaikářství, zdobení okenních skel, a dokonce i ve zlatnictví.[98] Mezi léty 1907–1912 působil jako redaktor časopisu *Světozor*. Byl tvůrcem plakátů, poštovních známek, podílel se na vzniku československého kresleného filmu ve Zlíně a Praze, navrhl pětikorunové bankovky a československý dukát, na kterém spolupracoval s profesorem O. Španielem. K dalším Bendovým zájmům patřila typografie, kde se zabýval řešením technicky složité otázky českých akcentů. Mezi Bendovy ilustrace patří *Máj*, první ročníky časopisu *Styl* a *Nové edice*. Patřil mezi zakladatele *Artěle*, navrhoval také malby interiérů.[99]

Obrázek 1 – titulní orámování k Almanachu osení (objekt č. 5-29)

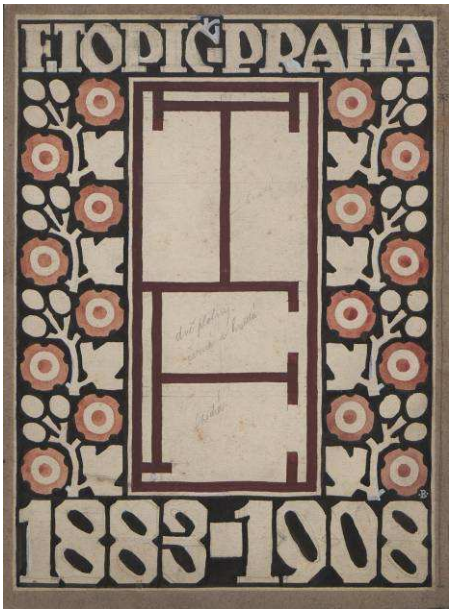

Obrázek 2 – návrh obálky k Seznamu knih, obrazů a plastik 1883–1908 (objekt č. 5-21)

[98] Horová A., Nová encyklopedie Díl [1], A – M, s. 59
[99] Toman P., Nový slovník 1, A – K., s. 50

5.5.2 Cyril Bouda

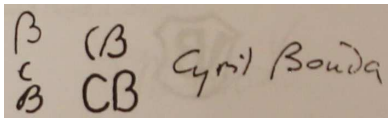

(14. 11. 1901 v Kladně – 29. 8. 1984 v Praze)

Cyril Bouda, národní a zasloužilý umělec, byl grafik a malíř. Pocházel z rodiny umělců. Matka Anna byla ze sochařské rodiny a působila jako malířka květin a keramička. Otec Alois byl profesor kreslení a krasopisu. V roce 1923 ukončil Bouda Uměleckoprůmyslovou školu v Praze, kde se učil u profesora F. Kysely užité grafice a poté začal chodit na AVU, kde studoval u profesora M. Švabinského. Ve své tvorbě používal barevné kamenorytiny, kresby křídou, kvaše, perokresby, akvarely a oleje.[100] Byl velkým přínosem pro dějiny knižní kultury, *„knize věnoval Cyril Bouda nevšední péči, píli a úsilí, takže kvalita nezůstala za kvantitou. […]Česká kniha mu vděčí za mnohé dílo, jež znamenalo nejen v naší, ale i ve světové produkci cenný přínos do tohoto oboru umění“*.[101] Boudova spolupráce s Topičovým nakladatelstvím začala v roce 1924 při vydávání *Topičových bílých knih*, kde vytvářel obálky technikou dřevorytu. Mezi další práce, které Bouda pro Topičovo nakladatelství ilustroval, patří *Milá sedmi loupežníků* (1927), přílohy ve sborníku *Hollar*, *Jirka s kozú* (1929) a *Jaro generací* (1929).[102]

Obrázek 3 – Karel Horký – Kouř z Ithaky, 1926 (objekt č. 2-7)

Obrázek 4 – Josef Furych – Brněnský drak, 1931(objekt č. 2-15)

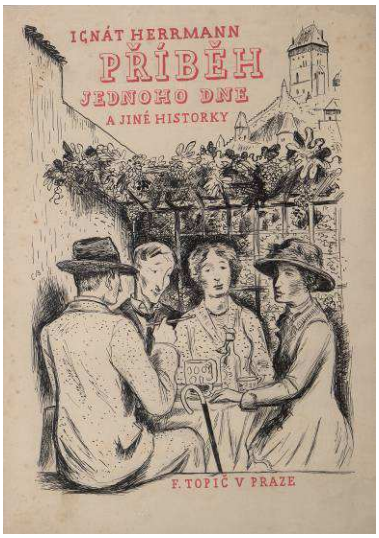

Obrázek 5 – Ignát Herrmann – Příběh jednoho dne a jiné historky, 1932 (objekt č. 2-25)

---

[100] Ivanov M., *Cyril Bouda,* s. 1
[101] Bohatcová M., Česká kniha, s. 497
[102] Tamtéž, s. 498-500
BOUDA, J. – BUŽGOVÁ E. – SEIFERT, J. *Cyril Bouda.* Praha: Slovart, 2001, s. 259

5.5.3 Jozef Čejka

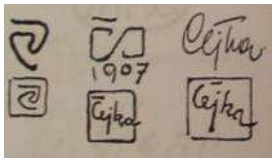

(28. 7. 1886 v Klatovech – 25. 3. 1932 v Praze)

Jozef Čejka byl malířem, kreslířem, grafikem, ilustrátorem a humoristou. Vystudoval Umprum v Praze a ve Vídni, poté studoval v Mnichově jako stipendista. Po návratu z ciziny maloval lidové stavby s motivy Klatovska a zdobil radniční síň v Klatovech. Během první světové války kreslil podobizny a karikatury s výjevy vojenského života. Dále se zabýval plakáty a knižními obálkami v oboru grafiky a ilustrace. Spolupracoval s Topičovým nakladatelstvím při ilustraci obálky Topičových dobrých knih, časopisu Švandy dudáka, Vilímkových Humoristických listů a mnoha dětských knih. Vytvořil zhruba 20 ex libris a zabýval se také loutkami a komickými bibeloty.[103]

Obrázek 6 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 4-110)

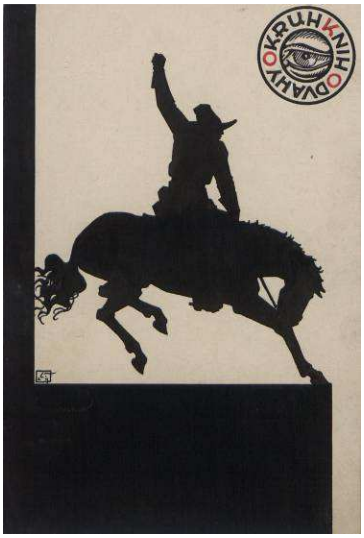

Obrázek 7 – návrh obálky/knižní vazby, nedohledáno (objekt č. 5-26)

Obrázek 8 – návrh obálky titulu Svend Fleuron – Koťata, 1925 (objekt č. 5-37)

[103]Toman P., Nový slovník 1, A – K., s. 139

5.5.4 Petr Dillinger

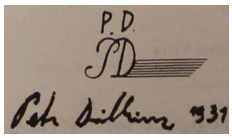

(17. 9. 1899 v Českém Dubě – 24. 4. 1954 v Praze)

Akademický malíř, grafik a ilustrátor Petr Dillinger vystudoval akademii výtvarného umění pod vedením profesorů M. Pirnera a M. Švabinského. Později se zde a také na umělecko-průmyslové škole stal profesorem grafického oddělení. Po ukončení studia v roce 1923 si rozšířil své vzdělání studiem v Paříži u profesora F. Kupky. Pobyt v zahraničí na něj zapůsobil, a proto můžeme v jeho tvorbě nalézt francouzské a italské prvky. *„Vyznačuje se přísnou ekonomií kresby; nezaplňuje list čarami. Je figuralistou, krajinářem i aranžérem květinových a předmětových zátiší.“*[104] Mezi jeho oblíbené techniky patřil dřevoryt a lept. *„Jeho knižní ilustrace a výzdoby jsou provedeny vesměs dřevorytem. Vytvářel umělecky citlivá záhlaví kapitol, často velmi jemná, která někdy tvoří samotnou výzdobu knih, jindy doplňují ilustrace.“*[105] Mezi Dillingerovy oblíbené náměty patřila příroda. Uveďme např. nejznámější cyklus *Břehy*, který má své počátky již v dobách Dillingerových studií. Od poloviny 20. let se začal Petr Dillinger zabývat návrhy knižních obálek, novoročenek, pohlednic nebo plakátů. Ve spolupráci s F. Topičem vyzdobil tituly, jako například *Utrpení mladého Werthera* (1925), *Mimi Pinson* (1926), *Malostranské povídky* (1947), *Arabesky* (1928), *Pražské obrázky* (1929) nebo třeba *Trhani* (1929). Kromě toho navrhl také mnoho knižních obálek ke spisům F. M. Dostojevského a B. Němcové.[106]

Kromě našich zemí vystavoval svá díla Petr Dillinger také v Paříži, Vídni, Londýně, Benátkách, Madridě, Lisabonu, Krakově, Varšavě, Sofii, Mexiku nebo třeba v Japonsku.[107]

---

[104] Toman P., Nový slovník 1, A – K., s. 160
[105] Bohatcová M., Česká kniha, s. 459
[106] STRNADOVÁ A., Petr Dillinger
[107] Toman P., Nový slovník 1, A – K., s. 160

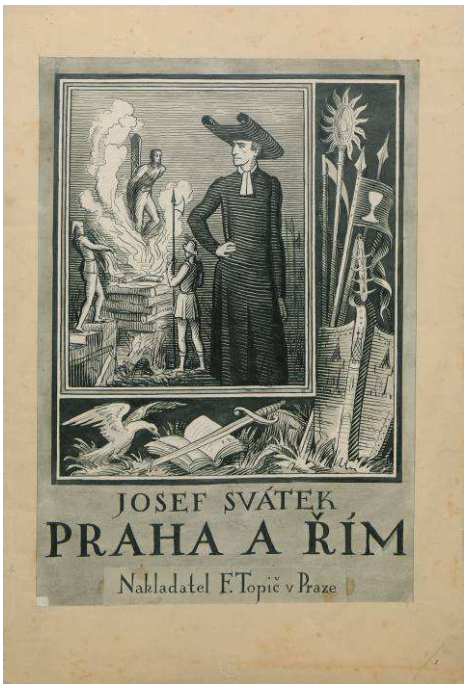

Obrázek 9 – návrh obálky/vazby k titulu Josef Svátek – Praha a Řím, nedohledáno (objekt č. 2-5)

Obrázek 10 – návrh vazby k titulu Alois Jirásek – Bitva u Kreščaku a jiné povídky, 1925 (objekt č. 1-196)

Obrázek 11 – ilustrace pro titul Alois Jirásek – Bitva u Kreščaku a jiné povídky, 1925 (objekt č. 1-206)

Obrázek 12 – ilustrace pro titul Alois Jirásek – Bitva u Kreščaku a jiné povídky, 1925 (objekt č. 1-198)

5.5.5 Václav Klimánek

(18. 10. 1892 v Praze – ?)

O malíři Václavu Klimánkovi se nedochovalo mnoho informací. Víme o něm však, že na Umprum v Praze studoval večerní a nedělní figurální kurzy profesora Jakeshe v letech 1913–1914. Dále pokračoval u profesora J. Wolfa ve Vídni, a to v letech 1916–1917. Zabýval se převážně grafikou, užitým uměním, malbou s figurální a portrétní tématikou.[108] V letech 1929–1936 studoval folklor na Hané, Moravě, Slovácku a Podkarpatské Rusi a cestoval po střední Moravě.[109] Ke Klimánkovým ilustracím patří například *Úsměvy sluníčka* (1922), *Láska trny rodí* (1927), *Pan učitel a jiné povídky* (1942), *Babička* (1942) nebo *Pohorská vesnice* (1942).

Obrázek 13 – návrh knižní obálky pro titul Fringilla – Srdce na horách: dívčí román, 1932 (objekt č. 2-1)

Obrázek 14 – ilustrace do titulu Fringilla – Srdce na horách: dívčí román, 1932 (objekt č. 1-109)

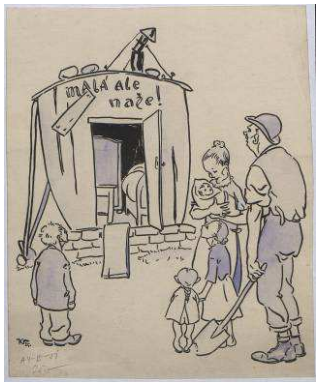

Obrázek 15 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 1-74)

Obrázek 16 – nedohled. ilustrace (objekt č. 1-125)

[108] Horová A., Nová encyklopedie Díl [1], A-M, s. 211
[109] Toman P., Nový slovník 2, L - Ž. s.

5.5.6 František Kysela

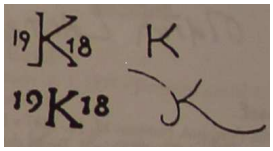

(4. 10. 1881 v Kouřimi – 20. 2. 1941 v Praze)

František Kysela byl český malíř, grafik, scénický výtvarník a profesor. Pocházel z rodiny státního úředníka a byl druhým nejstarším ze sedmi dětí. Po reálné škole v Karlíně vystudoval Umrpum u profesora Vítězslava Maška a následně se přihlásil na AVU k profesoru Hanuši Schwaignerovi v Praze, kde však nesetrval příliš dlouho a opět se vrátil na Umprum. V době svých studií cestoval do Německa, Itálie, Francie, Holandska a Anglie. Po roční vojenské službě pracoval až do roku 1913, kdy se stal učitelem, jako faktor v tiskárně Grafie. V roce 1917 začal působit jako profesor na Umprum a dvakrát na ní zastával pozici rektora. Roku 1931 se stal členem České akademie věd a umění. Svá díla měl vystavovaná například v Kolíně nad Rýnem nebo Paříži, kde v roce 1937 získal Zlatou medaili.[110] Mezi Kyselovy ilustrace patří například *Šibal Pierrota* (1909), *Král Václav IV.* (1910), *Památce M. Janu Husi* (1915) nebo báseň *Alleluja* (1919).[111]

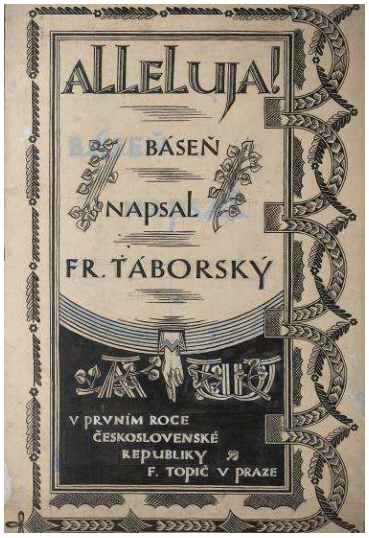

Obrázek 17 – František Táborský – Alleluja! : báseň, 1919 (objekt č. 2-2)

Obrázek 18 – František Táborský – Alleluja! : báseň, 1919 (objekt č. 2-68)

Obrázek 19 – návrh bibliofilské vazby František Táborský – Alleluja! : báseň, 1919 (objekt č. 2-20)

---

[110] Poche E. a Marešová S., *František Kysela,* s. 39
[111] Tamtéž, s. 10-11
Horová A., Nová encyklopedie Díl [1], A-M, s. 431

5.5.7 Zdeňka Mašková-Landová

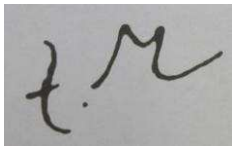

(9. 9. 1895 na Smíchově – ?)

Tato malířka, ilustrátorka, (někdy uváděná i jako) karikaturistka byla dcerou a zároveň i žákyní profesora K. V. Maška. Nejprve studovala hudbu, poté dva roky na UMPRUM u E. Krostové. Vytvářela ilustrace pro časopisy *Smích republiky, Švanda dudák, Kvítko* a *Pestrý týden*. Mimo ilustrace se věnovala tvorbě plakátů, portrétů a exlibris. *„V karikaturách a humoristických kresbách snaží se dostihnouti Boettingra-Desideria.“*[112] Patřila mezi nejvíce vytížené ilustrátory Švandy dudáka poslední etapy obnoveného časopisu (1924–1930). Její kresby se objevovaly zejména v monotematických číslech této etapy.[113]

Obrázek 20 – ilustrace pro časopis Švanda dudák, 1926 (objekt č. 4-46)

Obrázek 21 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 4-60)

Obrázek 22 – ilustrace pro časopis Švanda dudák, 1926 (objekt č. 4-104)

[112] Toman P., Nový slovník 2, L – Ž, s.
[113] Koritenská P., Humoristický časopis, s. 90

5.5.8 Alois Moravec

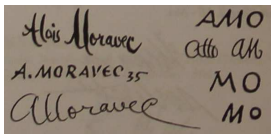

(5. 1. 1899 v Malé Chýšce u Milevska – 6. 3. 1899 v Praze)

Zasloužilý umělec, akademický malíř Alois Moravec, byl významným ilustrátorem, grafikem a malířem 20. století. Talent zdědil po svém otci Josefu Moravci, který pracoval jako učitel a kreslíř portrétů v Čechovicích u Nepomuka. Právě Josef Moravec připravoval svého syna ke zkouškám na uměleckoprůmyslovou školu v Praze a probouzel v něm kladný vztah k umění, zejména k práci Mikoláše Alše, který mu byl velkým vzorem. Studoval na Umprum například pod vedením profesora Františka Kysely.[114]

Ve své tvorbě uplatňoval dřevoryt, linoryt, později převážně kresby štětcem nebo perem. To dokazují více než tři stovky knih, které ilustroval nejen zevnitř, ale také na obálce či frontispisu. V roce 1916 ilustroval Alois Moravec dvě pohádkové knížky, a to *O vysvobození prince Jirky* od Antonína Sovy a *České pohádky o Kristu Pánu* od K. V. Raise. Právě tento počin umožnil Moravci další spolupráci s Topičovým nakladatelstvím při vydávání *Topičových Dobrých knih*, na které kreslil obálky v letech 1916–1922. *„Moravcovo obrazové dílo vyrůstá z jeho jihočeského domova, krajiny jeho dětství a rodu.“*[115] Právě Moravcův blízký vztah k přírodě dal vzniknout grafickým souborům, jako například *Roční doby* (Topič), *Z rodného kraje* (Hladký) a *Z kdyňského Pošumaví* (na vlastní náklad). Mezi Moravcovy další soubory patří například *Plzeň* (Polana), *1915* (Družstev. práce) a *12 kniž. značek* (Hranice). Alois Moravec byl také autor mnoha obrazů.

Kromě Českých zemí vystavoval své práce Moravec také v Paříži, Holandsku, Vídni a Severní Americe. Je držitelem několika trofejí, jako je třeba Turkova cena: čestná uznání Spolku č. bibliofilů za rok 1937 a 1939 a Zlatá medaile ze světové výstavy v Paříži (1938)[116]

---

[114] Čepeláková Z. .*Alois Moravec,* s. 1-2
[115] Toman P., Nový slovník 2, L – Ž, s. 152
[116] Tamtéž
Bohatcová M., Česká kniha, s.461

Obrázek 23 – návrh na knižní obálku pro titul Karel Leger – O umění, umělcích a hladové Pavlíně, 1918 (objekt č. 5-22)

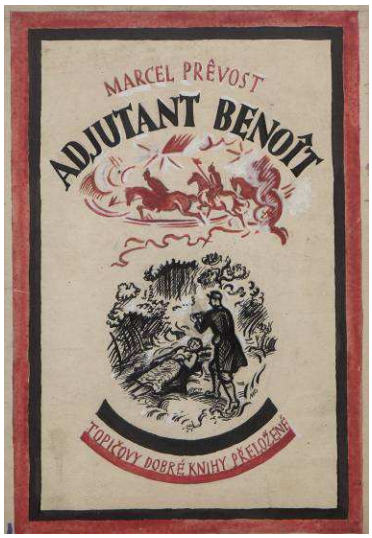

Obrázek 24 – návrh knižní obálky pro titul Prévost, Marcel: Adjutant Benoît, 1921 (objekt č. 5-24)

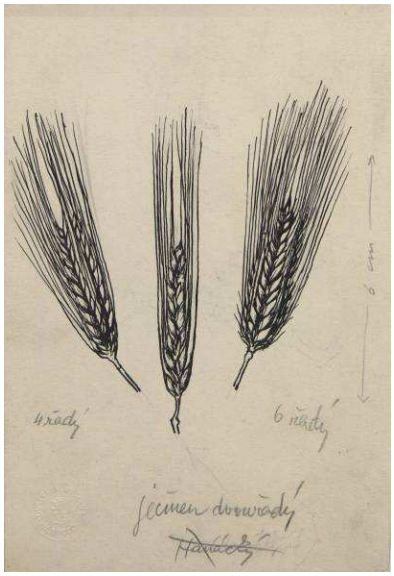

Obrázek 25 – ilustrace do titulu Sedláček Hanuš a Wenig Adolf – Za domovem: vlastivěda československá. Kniha třetí, Morava a Slezsko, 1926 (objekt č. 3-135)

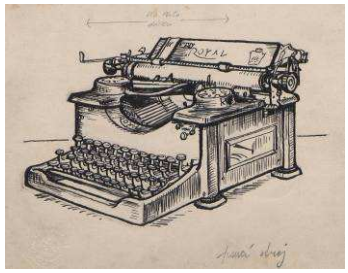

Obrázek 26 – ilustrace do titulu Sedláček Hanuš a Wenig Adolf – Za domovem: vlastivěda československá. Kniha třetí, Morava a Slezsko, 1926 (objekt č. 3-152)

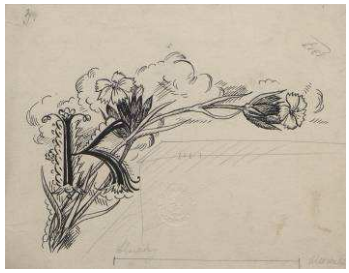

Obrázek 27 – iniciála „K“, nedohledáno (objekt č. 3-155)

5.5.9 Viktor Oliva

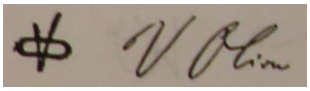

(24. 4. 1861 v Novém Strašecí – 5. 4. 1928 v Praze)

Viktor Oliva, v současnosti neprávem nedoceněný a opomíjený umělec, patřil mezi významné ilustrátory a malíře své doby. Byl známý především jako ilustrátor historizující literatury. V roce 1883 úspěšně dokončil pražskou akademii pod vedením profesora Sequense. Poté odešel na nějakou dobu do Mnichova a v roce 1888 pobýval několik měsíců v Paříži, odkud se však zase vrátil zpět do Mnichova. Právě tam dokončil v roce 1891 své studium a vrátil se do Prahy, kde v letech 1899-1916 řídil grafickou část *Zlaté Prahy*. Mezi časté autory děl, které ilustroval, patřili Svatopluk Čech, Jan Neruda, Ferdinand Schulz, Václav Beneš Třebízský, Karel Hynek Mácha a Jaroslav Vrchlický. Viktor Oliva byl jedním z nejvýznamnějších ilustrátorů spolupracujících s nakladatelstvím Františka Topiče. Přispíval do humoristického časopisu *Švanda Dudák*, byl výhradním ilustrátorem Svatopluka Čecha vydáváním tzv. *broučkiád*, mezi které patřila například kniha *Pravý výlet pana Broučka do Měsíce* (1888). Jako příklad dalších Čechových děl uveďme *Píseň otroka* (1895). K dalším zdařilým počinům se řadí Nerudovy *Písně kosmické* (1893). Viktor Oliva nepracoval pouze pro Topiče a souběžně spolupracoval pro všechny tři největší nakladatelské domy, Ottu, Vilímka a Topiče.[117]

---

[117] Bohatcová M., Česká kniha, s. 383
Toman P., Nový slovník 2, L – Ž, s. 223
Janáková I., Tvář, s.19-20.
Zach, A., Trojí nakladatelský příběh, s. 6

Obrázek 28 – ručně psané tituly různých knih (objekt č. 6-80)

Obrázek 29 – ilustrace pro titul Jan Neruda: Písně kosmické, 1893 (objekt č. 2-81)

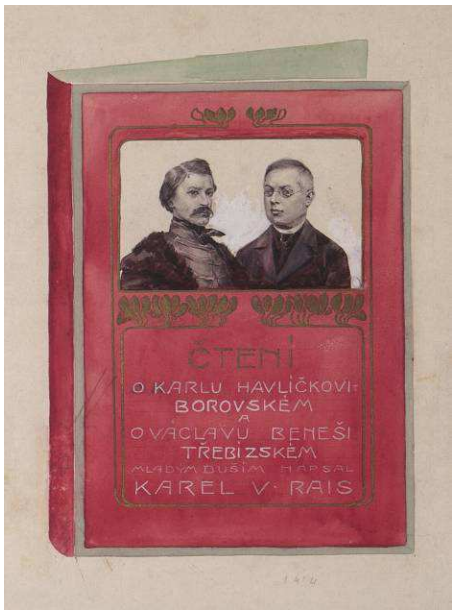

Obrázek 30 – návrh na knižní vazbu titulu Karel Václav Rais – Čtení o Karlu Havlíčkovi Borovském a o Václavu Beneši Třebízském, 1925 (objekt č. 2-9)

Obrázek 31 – návrh titulního listu nebo knižní obálky, nedohledáno (objekt č. 2-14)

5.5.10 Karel Šimůnek

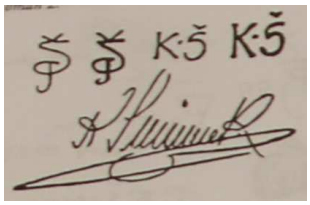

(31. 8. 1869 v Berouně – 19. 7. 1942 v Praze)

Malíř, ilustrátor-akvarelista Karel Šimůnek vystudoval pražskou AVU u profesorů Brožíka a Pirnera. Vynikl jako plakátista a scenerista Národního divadla. Osmnáct let se živil jako navrhovatel kostýmů v Národním divadle a dva roky pracoval jako šéf výpravy Městského divadla na Královských Vinohradech. Karel Šimůnek vytvořil více než 130 plakátů a několik ex libris. Po dobu pěti let pracoval v Topičově salonu, kde uskutečňoval výstavy předních českých i zahraničních mistrů.[118] Mezi jeho ilustrace patří *Pojizerní povídky* (1883), *U dědečka při pohádce* (1921) nebo *V domečku plném pohádek* (1930).

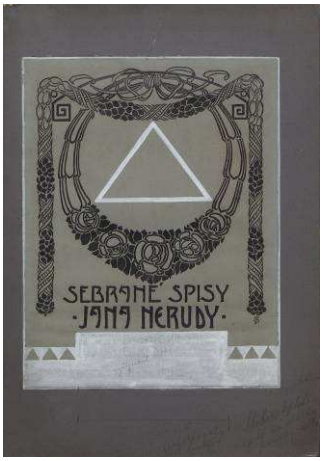

Obrázek 32 – návrh knižní vazby nebo obálky pro titul Sebrané spisy Jana Nerudy, nedohledáno (objekt č.5-13)

Obrázek 33 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 7-23)

Obrázek 34 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 1-178)

[118] Toman P., Nový slovník 2, L – Ž, s.

5.5.11 Josef Wenig

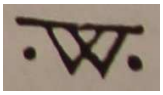

(12. 2. 1885 ve Staňkově u Horšovského Týna – 8. 9. 1939 v Praze)

O Josefu Wenigovi se nám nedochovalo mnoho pramenů, víme však, že tento malíř, ilustrátor pohádkových knih, scénograf a grafik vystudoval Umprum u profesora E. Lišky a poté ještě AVU v Praze v roce 1905. Od roku 1907 začal navrhovat výpravy Městského divadla Královských Vinohrad.[119] Spolupracoval spolu se svým bratrem Adolfem Wenigem, kterému ilustroval knihy, jako například *Pohádky* (1906), *Kytka pověstí* (1922), *Moravskoslezské pověsti* (1933), *Bohatýři* (1902), nebo například *Bohatýrské zvěsti* (1902). Spolu s ním také pracoval pro nakladatelství Františka Topiče, ve kterém představoval jednoho z nejzásadnějších ilustrátorů. Mezi další práce Josefa Weniga můžeme zahrnout *Hýta a Batul* (1936) a *Jesle* (1916).[120]

Obrázek 35 – návrh velikonoční pohlednice (objekt č. 1-130)

Obrázek 36 – ilustrace pro titul Adolf Wenig – Vánoce: povídky a legendy(objekt č. 6-96)

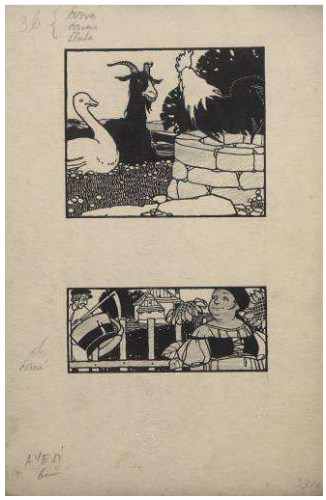

Obrázek 37 – ilustrace pro titul Wenig Adolf: Zvířátka a loupežníci: kniha pohádek, 1935 (objekt č. 3-102)

[119] Horová A., Nová encyklopedie *Díl [2], N-Ž, s. 933*
[120] Toman P., Nový slovník 2, L – Ž, s. 695

Obrázek 38 – návrh knižní vazby pro titul Táborský František – Zimní večery v naší "veselé republice", 1920 (objekt č. 2-43)

Obrázek 39 – návrh knižní vazby pro titul Karel Červinka – Rusalka, 1914 (objekt č. 2-36)

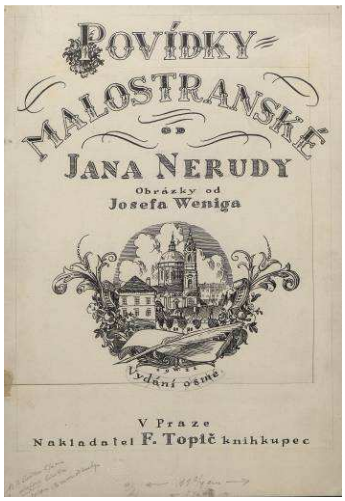

Obrázek 40 – návrh na titulní list titulu Jan Neruda – Povídky malostranské, 1921 (objekt č.2-19)

II. PRAKTICKÁ ČÁST – Restaurátorská dokumentace

6 Identifikace

Předmět: soubor originálních návrhů knižních obálek a ilustrací pro nakladatelství F. Topič, nesignováno

Původce: nakladatelství F. Topič

Autor: více než 70 různých ilustrátorů

Signatury/inventární čísla: nejsou, neevidováno

Datace: přelom 19. a 20. století

Jazyk: čeština, francouzština

Rozměry (výška x šířka): nejmenší 72 x 72 mm, největší 706 x 420 mm

Techniky: kresba tužkou, uhlem, železogalovým inkoustem, tuší (perokresba i kresba štětcem), akvarel, kvaš, tempera, malba tuší a další

Podložky: různé typy papírových podložek (ruční, strojní, transparentní papíry, kartony, lepenky aj.)

Zadavatel: Vědecká knihovna v Olomouci

Místo uložení: Vědecká knihovna v Olomouci, Bezručova 659/2, 779 11 Olomouc 9

Zásah provedla: Irena Fortelná, studentka 2. ročníku magisterského studia, Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů, Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování

Vedoucí práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovik, Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů, Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování

Konzultace: akad. mal. Josef Čoban (Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování), Mgr. Rostislav Krušinský (Vědecká knihovna v Olomouci), Mgr. Dana Modráčková (Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování), Ing. Hana Paulusová (Národní archiv v Praze)

Termín započetí a konce restaurování: únor 2016 – červen 2017

7 Popis souboru

Jedná se o rozsáhlý soubor kresebných návrhů ilustrací, knižních obálek a vazeb pro nakladatelství Františka Topiče v Praze z přelomu 19. a 20. století, který se nachází ve sbírkách Vědecké knihovny v Olomouci. Soubor čítá přes 800 kusů jednotlivých listů (volných nebo adjustovaných různými způsoby) odlišných formátů a velikostí, vytvořených rozdílnými výtvarnými technikami na papírových podložkách různého charakteru.

7.1 Původ souboru

Soubor, pocházející z Vědecké knihovny v Olomouci, nebyl doposud vůbec zpracován, není proto zařazen do žádného fondu ani sbírky. S tím souvisí absence inventárních čísel, signatur nebo jakéhokoli jiného označení a to jak u jednotlivin, tak v rámci celého souboru. Není ani přesně známo kdy a za jakých okolností se soubor do knihovny dostal, jelikož neexistuje žádný záznam o jeho přírůstku. Patrně ho však lze datovat do padesátých let minulého století (rok 1953 a 1954), čemuž nasvědčuje několik (cca 14) menších lístečků vyskytujících se u několika kreseb, se základními informacemi zahrnujícími datum (nejčastěji 20. 1. 1954), jméno ilustrátora nebo typu a množství kreseb (viz Obrázek 42 a 43) Z popisků na jednotlivých objektech (v podobě AY-E-5I nebo AYE5I, společně s cenou (viz Obrázek 41 a 42) lze usuzovat, že byly tyto objekty zakoupeny buď při nějaké dražbě, nebo v antikvariátě. Téměř všechny jednotlivé objekty obsahují slepou pečeť „UNIVERZITNÍ KNIHOVNA V OLOMOUCI“(viz Obrázek 213).

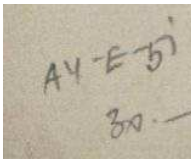

Obrázek 41

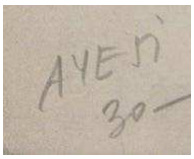

Obrázek 44

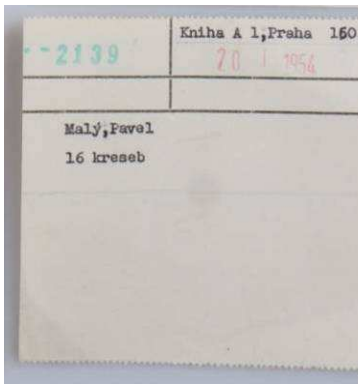

Obrázek 42

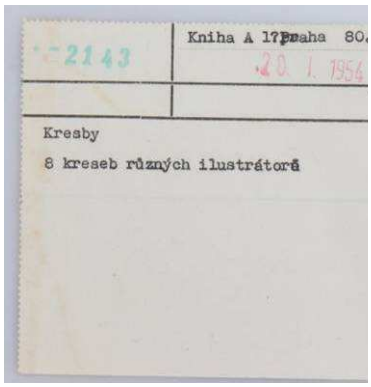

Obrázek 43

7.2 Původce – nakladatelství F. Topič

Jak již bylo zmíněno, kresby pocházejí z nakladatelství F. Topič, kam byly dodávány jednotlivými autory – ilustrátory. Nelze s jistotou tvrdit, že soubor neobsahuje i kresby, které s topičovým nakladatelstvím nesouvisejí. Na několika objektech se například vyskytuje razítko Jaroslava Pospíšila, nakladatele činného rovněž v Praze ve stejné době. Dále se v souboru nachází čtyři albuminové fotografie z ateliéru florentských fotografů, u nichž se nepodařilo zjistit souvislost s nakladatelstvím Františka Topiče. Pravděpodobně byly použity v některém z *Topičových sborníků literárních a uměleckých*, které přinášely zajímavosti z kulturní oblasti nejen v českém prostředí, ale i v zahraničí nebo mohly být použity v nějaké umělecké publikaci. Další možností je, že fotografie pochází z topičovy prodejny s uměleckými předměty. Nelze však vyloučit ani možnost, že se do souboru fotografie dostaly náhodně a nemají s nakladatelstvím žádnou spojitost. Několik děl bylo dokonce po domluvě se zadavatelem ze souboru vyřazeno. Jedná se celkem o devět kusů, o diplom Richarda Buchty spolu s několika otisky jeho fotografií adjustovaných na osmi lepenkách.

Přibližně třetinu ilustrací se nepodařilo identifikovat a potvrdit tím jejich použití v produkci topičova nakladatelství, což ovšem nemusí znamenat, že nebyly pro toto nakladatelství určeny. Může se jednat například o přípravné skici nebo kresby, které byly výtvarnou redakcí odmítnuty a nebyly proto reprodukovány, navíc byl prohledán jen zlomek produkce tohoto nakladatelství.

7.3 Časové zařazení

Soubor zahrnuje kresby téměř z celé doby působení podniku na nakladatelském poli pod vedením Františka Topiče.[121] Podle datovaných kreseb a dohledaných realizací lze s jistotou hovořit o období mezi lety 1891–1932, nelze však vyloučit, že některé kresby, u kterých není známá doba jejich vzniku, vznikly i v dřívější nebo naopak v pozdější době. Nejstarší dohledaná ilustrace byla použita v titulu od Svatopluka Čecha, Pestré cesty po Čechách (vydáno v roce 1891), autorem ilustrace je Viktor Oliva. Nejstarší datovaná kresba

[121] Podnik působil pod vedením Františka Topiče mezi lety 1883 (1886) a 1936.

z roku 1894 pochází od výtvarníka Karla Ladislava Thumy, nejmladší kresby z roku 1932 jsou dílem Václava Klimánka.

Tento soubor tak zachycuje proměny výtvarného projevu obecně na přelomu 19. a 20. století, ale zároveň ukazuje vývoj jednotlivých umělců, kteří střídají nebo se vyvíjejí v různých uměleckých polohách. Z uměleckohistorického hlediska se proto jedná o cenný pramen studia pro badatele, kteří by se chtěli zabývat ilustracemi použitými v nakladatelství F. Topič.

7.4 Ilustrátoři

V tomto souboru nalezneme ilustrace přibližně sedmdesáti různých výtvarníků, signovaných i nesignovaných. Většina malířských signatur byla přiřazena ke konkrétném umělcům, avšak některé z nich se nepodařilo identifikovat. Seznam všech ilustrátorů je uveden v Textové příloze 3. V tabulce s ilustrátory jsou zahrnuty základní bibliografické údaje o autorech a jejich malířské signatury použité na dílech z restaurovaného souboru, doplněných dalšími variantami jejich signatur z knihy: MALÁ, Alena a Petr PAVLIŇÁK. Signatury českých a slovenských výtvarných umělců. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2010.

Soubor zahrnuje ilustrace od významných českých ilustrátorů, kterými byli například Jaroslav Benda, František Kysela, Cyril Bouda) nebo dnes neprávem opomíjených autorů (Viktor Oliva, Josef Wenig aj.), ale i méně známých výtvarníků. Nejvíce zastoupenými autory jsou, Oldřich Cihelka, Zdeňka Mašková, Alois Moravec, Václav Klimánek, Karel Šimůnek, Petr Dillinger, Pavel František Malý, Ferdinand Tichý, D. Birkin a Antonín Krátký. Přibližně u čtvrtiny ilustrací (cca 180 kusů) autor zůstává neznámý, u některých z nich se ale podařila dohledat jejich realizace (obvykle se jedná o ilustrace do časopisu *Švanda dudák* nebo *Topičův sborník literární a umělecký* nebo o návrhy knižních obálek a vazeb, jejichž autor v tiráži knihy zpravidla nebývá uveden).

7.5 Různé typy obrazových částí knihy

Soubor obsahuje kresebné předlohy pro reprodukci různých obrazových částí knihy použitých v knihách a periodikách vydaných v Topičově

nakladatelství. Ve většině případů se jedná o finální kresby a malby, které byly podle těchto předloh reprodukovány. Často se ale objevují i studie – přípravné skici, různé varianty téhož návrhu (včetně barevných variant na pauzovacích papírech), nachází se zde dokonce i několik předloh společně s nátisky. Soubor zahrnuje jak jednotlivé kusy, tak i celé série ilustrací do jednoho titulu. V několika případech se v souboru vyskytuje jak návrh obálky či vazby, tak i ilustrace k jedné knize.

Ilustrace a další obrazové části knihy

Z obrazových částí knih se kromě nejvíce zastoupených ilustrací objevují také například iniciály, záhlaví, viněty, vlysy, titulní orámování, frontispisy, ručně psané – kreslené tituly knih, ale i nakladatelské značky – signety (viz Obrazová příloha 2). Z ilustrací do periodik uveďme kromě žertovných obrázků s vtipem také obrázkové seriály (tzv. komiksy).

Knižní obálky a vazby

Mezi objekty se hojně vyskytují návrhy na knižní obálky a přebaly i knižní vazby. Z vazeb se jedná často o motiv papírového pokryvu desek poloplátěných vazeb nebo návrh celoplátěných nakladatelských vazeb zdobených plotnovým tiskem, tzv. mluvící vazby (např. série sebraných spisů Josefa Svátka, neznámý ilustrátor), ale i několik návrhů na slepotiskovou výzdobu bibliofilských tisků (např. František Táborský – Alleluja!: báseň, 1919, autor návrhu vazby František Kysela; Jan Neruda – Ballady a romance, 1920, autor návrhu vazby Alois Moravec). U jednoho titulu je zahrnut jak návrh na nakladatelskou vazbu, tak i přebal na brožovaný výtisk společně s ilustracemi od stejného autora (Fringilla – Srdce na horách: dívčí román, 1932, ilustrátor Václav Klimánek). Méně často se v souboru nachází jak návrh na vazbu, tak i ilustrace k jednomu titulu nebo více typů obrazových částí knihy – iniciály, frontispis, záhlaví (např. František Táborský – Alleluja!: báseň, 1919, ilustrátor František Kysela; Jan Neruda – Povídky malostranské, 1921, ilustrátor Josef Wenig; J. Rudloff – Na kuncperku, ilustrátor J. Flanderka).

Ostatní

Mimo obrazový doprovod knih se v souboru vyskytují i další materiály související s nakladatelstvím (např. dopis s žádostí o práci ilustrátora Holoubka, nakladatelská nabídka, a několik dalších papírů pouze s textem, reklamní leták na přípravek proti bolesti hlavy) i s Topičovým salonem (reklamní materiál – upoutávky na výstavu, aj.). Zastoupeno je i několik návrhů na dekorativní nebo balicí papír pro nakladatelství.

V souboru se nachází čtyři albuminové fotografie, z nichž dvě pochází z ateliéru Fratelli Alinari a dvě z nich od fotografa Vincenza Paganori. Fratelli Alinary (bratři Alinariové) je nejstarší fotografickou firmou na světě činnou dodnes. Byla založena bratry Leopoldem, Romualdem a Giuseppem Alinari v roce 1852. Specializovali se na portréty a fotografie uměleckých děl a historických památek.[122] Vincenzo Paganori byl fotograf a vydavatel činný rovněž ve Florencii mezi lety 1860 a 1900. Jeho jméno je rovněž spjato se společností Alinari, které přispěl svou činností pravděpodobně po smrti Leopolda.[123]

7.6 Stávající způsob uložení – ochranné obaly

Celý soubor byl doposud uložen v provizorních obalech (viz Obrazová příloha 3, Obrázek 110–113). Byl rozdělen podle několika následujících kritérií (avšak ne zcela důsledně), a to jednak podle povahy kresby – na návrhy knižních obálek a na ilustrace, jednak podle toho, zda byly nebo nebyly autory signovány. Do určité míry byly seřazeny i podle velikosti (to souvisí spíše s velikostí úložných obalů. Rovněž je patrná snaha o sloučení více ilustrací týkající se jednoho titulu nebo autora dohromady.

Tímto způsobem byla větší část souboru uložena v šesti různě velkých lepenkových krabicích (deskách s rozšířeným hřbetem a chlopněmi) zavazovaných na přední hraně pomocí tkanic. (viz Obrazová příloha 3, Obrázek

[122] Fratelli Alinari. In: *Wikipedia: free encyclopedia* [online]. Poslední aktualizace 15. 1. 2017 [cit. 16. 5. 2017]. Dostupné z www: https://cs.wikipedia.org/wiki/Fratelli_Alinari

[123] Paganori Vincenzo (Firenze). In: *Gruppo Ricerca Immagine* [online]. Poslední aktualizace 14. 6. 2014 [cit. 16. 5. 2017]. Dostupné z www: https://www.gri.it/fotografi-in-italia-1839-1939/toscana/firenze/203-paganori-vincenzo-firenze.html

110 a 112) Pouze část souboru byla uložena odlišně (viz Obrazová příloha 3, Obrázek 111 a 113), jednalo se o skupinu ilustrací od Zdeňky Maškové (+ dvě kresby od Josefa Čejky), které se nacházely v jednoduchých lepenkových deskách bez hřbetu s protaženými tkanicemi a většina ilustrací od Oldřicha Cihelky, které byly ponechány pouze v přehnutém archu papíru.

7.7 Podložky

Použity byly rozličné druhy papírových podložek různého charakteru (ruční papíry, strojní papíry, transparentní – pauzovací papíry), různé plošné hmotnosti (papír, karton, lepenka), struktury a povrchové úpravy (silně hlazené papíry a lepenky i pórovité podložky, papíry s hrubou strukturou, křídové papíry) a barvy (nejčastěji bílá – respektive světle žlutá přes okrovou až k hnědé, ale i zelená, šedá a černá). Jedna z kreseb byla vytvořena na jakémsi druhu tenkého povrchově upraveného lesklého plátna.

Rozměry a formáty jednotlivých objektů jsou velmi rozdílné (nejmenší z nich má 72 x 72 mm, největší 706 x 420 mm).

Pro kresbu byly často použity druhotně různé podložky, velice často se objevují kartony s technickými výkresy (studie deskriptivní geometrie studentů z Vysokého učení technického v Praze), jednou byl použit i jeden list z Alšova kalendáře, který rovněž pochází z produkce Topičova nakladatelství, ale i jiné neidentifikovatelné tisky. Často se na jednotlivých kresbách vyskytují na zadních stranách další skici, které buď souvisí s danou kresbou (skica stejného motivu, jiná ilustrace ke stejnému titulu) nebo s daným motivem vůbec nesouvisí.

7.8 Adjustace

Kresby jsou ponechané buď volně, nebo jsou adjustované různými způsoby na dalších podložkách a v paspartách po jednom, v několika případech po dvou kusech. Nejčastěji jsou jednotlivé objekty adjustované pouze na další podložce (obvykle vyšší gramáže), která bývá o něco větší než originál nebo jsou adjustované v paspartě. Pasparty sestávají buď jen z podložky s výřezem přilepené po okrajích lícové strany objektu, nebo je pasparta vytvořena z přehnutého papíru nebo kartonu s vyříznutým otvorem pro obraz, do něhož je objekt vložen a většinou pouze bodově přilepen. Další variantou pasparty je

přichycení objektu k lepence větších rozměrů, na níž je z vrchu připevněn papír s výřezem pro kresbu. Toto jsou příklady nejčastějších způsobů adjustace, další varianty a drobné změny nejsou podrobně popisovány.

7.9 Slepé pečeti, průsvitky

Na většině listů se nachází kruhová slepá pečeť Vědecké knihovny v Olomouci, na některých papírech se pak objevuje několik dalších slepých pečetí nebo průsvitek, jedná se o loga papíren, ve kterých byly papíry vyrobeny. (viz Textová příloha 2) Tyto značky dokládají, že výtvarníci často používali pro práci velmi kvalitní papíry. Některé pečeti se podařilo identifikovat a zjistit tak, ve kterých papírnách byly papíry zhotoveny. Jedná se rovněž o doklad působnosti tehdejších papíren.

7.10 Razítka

Na jednotlivých objektech se nachází několik typů razítek z nakladatelství Františka Topiče (viz Obrazová příloha1), razítko Ignáta Herrmanna, dále razítko knihkupce Jaroslava Pospíšila. Na některých objektech je razítko Vysokého učení technického (druhotně použité papíry), několik razítek s datem a jedno razítko se signaturou ilustrátora Jozefa Čejky.

7.11 Výtvarné techniky

Jsou zde zastoupeny různé výtvarné techniky kresby i malby. Mnohdy se jedná o kombinované techniky, často se vyskytují lavírované nebo kolorované kresby, zachované nebo nedokonale odstraněné podkresby tužkou (a dalšími prostředky) a korektury a závěrečné úpravy bělobou. „*U perokreseb určených pro tisk je běžná korektura pomocí retušovací krycí běloby. Nevyhovující místa se prostě bělobou zakryjí. Bělobou můžeme také jakž takž „zavést umělé dýchání“ do kresby, která se začala „dusit“ nebo zahlcovat přemírou šrafování. Ilustrační novinové kresby (i od dobrých kreslířů), které jsou hustě pokryty bělobou, působí v reprodukci svěže a bezprostředně.*“[124]

Z výtvarných technik kresby se vyskytují nejčastěji kresba tužkou, tuší (perokresba i kresba štětcem), železogalovým inkoustem, méně často pak uhlem,

[124]Teissig K., Techniky kresby, s. 134

křídou, pastelem, bělobou, pastelkami, inkoustovými barvami a dalšími prostředky. Z technik malby je pak zastoupen akvarel, kvaš, tempera a nejvíce malba tuší – často v kombinaci s bělobou.

Rytina do křídové desky (tzv. Mässrova deska)

Technika rytiny do křídové desky je založená na principu vyrývání obrazu ostrými nástroji do speciální podložky. Podložkou jsou buď sádrové desky, nebo desky z plavené křídy s rybím klihem. Deska je opatřena černým nátěrem, v němž se odkrývá bílá vrstva nebo se pracuje s bílou deskou, kde jsou pouze konkrétní potřebné částí vykrývány tuší a následně je kombinována rytina s perokresbou.[125]

V souboru se vyskytuje několik rytin do křídové desky a perokreseb na tuto podložku. Rytiny jsou vytvořeny na bílé podložce s jemnou strukturou (tvořenou příčnými a podélnými liniemi), která je opatřena jednolitým nátěrem ředěnou tuší (nebo potiskem?), na který je motiv vytvořen technikou perokresby, která je v určitých partiích prorývána. Neprorývané perokresby jsou zhotovené na hladké podložce bez struktury.

7.12 Záznamové prostředky, přípisky

Na jednotlivých ilustracích se často nachází přípisky psané různými záznamovými prostředky, nejvíce grafitovou a inkoustovou tužkou, méně často pak pomocí inkoustu, tuše, barevných tužek – pastelek, různých popisovačů a dalších prostředků.

Obvykle se jedná o popisky k obrázkům (názvy povídek či žertovných obrázků, text k obrázku) nebo jméno autora. Velice často se jedná o poznámky a připomínky určené pro reprodukční závody týkající se různých korektur a použitých reprodukčních technik, nejčastěji se poznámky týkají úprav výsledné velikosti (*reprodukovat na polovinu šířky, asfaltovat, zinek, štoček ihned do tiskárny, reprodukovat do 3 dnů, prášit asfaltem, barvy udá p. Oliva, rozdělit na dva štočky, Nátisk p. Dillingerovi ku schválení a ku určení 2 barvy, zinek hluboko leptat! (štoček pro motivy k stereotyp.),…).* Velmi často se přípisky

[125] Smith R., Encyklopedie, s. 108

u obrázků týkají umístění v knize/časopise – strana, zahrnují úryvek z textu, u humorných obrázků je většinou doplněn vtipem, který představují.

8 Popis poškození

Soubor se jako celek dochoval v poměrně dobré fyzické kondici. Stav jednotlivých objektů je však individuální. Objevují se jak díla téměř bez poškození, tak i díla velice zkřehlá a choulostivá na manipulaci. Opakují se stále stejné typy poškození jen v různé míře a rozsahu.

pH papíru

Patrně největším problémem jsou nízké hodnoty pH pohybující se u většiny objektů pod hranicí 5,5 jednotek. U jednotlivých děl byly před zásahem naměřeny hodnoty v rozmezí od 3,7 do 6,7. (viz Textová příloha1)

Biologické poškození

Nebyla zjištěna biologická degradace. Soubor nejeví známky aktivního mikrobiologického napadení, nebyly nalezeny ani stopy po dřívějším působení plísněmi. Často se ale vyskytují foxingové skvrny po celé ploše nebo jen lokálně.

Znečištění

Objekty jsou více či méně znečištěny prachovými depozity a dalšími skvrnami různého charakteru, nejčastěji to jsou skvrny od barev, lepidel, skvrny vzniklé zatečením vody, mastné skvrny, otlačky prstů, rezavé otisky kancelářských sponek, ale i mnohé další skvrny a nečistoty neznámého původu.

Mechanické poškození

Objevuje se celá škála typů mechanického poškození, zapříčiněného vnitřními i vnějšími vlivy (způsobem výroby, použitými záznamovými prostředky, nejčastěji pak nešetrnou manipulací nebo nevhodným uložením). Nejčastějšími typy mechanického poškození jsou drobné nebo větší trhliny, výjimečně jsou listy potrhané po celé délce jedné nebo více hran. Větší úbytky hmoty papíru se téměř nevyskytují, lze se setkat spíše s drobnějšími ztrátami na okrajích hran a v rozích.

Jednotlivá díla jsou mnohdy tvarově deformovaná – zvlněná, zohýbaná nebo záměrně přehýbaná, často jsou papírové podložky v ploše nebo na okrajích nalomeny.

Nejvíce je poškození soustředěno v oblasti rohů. Velice často se vyskytují nalomené, natržené či zcela odpadlé růžky. Zejména u lepenek jsou obvykle rohy rozklížené a štěpí se na jednotlivé vrstvy. Výjimkou nejsou ani různé perforace a otvory vzniklé instalací děl pomocí špendlíků a připínáčků, jejichž hlavičky navíc bývají otlačeny do papírové podložky.

V souboru se vyskytuje i několik silně destruovaných objektů s velice špatnými mechanickými vlastnostmi. Z různých příčin došlo ke ztrátě soudržnosti nosné podložky a i šetrná manipulace s nimi vede ke štěpení a odlamování jednotlivých částí. V mnoha případech to souvisí s korozí železogalových inkoustů použitých pro kresbu, papírová podložka v místech kresby praská, v horších případech se dokonce rozpadá na drobné fragmenty.

Transparentní papíry

V souboru se nachází i několik pauzovacích papírů, které jsou zvlněné v důsledku použité výtvarné techniky. Jsou v různé míře zohýbané a potrhané po okrajích. Celkově jsou tyto podložky více náchylné ke vzniku dalších trhlin.

Adjustace

Některé objekty jsou mírně zvlněné nebo jinak tvarově deformované, což je dáno způsobem malby nebo nevhodného přichycení k nosné podložce v paspartě. U některých děl adjustovaných v paspartách nebo nalepených na jiné podložce jsou patrny vzduchové bubliny a hrbolky v lepené styčné ploše, někdy jsou i částečně nebo zcela odlepené od podkladové podložky (v několika případech došlo k oddělení díla z adjustace vlivem degradace papírové podložky, která byla odlomena v rozích, za které byla bodově přichycena k podkladu. V mnoha adjustacích jsou díla v místech lepených spojů vlivem nevhodného podlepení mírně tvarově deformovány.

Barevné vrstvy, záznamové prostředky

Poškození barevných vrstev se projevuje několika způsoby. Dochází buď k mírnému stírání barvy (většinou u vysoce hlazených lepenek), nebo výskytu krakel u silnějších vrstev barvy, méně často i s drobnými ztrátami. Nejvíce patrná a častá je degradace olovnaté běloby, která je vlivem oxidace zbarvena místy oranžovohnědě nebo šedě až černě.

Razítka a záznamy inkoustovými tužkami jsou často vybledlé méně často rozpité. Text na některých objektech je špatně čitelný, některé přípisky tužkou byly záměrně odstraněny (vygumovány). U mnoha děl dochází ke korozi železogalového inkoustu, inkoust proráží na druhou stranu nebo je otištěn na podložku jiného objektu, v jehož těsné blízkosti byl dlouhodobě uložen. V horších případech je stupeň poškození v takové míře, že se nosná podložka zcela rozpadá.

Předchozí zásahy

Lze se setkat i s předchozími zásahy, provedenými ať už samotným umělcem (spojování jednotlivých částí lepicími páskami, korektury v podobě jiného kusu papíru přelepeného přes opravovanou část), tak i s různými pozdějšími opravami (např. podlepení degradované části, oblepení hran atd.). Adhezivum v lepených spojích a na páskách je obvykle z části degradované a pásky proto nedrží v celé ploše a jsou místy odlepené.

9 Průzkum

Restaurátorský průzkum byl zaměřen na zjištění charakteru jednotlivých děl, určení výtvarných technik a použitých materiálů, zhodnocení stupně poškození a posouzení příčin těchto poškození. Restaurátorský průzkum dokumentuje stav restaurovaného souboru před započetím restaurátorských prací a byl podkladem pro určení vhodného restaurátorského postupu obecně pro celý soubor, posléze pro jednotlivá konkrétní díla.

Byly zvoleny pouze nedestruktivní metody průzkumu, destruktivní metody vyžadující odběr vzorku prováděny nebyly.

9.1 Metody neinvazivního průzkumu[126]

Průzkum v denním rozptýleném světle

Průzkumem v denním rozptýleném světle byly zjišťovány základní informace o podložce a barevné vrstvě jednotlivých děl v přirozených světelných podmínkách. Orientačně byla posuzována použitá výtvarná technika a celkový stav a míra poškození díla. – viz popis a popis poškození

Optická mikroskopie (pozorování stereomikroskopem)

Optická mikroskopie podává základní informace o morfologii povrchu díla. Pro průzkum byl použit stereomikroskop Leica S6D s možností zvětšení šestinásobně až třicetinásobně. Pod mikroskopem byly zkoumány různé výtvarné techniky, podložky, ale i různé defekty a detaily poškození.

Průzkum v bočním razantním světle

Pozorováním díla v bočním osvětlení se dobře vykreslují a zdůrazňují nerovnosti podložky, její perforace, trhliny, zvlnění, přehyby a vystouplé části atd., v barevné vrstvě pak její reliéf, tahy štětce, pastóznost.

Prosvětlovací podložka

Při položení děl na prosvětlovací podložku byly zviditelněny některé defekty a především pak průsvitky v papíře.

---

[126] Kopecká I. - Nejedlý V., Průzkum, s. 28-29

Průzkum v UV světle

Při průzkumu UV světlem pozorujeme objekt v krátkovlnném ultrafialovém záření (150–400 nm). Barevnost fluorescence je charakteristická pro některé pigmenty, k rozpoznání laků, tmelů a pojiv v povrchové vrstvě, přemaleb nebo také k vyhledání mikrobiologického napadení.

9.2 Metody invazivního průzkumu

Měření pH

Měření pH proběhlo pomocí pH metru s dotykovou elektrodou a destilované vody u většiny objektů – u objektů, u kterých byly použity stejné podložky, vzhledem k velkému rozsahu souboru došlo k měření pouze u některých z nich (více viz kapitola 11.3).

Zkoušky rozpíjivosti

Zkoušky rozpíjivosti barevných vrstev byly při průzkumu provedeny jen namátkově u několika děl pro přibližnou představu o citlivosti nejčastěji se vyskytujících záznamových prostředků, u ostatních děl pak byly prováděny pouze v případě potřeby vždy až těsně před daným zásahem. Byla testována rozpouštědla, u nichž se předpokládalo jejich použití při konkrétních zásazích, a to voda (mokré čištění, lepení, klížení), etanol (lepení, klížení nebo aplikace ajf[127]) a metanol (odkyselování pomocí MMMK v metanolu).

Batofenantrolinový test

Batofenantrolinový test je nedestruktivní metoda rozpoznání korozivního inkoustu vyvinutá Dr. Neevelem. „*Batofenantrolinový test využívá chemickou sloučeninu nazvanou batofenantrolin, což je komplexometrický indikátor pro železo v oxidačním stupni 2+. Je to v analytické chemii využívané činidlo pro stanovení Fe2+ vedle Fe3+. Jeho výhodou je, že může být bezpečně využit při kontaktu s originály.*“[128] Test byl proveden pouze u vybraných objektů.

[127] Adhezivní japanové folie
[128] Bártová P., Restaurování, s. 63

9.3 Vyhodnocení průzkumu

Během průzkumu byl zkoumán charakter a fyzický stav předmětů restaurování. Byla zjišťována míra destrukce papírových nosičů, záznamových prostředků a barevných vrstev. Průzkum se zaměřil také na rozpoznávání typů papírových podložek, použitých výtvarných technik a na množství a druhy použitých záznamových prostředků. Všechny zjištěné informace jsou popsané podrobně v kapitolách 7 (Popis souboru) a 8 (Popis poškození).

Celý soubor se z větší části dochoval v dobré fyzické kondici. Žádné objekty nevykazovaly mikrobiologické napadení, nebylo proto nutné provádět odbornou analýzu. Výsledky měření pH poukázaly na nutnost přistoupení k neutralizaci u většiny objektů (viz Textová příloha1). V různé míře byly objekty znečištěny prachovými depozity, došlo k degradaci barevných vrstev, které se buď mírně sprašují, nebo se vyskytují krakely. Zkoušky rozpíjivosti prokázaly citlivost některých záznamových prostředků a barevných vrstev na určitá rozpouštědla. Některé papírové podložky jsou potrhané, polámané nebo se snadno štěpí a rozpadají na menší části, rohy a hrany bývají často rozklížené. Míra mechanického poškození se liší, ve většině případů je poškození jen minimální, ale vyskytují se i objekty výrazně degradované, často jsou poškozené korozí železogalolového inkoustu, jehož výskyt byl prokázán pomocí batofenantrolinového testu. Stávající uložení je nevhodné a bude proto potřeba vymyslet nový způsob uložení a vyhotovit nové vhodné ochranné obaly.

10 Restaurátorský záměr

Restaurátorský záměr byl vypracován na základě vyhodnocení průzkumu a konzultace s vedoucím práce a vlastníkem souboru.

Vzhledem k rozsahu celého souboru bude přistoupeno k méně důkladnému zásahu spíše konzervačního charakteru. Cílem zásahu bude v prvé řadě stabilizovat stav jednotlivých objektů ať už po chemické stránce (zvýšení hodnot pH papírové podložky) či mechanické stránce (zajištění trhlin, případné doplnění ztrát) a zamezit tak dalšímu poškozování. Až v druhé řadě bude výjimečně zvažováno řešení estetické stránky (skvrny od lepidel a dalšího původu).

Všechny níže uvedené body platí pro soubor obecně. Jedná se o kompletní výčet všech potenciálních kroků a postupů. U jednotlivých objektů se předpokládá provedení jen vybraných zásahů v závislosti na jejich stavu. Fotodokumentace bude pořizována jen u několika předem zvolených objektů před, po a v průběhu zásahu.

1) Fotodokumentace
2) Průzkum fyzického stavu objektů, analýzy (měření pH, zkoušky rozpíjivosti, batofenantrolinový test aj.)
3) Suché mechanické čištění
4) Ojediněle odstraňování skvrn, lepidel, klihových pásek, demontáž paspart
5) Mokré čištění ve vodní lázni
6) Neutralizace
7) Lokální nebo celoplošné klížení
8) Zajištění trhlin a defektů, doplňování ztrát
9) Lokální nebo celoplošná skeletizace
10) Vytvoření nového schématu uložení a výroba ochranných obalů

Pozn.: Restaurátorský záměr se může v průběhu restaurátorských prací změnit vlivem nově zjištěných skutečností.

11 Postup restaurátorských prací

11.1 Fotodokumentace

Před zahájením restaurátorských prací byly vybrané objekty fotograficky zdokumentovány ve fotomístnosti se stabilním profesionálním zábleskovým osvětlením digitálním fotoaparátek Canon EOS 600D. Fotodokumentace probíhala průběžně po celou dobu probíhajících prací, a to buď u těchto konkrétních vytyčených děl, nebo u konkrétních zásahů.

11.2 Průzkum

Nejprve byl proveden průzkum celého souboru pomocí nedestruktivních metod (více viz kapitola 9 Průzkum), a to především pomocí neinvazivních optických metod průzkumu v denním rozptýleném světle pouhým okem nebo pod stereomikroskopem, v bočním razantním světle aj.

Následovaly invazivní metody průzkumu popsané níže (měření pH papírových podložek, zkoušky rozpíjivosti barevných vrstev a batofenantrolinový test).

11.3 Měření pH

Měření hodnot pH papírových podložek bylo provedeno potenciometricky pomocí dotykové elektrody[129] a destilované vody. Bylo stanovováno pH povrchových vrstev papíru, výsledné hodnoty je proto nutno považovat spíše za orientační. „*Podle normy je výsledná hodnota pH aritmetickým průměrem nejméně 5 měření pro každou stranu vzorku.*“[130] V praxi se doporučuje měření alespoň na 3 místech. Vzhledem k rozsahu souboru a s ohledem na různorodost použitých podložek a s tím související nutnost měření u většiny děl, bylo pH stanovováno u každého měřeného objektu pouze na jednom místě, obvykle na zadní straně objektu. V případech, kdy se v souboru objevovalo více ilustrací nebo celé skupiny od stejného autora a očividně se jednalo o stejný typ papírové podložky, bylo dokonce měření omezeno jen na několik kusů z celé skupiny.

[129] Elektroda k měření hodnot pH BlueLine 27 a pH metr Thermo scientific Orion star A111
[130] Ďurovič M. a kol., Restaurování, s. 494

Z naměřených hodnot pak byl aritmeticky stanoven průměr, který byl považován za určující pro celou skupinu.

Byla zkoušena i metoda měření pomocí indikátorových papírků.[131] Ta se však neosvědčila již během zkoušek, jelikož docházelo pouze k nepatrnému – spíše bodovému – zabarvení papírku a barevné odchylky byly v porovnání se standardní škálou těžko rozpoznatelné. Hlavním úskalím této metody však zůstává fakt, že papírek někdy zanechává na měřeném místě barevnou skvrnu.

Naměřené hodnoty se pohybovaly v rozmezí od 3,6 do 6,8. Všechny hodnoty jsou uvedeny v tabulce v Textové příloze 1).

11.4 Zkoušky rozpíjivosti

Zkoušky byly provedeny proužkem filtračního papíru nebo vatovou tyčinkou, namočenými v příslušném rozpouštědle, byla použita demineralizovaná voda, etanol a metanol. Rozpustnost byla zkoušena na malé části barevné vrstvy, na okraji v méně exponované části. Výsledky nebyly zaznamenávány do tabulek.

11.5 Batofenantrolinový test[132]

U několika vybraných objektů, u kterých bylo předpokládáno použití železogalového inkoustu, byl proveden batofenantrolinový test. Testovací proužek filtračního papíru byl ponořen do nasyceného roztoku batofenantrolinu v etanolu a nechal se vysušit. Těsně před zkouškou byl zvlhčen vodou a poté přiložen na testované místo a ponechán krátce pod mírnou zátěží. Proužek se po kontaktu s železnatými ionty zabarvil do červena. U čtyř ze šesti testovaných objektů byla potvrzena koroze inkoustu v různém stupni.

11.6 Mechanické čištění

Všechny objekty byly nejprve čištěny suchou cestou pomocí pryží wishab, wallmaster, měkkých grafických gum, gum v tužce a pomocí štětce. Způsob čištění a prostředek byl zvolen vždy s ohledem na stav papírové podložky, poškození barevných vrstev a typ použitých záznamových prostředků.

---

[131] Byly použity indikátorové pH papírky od firmy Fisherbrand – testy pH 4,0 - 7,0
[132] Nasycený roztok (0,5g ve 150 ml etanolu)

Podle potřeby byly nečistoty odsávány muzejním vysavačem s regulovatelným odtahem. V případech, kdy docházelo ke stírání barevné vrstvy, byl objekt pouze jemně ometen štětcem. Místa, kde se vyskytovaly nákresy nebo přípisky tužkou, byla rovněž buď jen jemně ometena, nebo čištěna v okolí kresby pomocí gum v tužce.

11.7 Označení jednotlivých děl – očíslování

Vzhledem k celkovému rozsahu souboru byla práce zpočátku znesnadněna obtížnou orientací v množství jednotlivých ilustrací. Bylo proto potřeba vytvořit systém, podle kterého bude možné vše snadněji dohledat a který umožní průběžné zapisování všech poznámek o průběhu restaurování a zjištěných informací o jednotlivých dílech. K tomu dobře posloužily skeny[133] kreseb téměř celého souboru a fotografie[134] zbylých nenaskenovaných kreseb, které jsem měla dispozici v elektronické podobě.

Fyzicky soubor tvořil celkem šest krabic a dvě složky s různým množstvím jednotlivých kreseb. V elektronické podobě jsou naskenované a vyfotografované objekty rozdělené do sedmi složek, což odpovídá původnímu uložení v jednotlivých krabicích a deskách. Jednotlivé složky (v elektronické podobě) a krabice a desky (v reálu) byly označeny čísly od 1do 7.[135] Každý obrázek – sken má číselné označení odpovídající pořadí v dané složce (u několika kreseb došlo při skenování k chybě – jsou naskenovány dvakrát, v případě 4. složky chyběl sken jedné kresby od Oldřicha Cihelky).

Všechny objekty byly proto v návaznosti na skeny a fotografie očíslovány měkkou grafitovou tužkou zpravidla na zadní straně v levém spodním rohu v podobě *číslo–číslo* (př. 2–74*)*, přičemž první číslo vždy označuje složku/krabici, ve které se ilustrace původně nacházela, číslo za pomlčkou pak značí pořadí ilustrace ve složce (odpovídá číslům naskenovaných obrázků, u sedmé složky uměle vytvořenému číslování podle fotografií.) Následně byly

---

[133] Skeny byly zhotovené již před předáním souboru k restaurování pracovníky Vědecké knihovny v Olomouci.

[134] Chybějící skeny jedné krabice (později označena jako 7. složka) a jednoho obrázku (ze 4. složky) byly suplovány fotografiemi pořízenými pro tento účel, jejichž názvy byly v elektronické podobě upraveny na čísla opět podle pořadí v krabici.

[135] Ve čtvrté složce jsou zahrnuty jak desky s ilustracemi Zdeňky Maškové a dvě kresby Josefa Čejky tak i skupina kreseb od Oldřicha Cihelky.

vytvořeny „pracovní“ tabulky (zvlášť pro každou složku), které zahrnovaly nově vytvořené označení, miniaturu obrázku a několik kolonek pro zapisování různých poznámek. Tyto tabulky sloužily později k vytvoření katalogu všech ilustrací.

Díky skenům/fotografiím a číselnému označení všech objektů tedy bylo možné dohledat jednotlivé objekty jak v elektronické podobě, tak i v pracovních tabulkách, které později sloužily jako podklad pro vytvoření katalogu (viz Textová příloha 4), ve kterém jsou zaznamenány základní informace o jednotlivých dílech, který je tak k dispozici potenciálním badatelům nebo dalším lidem, kteří by se dále chtěli souboru věnovat.

11.8 Demontáž kovových kancelářských sponek a paspart

Byly odstraněny veškeré kovové sponky, které se nacházely na objektech. Adjustace ilustrací od Zdeňky Maškové (4. složka) byly po předchozí domluvě se zadavatelem demontovány, a to buď za sucha za použití skalpelu, nebo po předchozím provlhčení lepeného spoje.

11.9 Zkoušky rozpíjivosti, přechodná fixace záznamových prostředků

Zkoušky rozpíjivosti byly prováděny u jednotlivých objektů vždy až těsně před samotným neutralizačním procesem, a to proužkem filtračního papíru nebo vatového smotku namočeného v příslušném rozpouštědle přiloženého ke zkoumanému místu. Na základě těchto zkoušek byl zvolen typ odkyselovacího prostředku a způsob aplikace. U několika objektů bylo zkoušeno přechodné fixování pomocí cyklododekanu ve spreji, které se ovšem ukázalo jako nevhodné kvůli nedostatečné fixaci (vrstva cyklododekanu byla buď příliš slabá a nezabraňovala proto dostatečně průniku rizikové kapaliny nebo byla vrstva příliš silná a měla tendenci se odlupovat.) Navíc lze tento prostředek použít jen pro vodné systémy a většina děl byla odkyselována pomocí prostředku v alkoholovém nosiči. Rizikové partie proto ve většině případů nebyly fixovány, ale pouze došlo k vynechání těchto míst při neutralizaci.

11.10 Mokré čištění, klížení

Některé objekty byly podrobeny mokrému způsobu čištění ve vodě s přídavkem 0,1% roztoku tenzidu Spolapon. Jednalo se jen o několik vybraných děl zpravidla bez záznamových prostředků, slepých pečetí a dalších rizikových faktorů. Po mokrém čištění vždy následovala odkyselovací lázeň obohacené vody (viz níže). Dva objekty byly čištěny pouze na vodní hladině bez přídavku tenzidu. Všechny objekty, které prošly vodní lázní, byly po mírném zavadnutí na sušáku doklíženy pomocí Tylose MH 300 v koncentraci od 0,5 % do 1,5 % odvíjející se od stavu jednotlivých podložek.

11.11 Odkyselování

Jelikož se hodnoty pH u většiny děl pohybovaly ve výrazně kyselé oblasti, bylo nutné přistoupit k jejich neutralizaci. Jako hraniční hodnota byla určena hodnota 5,5. U všech objektů, kde se hodnoty pohybovaly nad touto hranicí, již nebylo přistoupeno k odkyselení. Ostatní objekty byly v závislosti na stavu a typu papírové podložky, použitých barevných vrstev a záznamových prostředků a jejich citlivosti na daná rozpouštědla podrobeny některému z následujících způsobů neutralizace:

- Odkyselení pomocí MMMK v metanolu
- Odkyselení ve vodě obohacené o ionty vápníku a hořčíku
- Odkyselení pomocí Bookkeeperu

Pro všechny objekty, u kterých nebyl vyžadován mokrý proces čištění, byl zvolen jednotný postup neutralizace pomocí MMMK v metanolu, až podle zkoušek rozpíjivosti, prováděných těsně před zásahem, bylo u některých objektů odstoupeno od této metody. Objekty, které nebylo možné ošetřit ani jednou z těchto metod, byly odkyseleny pomocí Bookkeeperu.

11.12 Odkyselení pomocí MMMK v methanolu

Jak již bylo zmíněno, většina děl byla odkyselena pomocí MMMK v metanolu. MMMK (metoxymagnesiummetylkarbonát) je organo-kovová sloučenina, která je používaná jako odkyselovací látka v metodě Wei T'O. MMMK reaguje s kyselinami za vniku neutrálních solí a těkavých produktů.

„*Přebytek MMMK v papíru reaguje se vzdušným oxidem uhličitým na uhličitan hořečnatý. K neutralizaci se běžně používají 1–2 % roztoky, zanechávající dostatečnou rezervu 2% uhličitanu hořečnatého.*“[136] Hodnota pH by po odkyselení neměla přesahovat hodnotu 8,5, je proto lepší zvolit nižší koncentraci opakovaně.

Na základě naměřených hodnot pH byly objekty rozděleny do tří skupin, pro které byly použity různě silné koncentrace MMMK (viz tabulka níže). Odkyselení proběhlo ve většině případů jen jednou, u několika objektů však bylo nutné proces jednou, výjimečně i vícekrát opakovat.

Rozmezí naměřených hodnot pH	**Koncentrace MMMK použitá na neutralizaci**
3,7 – 4,4	1,5% MMMK
4,5 – 5,0	1% MMMK
5,1 – 5,5	0,5% MMMK

Na základě zkoušek rozpíjivosti byl přizpůsoben způsob aplikace neutralizační látky (nebo jeho úplné vyloučení), a to buď postřikem, nátěrem nebo jejich kombinací ve většině případů ze zadní strany, v některých případech z obou stran. Ošetření z obou stran bylo většinou prováděno především u objektů adjustovaných na kartonech či lepenkách nebo vytvořených přímo na takto silných papírových podložkách. Postřik byl volen u objektů, kde docházelo ke stírání barevné vrstvy a bylo potřeba jej provést i ze přední strany. Objekty s razítky, záznamy inkoustovou tužkou a dalšími v metanolu rozpustnými prostředky byly ošetřeny nejčastěji bez fixace daných záznamů formou nátěru objektu mimo tato místa, která byla ponechána bez nátěru. Při nutnosti použití rozprašovače byla tato místa vykryta Melinexovou folií odpovídajícího tvaru, zatíženou vhodnou zátěží.

[136] Ďurovič M. a kol., Restaurování, s. 218

11.13 Odkyselování v obohacené vodě

U objektů, u kterých bylo možné zařadit do restaurátorských prací také mokrý proces čištění, došlo k odkyselení pomocí obohacené vody (demineralizovaná voda obohacená o ionty Ca^{2+} a Mg^{2+} sycená CO_2). Příliš mnoho objektů však nakonec nebylo čištěno ve vodní lázni, jelikož většina z nich obsahovala barevné vrstvy a různé záznamové prostředky citlivé na vodu, tento proces navíc značně prodlužoval ošetření jednotlivých objektů a čistící efekt byl zpravidla téměř neznatelný.

11.14 Odkyselení pomocí Bookkeeperu

Jedná se o nevodný kapalný proces. Neutralizačním činidlem jsou mikročástečky oxidu hořečnatého dispergovaného v perfluoroheptanu. Velikost mikročástic je menší než 1 mm. Koncentrace oxidu hořečnatého v disperzi je 2,5 g/l. Metoda zajišťuje alkalickou rezervu (1,5 %) ve vnitřní struktuře papíru. Doposud není zcela přesně znám mechanismus odkyselení.[137]

Tímto způsobem bylo odkyseleno jen několik kusů, u kterých nebylo možné použít předchozí zmíněné metody.

11.15 Vyspravování, doplňování a skeletizace

Všechny trhliny a další defekty byly zajištěny pomocí japonských papírů různé gramáže, předem tónovaných do požadovaného odstínu pomocí azobarviv. Byly použity japonské papíry Kawashahi – 35 g/m^2, Tengujo Kashmir – 8,6 g/m^2, Kizuki Kozo 6 g/m^2 a Kouzo – 3,5 g/m^2, z adheziv pak 4–6 % Tylose MH 6000 ve vodě, 6–10% Klucel G v etanolu a pšeničný škrob.

Trhliny, zlomené hrany a další drobnější defekty byly zajištěny pomocí japonských papírů nižší gramáže, ztráty papírové podložky byly doplňovány vrstvením silnějších druhů japonských papírů, často v kombinaci se slabším japonským papírem do požadované tloušťky. Lokální i celoplošná skeletizace byla provedena pomocí japonských papírů nižší gramáže. Vyspravené části byly ponechány mezi HollyTexy a lepenkami do vyschnutí lepidla pod zátěží nebo byly zažehleny pomocí restaurátorské špachtle s regulovatelnou teplotou.

---

[137]ĎUROVIČ, M. - PAULUSOVÁ, H. - STRAKA, R,. Hromadné odkyselování, s.

Pro potřeby vyspravení trhlin u transparentních papírů byly vytvořeny adhezivní japanové folie z japonského papíru Kizuki Kozo 6 g/m^2 a Klucelu G v etanolu podle návodu O. Lehovce.[138] Folie byly aplikovány následujícím způsobem – vytrhnutý proužek požadovaného tvaru byl přiložen k místu, které měl zajistit, lepivá vrstva byla aktivována etanolem a japonský papír byl přihlazen k objektu knihařskou kostkou. Objekt pak byl ponechán do vyschnutí pod mírnou zátěží.

11.16 Lokální klížení

V závislosti na stavu jednotlivých podložek došlo lokálně k doklížení pomocí 1,5 % Klucelu G. Byly doklíženy a zalepeny všechny rozklížené hrany a rohy štěpící se do jednotlivých vrstev.

11.17 Odstraňování skvrn, nánosů lepidel, lepicích pásek

Individuálně bylo řešeno u několika děl odstraňování různých skvrn, a především pak silných nánosů lepidel a lepicích pásek, které neplnily dostatečně svou funkci, a to pomocí vody nebo éterů celulózy.

11.18 Závěrečný způsob uložení

Jednou z otázek, které bylo třeba vyřešit, bylo, jakým způsobem celý soubor po zásahu uložit, jelikož stávající ochranné obaly buď zcela, nebo do určité míry nesplňovaly požadavky na vhodné a bezpečné uložení.

„*Pro trvalé uložení grafických listů jsou ideální krabice z nekyselého kartonu příslušného rozměru (alespoň o 1 cm větší, než je maximální rozměr grafiky). Krabice musí být uloženy horizontálně, na místě s minimálním přístupem světla. […] Označení seznamu uložených grafik s evidenčními čísly je možno připevnit na vrchní nebo boční stěnu krabice.*“ [139]

Kresbu a grafiku můžeme třídit podle velikosti, autora, země, techniky, století atd. Z obsahového hlediska se nabízí několik variant, a to třídění podle charakteru vyobrazení (zda se jedná o návrh na knižní obálky nebo ilustrace, ty

---

[138] Lehovec O., Metodika
[139] Kopecká I., Preventivní péče, s. 56-57

je možné ještě dále členit na ilustrace do knižních titulů nebo ilustrace do časopisů, např. Švanda dudák). Další variantou je rozčlenění podle jednotlivých autorů.

Původním záměrem bylo uložení děl podle autora, nepodařilo se ovšem identifikovat autory velké části kreseb, navíc byly rozměry jednotlivých kreseb od jednoho autora mnohdy příliš rozdílné. Nejlogičtějším řešením z hlediska uložení se proto nakonec ukázalo třídění podle velikosti.

Realizace

Celý soubor je uložen v 8 krabicích z vlnité lepenky od firmy Klug (tloušťka 3 mm), zhotovených na zakázku na vyřezávacím plotru v Národní knihovně v Praze. Jednotlivé objekty uložené v krabicích jsou navíc ještě po několika kusech vložené v jednoduchých složkách nebo krabičkách z neutrálního či alkalického papíru nebo z alkalického kartonu. Mezi jednotlivými objekty jsou vloženy proklady z tenkého hedvábného papíru s alkalickou rezervou, pouze albuminové fotografie jsou proloženy papírem s neutrálním pH. Jednotlivé krabice jsou označeny K1 – K8 (K = krabice) jednotlivé složky v krabicích jsou označeny podle jejich počtu v jedné krabici S1, S2, S3,… (S = složka), některé složky obsahují ještě další obálky, které jsou označeny římskými číslicemi.

Nový systém uložení vychází primárně z formátu, respektive velikosti jednotlivých děl. Zároveň bylo do určité míry zachováno původní rozdělení na ilustrace a návrhy knižních obálek. Knižní obálky jsou až na několik výjimek uloženy v jedné krabici, výjimku tvoří jen několik kusů, které svými rozměry výrazně přesahovaly tyto formáty a několik obálek, které byly zachovány v rámci celku – společně s ilustracemi téhož knižního titulu, v rámci jednotlivých krabic byla i snaha zachovat u sebe kresby od stejného autora, nebylo to však hlavním cílem, proto to není dodrženo ve všech případech.

11.19 Vytvoření katalogu

Požadavkem zadavatele bylo vytvořit katalog všech ilustrací obsahující základní informace o jednotlivých dílech, který bude součástí souboru. Katalog obsahuje kromě miniatury každé kresby tyto informace: označení díla, umístění díla, autor, datace, rozměry, technika, poznámka, realizace.

Nebylo možné dohledat veškeré autory a realizace děl, datace také není u všech kreseb známá. Určování technik je spíše orientační. Jejich stanovení je pouhým okem velice obtížné, jelikož mnohé techniky často stojí na pomezí nebo nelze přesně identifikovat typ použitého prostředku.

11.20 Dohledávání autorů a realizací knižních vazeb

Určování autorů jednotlivých ilustrací bylo prováděno několika způsoby. Nejsnazší bylo určování autorů u signovaných děl, nepodařilo se to však u všech, protože některé signatury nebyly čitelné nebo je tvořily piktogramy, které se nepodařilo identifikovat. K určování malířských signatur byly použity dva tituly.[140] Navíc k tomu posloužila i literatura a prameny zabývající se výtvarníky topičova nakladatelství, ze kterého byla vypsána jména ilustrátorů a následně u nich byla také dohledána a porovnána jejich malířská signatura se signaturou na konkrétních dílech. Některé kresby obsahovaly psanou poznámku o autorovi ilustrace nebo další cenné informace, podle kterých bylo možné ilustraci dohledat (datace, název titulu nebo periodika atd.). Dalším zdrojem informací o autorech kreseb jsou samotné knihy vydané Topičovým nakladatelstvím, ve kterých se nacházejí údaje o ilustrátorech přímo v tiráži nebo v přikládaných inzercích o dalších titulech vydaných v rámci stejné edice nebo v rámci Topičova nakladatelství. Spousta inzercí se vyskytovala v přílohách časopisu Švanda dudák. Nakladatelské nabídky a přehledy vydaných knih nakladatelství F. Topič vycházely i v knižní podobě (př. Topičův almanach 1883-1933, Seznam knih, obrazů a plastik, jež vydal nakladatel F. Topič…), u vybraných děl se objevovaly informace o ilustrátorech.

Byly prohledávány i konkrétní vytipované svazky a většina ročníků časopisu Švanda dudák a Topičův sborník literární a umělecký, ve kterých bylo předpokládáno použití velké části dohledávaných ilustrací. Průzkum konkrétních titulů byl prováděn v Národní knihovně v Praze, ve Vědecké knihovně v Olomouci a v Krajské vědecké knihovně v Liberci. Často využívaným zdrojem

---

[140] RYTÍŘ, Václav. *Malířské signatury*. Vyd. 5. Praha: Ivo Železný, 2001. 185 s. ISBN 80-237-3638-8.
MALÁ, Alena a PAVLIŇÁK, Petr. *Signatury českých a slovenských výtvarných umělců*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2010. 306 s. ISBN 978-80-86171-40-1.

informací byl souborný katalog ČR,[141] ve kterém lze vyhledávat z několika polí zároveň. Lze tak například zadat jméno nakladatele, ilustrátora a datace, z těchto informací jsou pak vygenerovány všechny tituly se shodou všech zadaných údajů a jejich exempláře v různých institucích po České republice. Některé tituly jsou digitalizované a lze je prohlížet přímo na portálu Kramerius,[142] a to kdekoliv, pokud uběhla doba 70 let po smrti autora, v opačném případě lze digitalizované tituly prohlížet na počítačích studovny NKP.

Knižní vazby a obálky byly většinou dobře dohledatelné na internetu díky inzercím z různých antikvariátů a bazarů. Při dohledávání realizací knižních vazeb se ukázalo, že se jedná ve většině případů o knižní obálky nebo přebaly, a proto nakonec knižní vazby nebyly popisovány, jak bylo vytyčeno v zadání práce.

V poslední řadě je nutné zmínit další pramen týkající se ilustrací použitých v časopise Švanda dudák. V Muzeu východních Čech v Hradci Králové se nachází zpracované archiválie (nejobsáhlejší část se týká časopisu Švanda dudák) z pozůstalosti Ignáta Herrmanna, který byl redaktorem časopisu Švanda dudák a vedl si záznamy o přijatých ilustracích a jejich ilustrátorech.[143]

---

[141] http://aleph.nkp.cz/F/18P997EIUJ55U9G61JCXE4IVDQC2R2XGE18JHVG66BN7IRIYGU-50458?func=file&file_name=find-d
[142] http://kramerius4.nkp.cz
[143] (Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Fond Literatura, sbírková řada Literární archiv. Inv.č. LI/LA-1068, LI/LA-1075)

12 Použité materiály a chemikálie

Použité materiály:

Japonský papír Kawashahi – 35 g/m^2, Tengujo Kashmir – 8,6 g/m^2, Kizuki Kozo 6 g/m^2, Kouzo – 3,5 g/m^2

Použité chemikálie:

Demineralizovaná voda

Etanol (C_2H_6O)

Metanol (CH_3OH)

Batofenantrolin ($C_2H_6N_2$)

Cyklododecan ($C_{12}H_{24}$) ve spreji

Bookkeeper – oxid hořečnatý dispergovaný v perfluoroheptanu

MMMK v metanolu (metoxymagnesiummetylkarbonát)

Obohacená voda (demineralizovaná voda obohacená o ionty Ca^{2+} a Mg^{2+} , okysličená CO_2)

4–6 % Tylose MH 6000 (MHEC – metylhydroxyetylcelulosa)

0,5–1,5 % Tylose MH 300 (metylhydroxyetylcelulosa)

6–10 Klucel G (hydroxypropylcelulóza)

Pšeničný škrob (polysacharid)

Azobarviva (saturnové a rybacelové barvy) – Rybacelová žluť D3S, Saturnová hněď L2G, Saturnová šeď LRN, výr. Synthesia Pardubice

Spolapon AOS 146 (ionogenní anionaktivní tenzid, Alfa-olefin (C14–16) sulfonát sodný)

Pomocné materiály:

Vatové tyčinky (100 % bavlna)

Čistící houby Wishab, Wallmaster (100 % čistá měkká latexová guma bez obsahu chemikálií, pH neutrální)

Měkká grafická guma, KOH-I-NOOR, guma v tužce KOH-I-NOOR, FABER-CASTELL

HollyTex 33 g/m^2 (hladká netkaná textilie, 100 % polyester bez obsahu kyselin)

HollyTex 81 g/m^2 (hladká netkaná textilie, 100 % polyester bez obsahu kyselin)

Filtrační papír (pH neutrální, bělená buničina)

Melinex 401–100 % polyesterová folie

Bílá dřevitá lepenka s vysokým obsahem ligninu (určená pro lisování)

Filc – 100 % vlna

Přírodní mořská houba

Materiály použité na výrobu ochranných obalů:

Alkalická lepenka AlphaCell Antique – pH 8.0, bez obsahu kyselých složek a ligninu, s alkalickou rezervou, s. 2,0 mm (1505 g/m^2)

Alkalická lepenka AlphaCell Antique – pH 8.0, bez obsahu kyselých složek a ligninu, s alkalickou rezervou, s. 0,5 mm (350 g/m^2)

Archivní alkalická lepenka BoxBoard – pH 7,5 – 9,5, min. 2 % alk. rezerva, s. 1 mm

pH neutrální papír (90 g/m^2) - vyrobený ze 100% bavlny

Alkalický bílý papír(150g/m^2) - vyrobený ze 100% buničiny

Nekyselý bílý hedvábný papír s 3% alkalickou reservou CaCO3, pH 8-9,5

Akrylep 545 – disperzní vodné lepidlo na bázi akrylátové disperze, s obsahem aditiv a konzervačního prostředku

vlnitá lepenka od firmy Klug (tloušťka 3mm)

13 Podmínky uložení

Zrestaurovaný soubor by měl být uložen v těchto podmínkách:

- relativní vlhkost 45–50 %, max. 55 % (maximální akceptovatelná denní změna je ± 5 %.)
- teplota 16–18 °C, max. 20 °C (maximální denní přípustná změna je ± 2 °C)
- intenzita osvětlení při vystavování max. 50 luxů, osvit 14 000 lx.h/rok

Dále doporučujeme objekty uchovávat ve vyhotovených ochranných obalech výhradně v horizontální poloze, chránit před přímým slunečním světlem, prachem, nadměrnou vlhkostí a výkyvy klimatických podmínek úložného prostoru. Půjčování navrhovat omezeně při vhodných podmínkách a bezpečné manipulaci.

14 Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo zrestaurování souboru návrhů ilustrací a knižních obálek pro nakladatelství F. Topič pocházejícího ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci. Rozsáhlý soubor čítající přes 800 jednotlivých kreseb se až na výjimky dochoval v poměrně dobrém fyzickém stavu, největším problémem byly nízké hodnoty pH u větší části děl. Restaurátorský zásah spočíval především v mechanickém čištění, odkyselení papírových podložek, vyspravení trhlin a jiných defektů a v zajištění nového bezpečného způsobu uložení. Vše je důkladně zaznamenáno v restaurátorské dokumentaci, jež představuje kromě samotného procesu restaurování praktickou část práce.

Celý soubor byl zpracováván i po obsahové stránce, byl zjišťován původ jednotlivých děl. Byly dohledávány realizace návrhů knižních vazeb posléze pak i jednotlivých ilustrací se snahou o identifikaci autorů kreseb. Popis dohledaných knižních vazeb nebyl prováděn, jelikož se ve většině případů jednalo pouze o návrhy knižních obálek. Podařilo se dohledat asi dvě třetiny realizací a určit autory u přibližně tří čtvrtin z celého souboru. Z provedeného průzkumu vznikl katalog všech jednotlivých děl zahrnující základní informace o objektech (číselné označení, místo uložení, autor, datace, technika, poznámky a realizace návrhu).

Teoretická část diplomové práce obsahuje základní informace o závodu Františka Topiče, který zahrnoval kromě nakladatelství a knihkupectví také prodejnu s uměleckými předměty a výstavní síň Topičův salon. Zabývá se vznikem a vývojem firmy, osobností nakladatele, produkcí nakladatelství a nejvíce výtvarnou stránkou Topičova závodu, obzvláště pak úpravou vydávaných knih a autory ilustrací.

15 Seznam použité literatury a pramenů

ADAMCOVÁ V. *Nakladatelský dům Františka Topiče – pokus o syntézu literárního a výtvarného umění.* Mladá Boleslav, 1996. Diplomová práce. Univerzita Karlova, FSV IKSŽ. Vedoucí práce Jan Halada.

BÁRTOVÁ, P. *Restaurování Urbáře klášterního panství Pšovka z roku 1611 a Urbáře panství Mělník z roku 1625, z fondů Státního oblastního archivu v Litoměřicích* (Bakalářská práce). Litomyšl, 2012. Univerzita Pardubice, fakulta restaurování

BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí.* Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0.

BOUDA, Jiří - BUŽGOVÁ, Eva a SEIFERT, Jaroslav. Cyril Bouda. Praha: Slovart, 2001, 270 s. ISBN 80-7209-357-6.

BREGANTOVÁ P. Knižní výtvarníci fy Borový. In: DUPAČOVÁ, G, ZACH, A. *Topičův dům. Nakladatelské příběhy 1883-1949.* Praha: Klub Obratník, 1993. s. 26-32

BYDŽOVSKÁ L. Topičův salon. In: DUPAČOVÁ, G, ZACH, A. *Topičův dům. Nakladatelské příběhy 1883-1949.* Praha: Klub Obratník, 1993. s. 37-44

ČEPELÁKOVÁ, Zdenka. *Alois Moravec, zasloužilý umělec: výběr z díla : katalog výstavy, Letohrádek Ostrov Nad Ohří 23. 5.-28. 6. 1987.* Karlovy Vary: Galerie umění, 1987. [16] s. ISBN neuvedeno.

ĎUROVIČ, *Michal a kolektiv. Restaurování a konzervování archiválií a knih.* Praha – Litomyšl: Paseka, 2002. 517 s. ISBN 80-7185-383-6.

ĎUROVIČ, Michal; PAULUSOVÁ, Hana; STRAKA, Roman. *Hromadné odkyselování v archivech: Srovnání metod Bookkeeper a CSC. BookSaver* [online]. In XII. seminář restaurátorů a historiků. Třeboň: Národní archiv Praha, 2006. [cit. 8. 3. 2017]. Dostupný z WWW: <http://www.nacr.cz/Z-Files/odkyselovani.pdf/>.

Fratelli Alinari. In: *Wikipedia: free encyclopedia* [online]. Poslední aktualizace 15. 1. 2017 [cit. 16. 5. 2017]. Dostupné z www: https://cs.wikipedia.org/wiki/Fratelli_Alinari

GRUŠOVÁ, Mariana. *Topičovo nakladatelství a salony.*[online] Praha, 2011 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: < https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/106025/>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Jan Halada, CSc.

IVANOV, Miroslav. *Cyril Bouda: výstava ilustrací : Podkrkonošské muzeum v Nové Pace, Suchardův dům 23.6.-7.10.1979 : Okresní galerie v Jičíně 19.10.-7.12.1979.* Nová Paka: Podkrkonošské muzeum, 1979. [16] s. ISBN neuvedeno.

JANÁKOVÁ, I. Tvář Topičových knih. In: DUPAČOVÁ, G, ZACH, A. *Topičův dům. Nakladatelské příběhy 1883-1949.* Praha: Klub Obratník, 1993. s.16–25

KOPECKÁ, Ivana. Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené. Praha: Laurus press servic. 2002. 106 s. ISBN 80-86234-28-2.

KOPECKÁ, Ivana a NEJEDLÝ, Vratislav. Průzkum historických materiálů: analytické metody pro restaurování a památkovou péči. Praha: Grada, 2005. 101s. ISBN 80-247-1060-9.

KORDASOVÁ, Veronika. *Trojhvězdí pražských nakladatelských domů zlaté éry české novodobé kultury přelomu 19. a 20. století - charakteristika a význam Ottova, Topičova a Vilímkova nakladatelství.* [online]. Brno, 2008 [cit. 2017-08-16]. Dostupné z:<http://is.muni.cz/th/150894/ff_b/>. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce Mgr. Marie Chladilová.

KORITENSKÁ, Pavla. *Humoristický časopis Švanda Dudák* [online]. Brno, 2008 [cit. 2017-08-09]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/320562/ff_r/. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce . doc. PhDr. Vlastimil Válek, CSc.

LEHOVEC, O. Metodika výroby a využití adhezivních skeletizačních fólií z japonského papíru na bázi etherů celulózy. [online]. Národní knihovna ČR, 2013 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/sprava-a-ochrana-fondu/odborne-texty-a-informace/metodika-vyroby-adhezivnich-fólií-z-japonskeho-papiru-na-bazi-etheru-celulozy

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce.4/I. (S-T) Editor Vladimír FORST, Luboš MERHAUT, Jiří OPELÍK. Praha: Academia, 2008. ISBN 80-200-0345-2.

LUKEŠ, Z. Topičův dům – architektura. In: DUPAČOVÁ, G, ZACH, A. *Topičův dům. Nakladatelské příběhy 1883-1949.* Praha: Klub Obratník, 1993. s. 49-50

MALÁ, Alena a PAVLIŇÁK, Petr. Signatury českých a slovenských výtvarných umělců. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2010. 306 s. ISBN 978-80-86171-40-1.

Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Díl [1], A-M Editor Anděla HOROVÁ. Praha: Academia, 1995. 546 s. ISBN 80-200-0521-8.

Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Díl [2], N-Ž Editor Anděla HOROVÁ. Praha: Academia, 1995. s. 547-1103. ISBN 80-200-0522-6.

Paganori Vincenzo (Firenze). In: *Gruppo Ricerca Immagine* [online]. Poslední aktualizace 14. 6. 2014 [cit. 16. 5. 2017]. Dostupné z www: https://www.gri.it/fotografi-in-italia-1839-1939/toscana/firenze/203-paganori-vincenzo-firenze.html.

POCHE, Emanuel a MAREŠOVÁ, Sylva. *František Kysela: Studie [o životním díle].* Praha: Nakl. čs. výtvarných umělců, 1956. 34, [8] s. ISBN neuvedeno.

Preventivní ochrana sbírkových předmětů. Vyd. 2. Praha: Národní muzeum, 2001, 62 s. ISBN 80-7036-129-8.

PROKŮPEK, Tomáš a kol. Dějiny československého komiksu 20. století. Praha: Akropolis, 2014, 3 sv. (996, 87 s.). ISBN 978-80-7470-061-3.

RYTÍŘ, Václav. Malířské signatury. Vyd. 5. Praha: Ivo Železný, 2001. 185 s. ISBN 80-237-3638-8.

SMITH, Ray. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. Vyd. 2. Praha: Slovart, 2000. 352 s. ISBN 80-7209-758-X.

STRNADOVÁ, Anna. *Petr Dillinger: 1899-1954 : výběr z grafické tvorby : [24. června až 19. září 2004 : katalog výstavy*. V Liberci: Oblastní galerie, 2004. 1 skládačka (7 s.). ISBN 80-85050-44-7.

ŠEMBERA P. První Topičovy plakáty. In: DUPAČOVÁ, G, ZACH, A. *Topičův dům. Nakladatelské příběhy 1883-1949.* Praha: Klub Obratník, 1993. s. 33-36

TEISSIG, Karel. *Techniky kresby*. 2. vyd. Praha: Aventinum, 1995. 190 s. ISBN 80-85277-49-2.

TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců. 1, A – K*. 4. nezm. vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. 605 s. ISBN 80-900648-4-1.

TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců. 2, L - Ž*. 3. značně rozš. vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. 782 s. ISBN 80-900648-4-1.

Topičův dům: nakladatelské příběhy 1883-1949. [katalog výstavy] Red. DUPAČOVÁ, Gabriela – ZACH, Aleš. Praha: Klub Obratník, 1993. 61 s. ISBN neuvedeno

ZACH, A. Trojí nakladatelský příběh. In: DUPAČOVÁ, G, ZACH, A. *Topičův dům. Nakladatelské příběhy 1883-1949.* Praha: Klub Obratník, 1993. s. 5–15

ZACH, Aleš. *Stopami pražských nakladatelských domů: Procházka mizející pamětí českých kulturních dějin*. Praha: Thyrsus, 1996. 89 s. ISBN 80-901774-4-1.

16 Seznam použitých symbolů a zkratek

aj.	a jiné
ajf	adhezivní japanová folie
atd.	a tak dále
apod.	a podobně
ca, cca	cirka - přibližně
č.	číslo
MH	methylhydroxyethylcelulosa
např.	například
obr.	obrázek
r.	rok
s., str.	strana
tzv.	takzvaně
viz	odkazuje na přílohy

17 Seznam vyobrazení v textu

Obrázek 1 – titulní orámování k Almanachu osení (objekt č. 5-29) 41

Obrázek 2 – návrh obálky k Seznamu knih, obrazů a plastik 1883–1908 (objekt č. 5-21) 41

Obrázek 3 – Karel Horký – Kouř z Ithaky, 1926 (objekt č. 2-7) 42

Obrázek 4 – Josef Furych – Brněnský drak, 1931(objekt č. 2-15) 42

Obrázek 5 – Ignát Herrmann – Příběh jednoho dne a jiné historky, 1932 (objekt č. 2-25) 42

Obrázek 6 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 4-110) 43

Obrázek 7 – návrh obálky/knižní vazby, nedohledáno (objekt č. 5-26)..... 43

Obrázek 8 – návrh obálky titulu Svend Fleuron – Koťata, 1925 (objekt č. 5-37) 43

Obrázek 9 – návrh obálky/vazby k titulu Josef Svátek – Praha a Řím, nedohledáno (objekt č. 2-5) 45

Obrázek 10 – návrh vazby k titulu Alois Jirásek – Bitva u Kreščaku a jiné povídky, 1925 (objekt č. 1-196) 45

Obrázek 11 – ilustrace pro titul Alois Jirásek – Bitva u Kreščaku a jiné povídky, 1925 (objekt č. 1-206) 45

Obrázek 12 – ilustrace pro titul Alois Jirásek – Bitva u Kreščaku a jiné povídky, 1925 (objekt č. 1-198) 45

Obrázek 13 – návrh knižní obálky pro titul Fringilla – Srdce na horách: dívčí román, 1932 (objekt č. 2-1) 46

Obrázek 14 – ilustrace do titulu Fringilla – Srdce na horách: dívčí román, 1932 (objekt č. 1-109) 46

Obrázek 15 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 1-74) 46

Obrázek 16 – nedohled. ilustrace (objekt č. 1-125) 46

Obrázek 17 – František Táborský – Alleluja! : báseň, 1919 (objekt č. 2-2) 47

Obrázek 18 – František Táborský – Alleluja! : báseň, 1919 (objekt č. 2-68) 47

Obrázek 19 – návrh bibliofilské vazby František Táborský – Alleluja! : báseň, 1919 (objekt č. 2-20) 47

Obrázek 20 – ilustrace pro časopis Švanda dudák, 1926 (objekt č. 4-46) ... 48

Obrázek 21 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 4-60) 48

Obrázek 22 – ilustrace pro časopis Švanda dudák, 1926 (objekt č. 4-104).. 48

Obrázek 23 – návrh na knižní obálku pro titul Karel Leger – O umění, umělcích a hladové Pavlíně, 1918 (objekt č. 5-22) 50

Obrázek 24 – návrh knižní obálky pro titul Prévost, Marcel: Adjutant Benoît, 1921 (objekt č. 5-24) 50

Obrázek 25 – ilustrace do titulu Sedláček Hanuš a Wenig Adolf – Za domovem: vlastivěda československá. Kniha třetí, Morava a Slezsko, 1926 (objekt č. 3-135) 50

Obrázek 26 – ilustrace do titulu Sedláček Hanuš a Wenig Adolf – Za domovem: vlastivěda československá. Kniha třetí, Morava a Slezsko, 1926 (objekt č. 3-152) 50

Obrázek 27 – iniciála „K“, nedohledáno (objekt č. 3-155) 50

Obrázek 28 – ručně psané tituly různých knih (objekt č. 6-80) 52

Obrázek 29 – ilustrace pro titul Jan Neruda: Písně kosmické, 1893 (objekt č. 2-81) 52

Obrázek 30 – návrh na knižní vazbu titulu Karel Václav Rais – Čtení o Karlu Havlíčkovi Borovském a o Václavu Beneši Třebízském, 1925 (objekt č. 2-9) .. 52

Obrázek 31 – návrh titulního listu nebo knižní obálky, nedohledáno (objekt č. 2-14) 52

Obrázek 32 – návrh knižní vazby nebo obálky pro titul Sebrané spisy Jana Nerudy, nedohledáno (objekt č.5-13) 53

Obrázek 33 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 7-23) 53

Obrázek 34 – nedohledaná ilustrace (objekt č. 1-178) 53

Obrázek 35 – návrh velikonoční pohlednice (objekt č. 1-130)..... 54

Obrázek 36 – ilustrace pro titul Adolf Wenig – Vánoce: povídky a legendy(objekt č. 6-96) 54

Obrázek 37 – ilustrace pro titul Wenig Adolf: Zvířátka a loupežníci: kniha pohádek, 1935 (objekt č. 3-102)..... 54

Obrázek 38 – návrh knižní vazby pro titul Táborský František – Zimní večery v naší "veselé republice", 1920 (objekt č. 2-43)..... 55

Obrázek 39 – návrh knižní vazby pro titul Karel Červinka – Rusalka, 1914 (objekt č. 2-36) 55

Obrázek 40 – návrh na titulní list titulu Jan Neruda – Povídky malostranské, 1921 (objekt č.2-19)..... 55

Obrázek 41 -..... 58

Obrázek 42..... 58

Obrázek 43..... 58

Obrázek 44..... 58

18 Seznam obrazových příloh

Obrazová příloha 1 Různé typy razítek použitých na objektech

Obrazová příloha 2 Různé typy obrazových částí knihy vyskytujících se v restaurovaném souboru

Obrazová příloha 3 Fotodokumentace

18.1 Seznam obrázků v obrazové příloze 1

Obrázek 47 – Razítko F. Topič (typ 3) 105

Obrázek 48 – Razítko F. Topič (typ 4) 105

Obrázek 49 – Razítko F. Topič (typ 5) 105

Obrázek 50 – Razítko F. Topič (typ 6) 105

Obrázek 51 – Razítko F. Topič (typ 7) 105

Obrázek 52 – Razítko F. Topič (typ 8) 105

Obrázek 45 – Razítko F. Topič (typ 1) 105

Obrázek 46 – Razítko F. Topič (typ 2) 105

Obrázek 53 – razítko Švanda dudák 106

Obrázek 54 – Razítko Redakce obrazové části Švandy dudáka..... 106

Obrázek 55 – Razítko Ignáta Herrmanna..... 106

Obrázek 56 – Razítko Jaroslava Pospíšila 106

Obrázek 57 – Razítko České Grafické Unie 106

Obrázek 58 – Razítko Cís. Král. Česká vysoká škola technická 106

18.2 Seznam obrázků v obrazové příloze 2

Obrázek 59 – Iniciála „Š“ od Aloise Moravec 107

Obrázek 60 – Iniciála „D“ od Františka Kysely (F. Táborský - Alleluja! : báseň, 1919)..... 107

Obrázek 61 – Tři různé iniciály od Josefa Weniga (J. Neruda – Povídky malostranské, 1921) 107

Obrázek 62 – Iniciála „K“ od neznámého autora 107

Obrázek 63 – Iniciála „N“ od Jaroslava Flanderky 107

Obrázek 64 – Iniciála „V“ od neznámého autora 107

Obrázek 65 – Záhlaví, neznámý autor 108

Obrázek 66 – Záhlaví, neznámý autor 108

Obrázek 67 – Záhlaví od Josefa Weniga (J. Neruda – Povídky malostranské, 1921) 108

Obrázek 68 – Záhlaví od Josefa Weniga (J. Neruda – Povídky malostranské, 1921) 108

Obrázek 69 – Viněta od Jaroslava Flanderky 108

Obrázek 70 – Viněta od neznámého autora 108

Obrázek 71 – Titul knihy od Viktora Olivy 108

Obrázek 72 – Název titulu od neznámého ilustrátora 108

Obrázek 73 – Název titulu od nezámého ilustrátora 108

Obrázek 74 – Název titulu od neznámého autora 108

Obrázek 75 – Signet F. Topiče od Petra Dillingera 109

Obrázek 76 – Signet F. Topiče od Františka Kysely 109

Obrázek 77 – Signet F. Topiče od neznámého ilustrátora 109

Obrázek 78 – Signet F. Topiče od neznámého ilustrátora 109

Obrázek 79 – Signet F. Topiče od neznámého ilustrátora 109

18.3 Seznam obrázků v obrazové příloze 3

Obrázek 80 – Znečištění papírové podložky prachovými depozity 110

Obrázek 81 – Znečištění papírové podložky 110

Obrázek 82 – Detail poškození – odtržený roh 110

Obrázek 83 – Detail poškození – nalomený roh 110

Obrázek 84 – Detail poškození – potrhaná hrana..... 110

Obrázek 85 – Detail poškození – ztráta hmoty papírové podložky, trhlina, ohnutý roh..... 110

Obrázek 86 – Detail poškození – nalomený rozklížený růžek..... 111

Obrázek 87 – Detail rozštěpeného rohu 111

Obrázek 88 – Detail poškození – nalomení papírové podložky 111

Obrázek 89 – Detail poškození – zohýbaná papírová podložka 111

Obrázek 90 – Detail poškození pasparty – ztráty a trhliny ve spodní části 111

Obrázek 91 – Detail poškození papírového přebalu kolekce kreseb Oldřicha Cihelky 111

Obrázek 92 – Detail poškození – ztráta hmoty papíru v oblasti rohu, otvory po špendlíkách nebo připínáčkách..... 112

Obrázek 93 – Detail poškození – stržená vrstva papírové podložky 112

Obrázek 94 – Dobová oprava podlepením poškozené partie proužkem papíru 112

Obrázek 95 – Odlepující se pruh papíru (oprava titulu autorem) 112

Obrázek 96 – Detail odděleného lepeného spoje (kresba adjustovaná na lepence) 112

Obrázek 97 – Zadní strana objektu znečištěná lepidlem 112

Obrázek 98 – Zatekliny na papírové podložce..... 113

Obrázek 99 – Detail poškození korozí zrezavělých kancelářských sponek 113

Obrázek 100 – Detail poškození – foxing v celé ploše papírové podložky 113

Obrázek 101 – Detail poškození – lokální výskyt foxingových skvrn..... 113

Obrázek 102 – Detail poškození – železogalový inkoust prorážející na rubovou stranu podložky..... 113

Obrázek 103 – Detail poškození – praskliny v papírové podložce způsobené korozí železogalového inkoustu 113

Obrázek 104 – Detail poškození barevné vrstvy 114

Obrázek 105 – Detail odlupující se barevné vrstvy 114

Obrázek 106 – Detail popraskané barevné vrstvy 114

Obrázek 107 – Detail poškození barevné vrstvy 114

Obrázek 108 – Detail degradace olovnaté běloby 114

Obrázek 109 – detail degradované olovnaté běloby 114

Obrázek 110 – Původní uložení větší části souboru, stav před restaurováním 115

Obrázek 111 – Původní uložení zbylé části souboru, stav před restaurováním 115

Obrázek 112 – Pohled do jedné z krabic, stav před restaurováním 116

Obrázek 113 – Pohled na nevhodný způsob uložení, stav před restaurováním 116

Obrázek 114 – Způsob uložení kreseb jednoho z autorů 116

Obrázek 115 – Mechanické čištění pomocí pryží a štětců 117

Obrázek 116 – Suché čištění pomocí gum wallmaster 117

Obrázek 117 – Suché čištění pomocí měkké grafické gumy 117

Obrázek 118 – Detail suchého čištění 117

Obrázek 119 – Detail suchého čištění pomocí gumy v tužce 117

Obrázek 120 – Měření pH papírových podložek pomocí dotykové elektrody 118

Obrázek 121 – Rozpoznávání korozivního inkoustu pomocí batofenantrolinového testu 118

Obrázek 122 – Demontáž paspart, provlhčování lepených spojů 119

Obrázek 123 – Detail odstraňování starých nánosů lepidla 119

Obrázek 124 – Demontáž paspart za sucha pomocí skalpelu 119

Obrázek 125 – Pohled na část demontovaných kreseb před odstraněním zbytků lepidel 119

Obrázek 126 – Pohled na část demontovaných kreseb po odstranění zbytků lepidel 119

Obrázek 127 – Odkyselování pomocí MMMK v metanolu, aplikace nátěrem 120

Obrázek 128 – Odkyselování pomocí MMMK v metanolu, aplikace postřikem 120

Obrázek 129 – Vysoušení objektu po aplikaci odkyselovacího prostředku 120

Obrázek 130 – Odkyselování pomocí MMMK mimo partie se záznamovými prostředky citlivými na metanol 121

Obrázek 131 – Odkyselování pomocí MMMK mimo partie se záznamovými prostředky citlivými na metanol 121

Obrázek 132 – Vykrývání míst se záznamovými prostředky citlivými na metanol při aplikaci MMMK postřikem 121

Obrázek 133 – Detail vykrývání míst se záznamovými prostředky citlivými na metanol při aplikaci MMMK postřikem 121

Obrázek 134 – Odkyselování pomocí Bookkeeperu 121

Obrázek 135 – Detail přechodné fixace pomocí cykklododekanu ve spreji 122

Obrázek 136 – Mokré čištění, odkyselování v obohacené vodě 122

Obrázek 137 – Detail čištění pomocí vody s přídavkem tenzidu..... 122

Obrázek 138 – Čištění objektu na vodní hladině bez přídavku tenzidu..... 123

Obrázek 139 – Ukázka efektu čištění pomocí vodných systémů..... 123

Obrázek 140 – Klížení objektů podrobených mokrému čištění..... 124

Obrázek 141 – Lokální skeletizace objektů poškozených korozí železogalového inkoustu 124

Obrázek 142 – Odstraňování klihových pásek..... 125

Obrázek 143 – Slepování dvou odlepených částí jednoho objektu 125

Obrázek 144 – Odstraňování nevhodných přelepů po předchozím provlhčení 126

Obrázek 145 – Pohled na objekt před odstraněním nevhodného přelepu .. 126

Obrázek 146 – Pohled na objekt po odstranění nevhodného přelepu 126

Obrázek 147 – Vyspravování trhlin a dalších defektů pomocí japonských papírů různé gramáže 127

Obrázek 148 – Detail vyspravování trhliny pomocí japonského papíru 127

Obrázek 149 – Detail slepování rozštěpeného růžku 128

Obrázek 150 – Pohled na vyspravené části několika objektů 128

Obrázek 151 – Pohled na kresby Zdeňky Maškové před ořezáním přesahů japonského papíru 129

Obrázek 152 – Detail zastřihávání přesahů japonského papíru 129

Obrázek 153 – Ořezávání doplňků a přesahů japonského papíru po vyspravení 130

Obrázek 154 – Výroba přebalů a prokladů mezi jednotlivé objekty z nekyselých papírů a kartonů 130

Obrázek 155 – Pohled na zrestaurovaný soubor uložený v ochranných obalech 131

Obrázek 156 – Pohled na různé způsoby uložení jednotlivých objektů v obálkách a přebalech z nekyselých materiálů 131

Obrázek 157 – Přední strana objektu – stav před restaurováním 132

Obrázek 158 – Přední strana objektu – stav po restaurování 132

Obrázek 159 – Zadní strana objektu – stav před restaurováním 133

Obrázek 160 – Zadní strana objektu – stav po restaurování 133

Obrázek 161 – Detail poškození železogalovým inkoustem, stav před restaurováním 134

Obrázek 162 – Detail objektu, stav po restaurování 134

Obrázek 163 – Detail poškození v oblasti rohu, stav před restaurováním . 134

Obrázek 164 – Detail rohu, stav po restaurování 134

Obrázek 165 – Detail zajištění popraskané papírové podložky (vlivem koroze železogalového inkoustu) pomocí můstků z japonského papíru 134

Obrázek 166 – Rozpoznání koroze železogalového inkoustu pomocí nasyceného roztoku batofenantrolinu 134

Obrázek 167 – Odstraňování klihových pásek ze zadní strany objektu..... 135

Obrázek 168 – mokré čištění, odkyselování a klížení na odsávacím stole 135

Obrázek 169 – Detail doplňování ztrát papírové podložky 136

Obrázek 170 – Skeletizace objektu japonským papírem 136

Obrázek 171 – Odstraňování pomocných můstků z japonského papíru..... 136

Obrázek 172 – Stav objektu před ořezáním přesahů z japonského papíru . 137

Obrázek 173 – Ořezání doplňků a přesahů japonského papíru..... 137

Obrázek 174 – Pohled na přední stranu objektu, stav před restaurováním 138

Obrázek 175 – Pohled na přední stranu objektu, stav po restaurování 138

Obrázek 176 – Detail stejného objektu, stav před restaurováním..... 139

Obrázek 177 – Detail stejného objektu, stav po restaurování..... 139

Obrázek 178 – Pohled na přední stranu objektu, stav před restaurováním 140

Obrázek 179 – Pohled na přední stranu objektu, stav v průběhu restaurování 140

Obrázek 180 – Pohled na přední stranu objektu, stav po restaurování 140

Obrázek 181 – Detail levého spodního rohu objektu, stav před restaurováním 141

Obrázek 182 – Detail levého spodního rohu objektu, stav v průběhu restaurování 141

Obrázek 183 – Detail levého spodního rohu objektu, stav po restaurování 141

Obrázek 184 – Detail ztráty papírové podložky, stav před restaurováním 142

Obrázek 185 – Detail doplněné ztráty papírové podložky, stav po restaurování 142

Obrázek 186 – Detail poškození okraje objektu, stav před restaurováním 143

Obrázek 187 – Pohled na okraj objektu, stav po restaurování..... 143

Obrázek 188 – Pohled na přední stranu objektu, stav po demontáži z pasparty 144

Obrázek 189 – Pohled na přední stranu objektu, stav po skeletizaci a zajištění odtržených částí 144

Obrázek 190 – Pohled na zadní stranu objektu, stav před restaurováním.. 145

Obrázek 191 – Pohled na zadní stranu objektu po odstranění klihových pásek a zajištění spojů japonským papírem..... 145

Obrázek 192 – Detail poškození hrany objektu, stav před restaurováním. 146

Obrázek 193 – Detail hrany objektu, stav po restaurování..... 146

Obrázek 194 – Detail horního levého rohu objektu, stav před restaurováním 147

Obrázek 195 – Detail horního levého rohu objektu, stav po restaurování. 147

Obrázek 196 – Pohled na spodní okraj objektu, stav před restaurováním . 148

Obrázek 197 – Pohled na spodní okraj objektu, stav po restaurování 148

Obrázek 198 – Pohled na přední stranu objektu, stav před restaurováním 149

Obrázek 199 – Pohled na přední stranu objektu, stav po restaurování 149

Obrazová příloha 1: Různé typy razítek použitých na objektech

Obrázek 45 – Razítko F. Topič (typ 1)

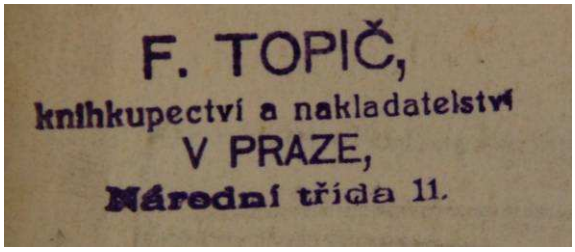

Obrázek 46 – Razítko F. Topič (typ 2)

Obrázek 47 – Razítko F. Topič (typ 3)

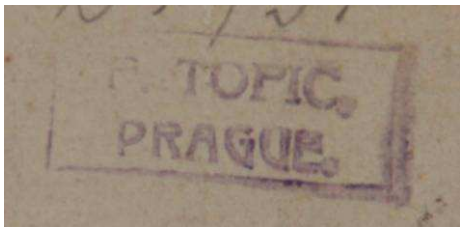

Obrázek 48 – Razítko F. Topič (typ 4)

Obrázek 49 – Razítko F. Topič (typ 5)

Obrázek 50 – Razítko F. Topič (typ 6)

Obrázek 51 – Razítko F. Topič (typ 7)

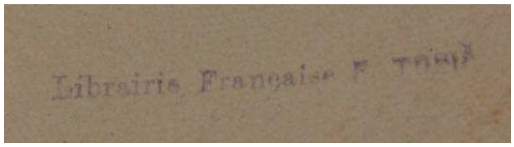

Obrázek 52 – Razítko F. Topič (typ 8)

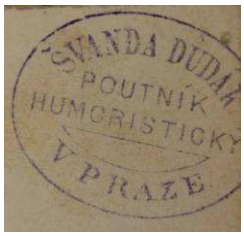

Obrázek 53 – razítko Švanda dudák

Obrázek 54 – Razítko Redakce obrazové části Švandy dudáka

Obrázek 55 – Razítko Ignáta Herrmanna

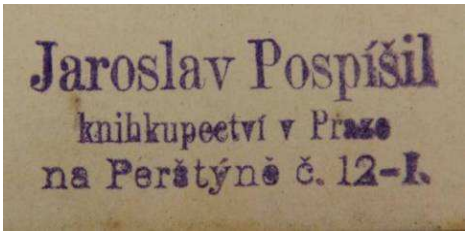

Obrázek 56 – Razítko Jaroslava Pospíšila

Obrázek 57 – Razítko České Grafické Unie

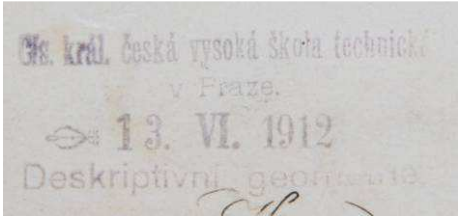

Obrázek 58 – Razítko Cís. Král. Česká vysoká škola technická

Obrazová příloha 2: Různé typy obrazových částí knihy vyskytujících se v restaurovaném souboru

Iniciály

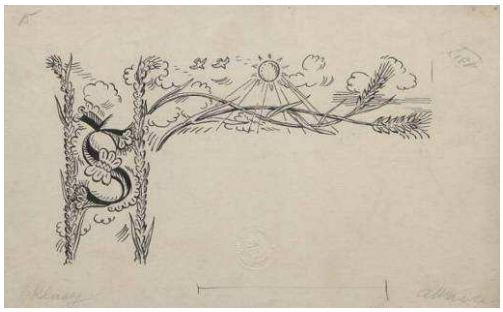

Obrázek 59 – Iniciála „Š“ od Aloise Moravec

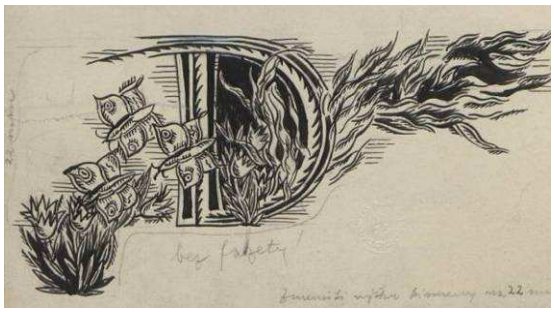

Obrázek 60 – Iniciála „D“ od Františka Kysely (F. Táborský - Alleluja! : báseň, 1919)

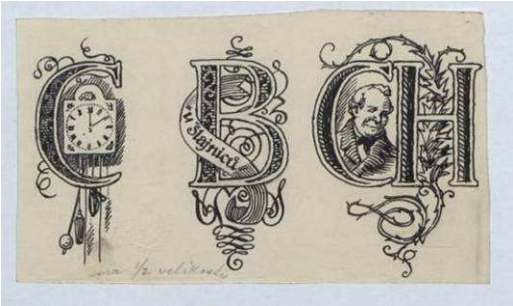

Obrázek 61 – Tři různé iniciály od Josefa Weniga (J. Neruda – Povídky malostranské, 1921)

Obrázek 62 – Iniciála „K“ od neznámého autora

Obrázek 63 – Iniciála „N“ od Jaroslava Flanderky

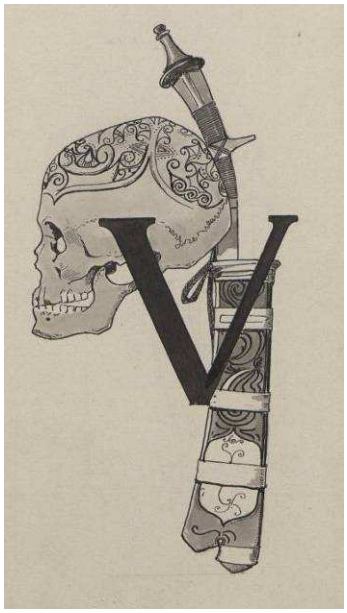

Obrázek 64 – Iniciála „V“ od neznámého autora

Záhlaví

Obrázek 65 – Záhlaví, neznámý autor

Obrázek 66 – Záhlaví, neznámý autor

Obrázek 67 – Záhlaví od Josefa Weniga (J. Neruda – Povídky malostranské, 1921)

Obrázek 68 – Záhlaví od Josefa Weniga (J. Neruda – Povídky malostranské, 1921)

Viněty

Obrázek 69 – Viněta od Jaroslava Flanderky

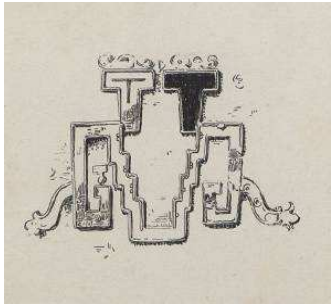

Obrázek 70 – Viněta od neznámého autora

Názvy knih

Obrázek 71 – Titul knihy od Viktora Olivy

Obrázek 72 – Název titulu od neznámého ilustrátora

Obrázek 73 – Název titulu od nezámého ilustrátora

Obrázek 74 – Název titulu od neznámého autora

Nakladatelské značky

Obrázek 75 – Signet F. Topiče od Petra Dillingera

Obrázek 76 – Signet F. Topiče od Františka Kysely

Obrázek 77 – Signet F. Topiče od neznámého ilustrátora

Obrázek 78 – Signet F. Topiče od neznámého ilustrátora

Obrázek 79 – Signet F. Topiče od neznámého ilustrátora

Obrazová příloha 3: FOTODOKUMENTACE

Různé typy poškození

Obrázek 80 – Znečištění papírové podložky prachovými depozity

Obrázek 81 – Znečištění papírové podložky

Obrázek 82 – Detail poškození – odtržený roh

Obrázek 83 – Detail poškození – nalomený roh

Obrázek 84 – Detail poškození – potrhaná hrana

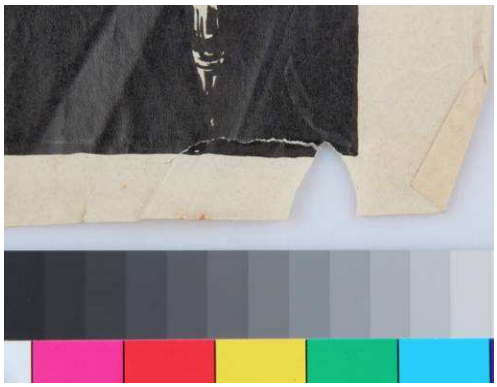

Obrázek 85 – Detail poškození – ztráta hmoty papírové podložky, trhlina, ohnutý roh

Obrázek 86 – Detail poškození – nalomený rozklížený růžek

Obrázek 87 – Detail rozštěpeného rohu

Obrázek 88 – Detail poškození – nalomení papírové podložky

Obrázek 89 – Detail poškození – zohýbaná papírová podložka

Obrázek 90 – Detail poškození pasparty – ztráty a trhliny ve spodní části

Obrázek 91 – Detail poškození papírového přebalu kolekce kreseb Oldřicha Cihelky

Obrázek 92 – Detail poškození – ztráta hmoty papíru v oblasti rohu, otvory po špendlíkách nebo připínáčkách

Obrázek 93 – Detail poškození – stržená vrstva papírové podložky

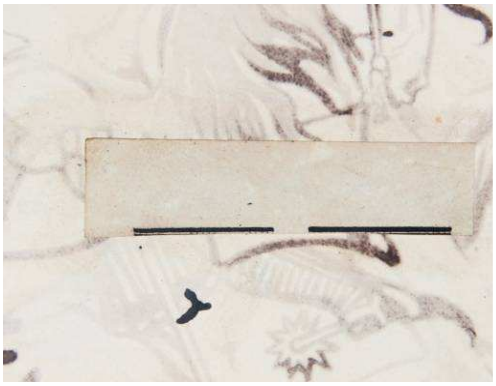

Obrázek 94 – Dobová oprava podlepením poškozené partie proužkem papíru

Obrázek 95 – Odlepující se pruh papíru (oprava titulu autorem)

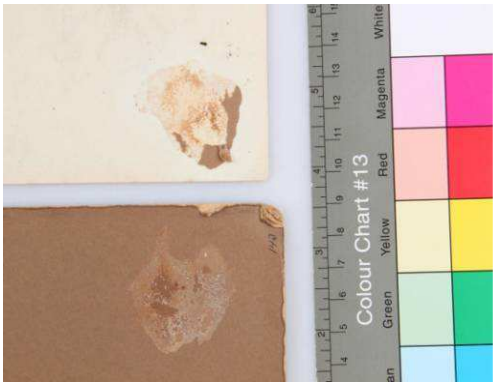

Obrázek 96 – Detail odděleného lepeného spoje (kresba adjustovaná na lepence)

Obrázek 97 – Zadní strana objektu znečištěná lepidlem

Obrázek 98 – Zatekliny na papírové podložce

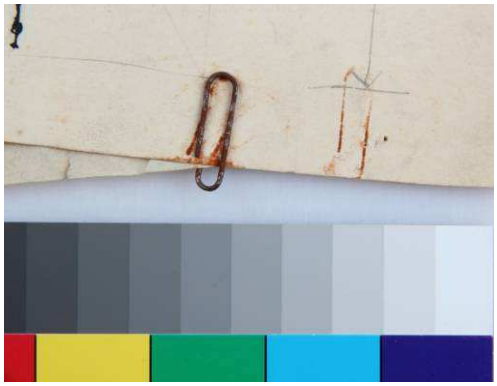

Obrázek 99 – Detail poškození korozí zrezavělých kancelářských sponek

Obrázek 100 – Detail poškození – foxing v celé ploše papírové podložky

Obrázek 101 – Detail poškození – lokální výskyt foxingových skvrn

Obrázek 102 – Detail poškození – železogalový inkoust prorážející na rubovou stranu podložky

Obrázek 103 – Detail poškození – praskliny v papírové podložce způsobené korozí železogalového inkoustu

Obrázek 104 – Detail poškození barevné vrstvy

Obrázek 105 – Detail odlupující se barevné vrstvy

Obrázek 106 – Detail popraskané barevné vrstvy

Obrázek 107 – Detail poškození barevné vrstvy

Obrázek 108 – Detail degradace olovnaté běloby

Obrázek 109 – detail degradované olovnaté běloby

Průběh restaurování

Obrázek 110 – Původní uložení větší části souboru, stav před restaurováním

Obrázek 111 – Původní uložení zbylé části souboru, stav před restaurováním

Obrázek 112 – Pohled do jedné z krabic, stav před restaurováním

Obrázek 113 – Pohled na nevhodný způsob uložení, stav před restaurováním

Obrázek 114 – Způsob uložení kreseb jednoho z autorů

Obrázek 115 – Mechanické čištění pomocí pryží a štětců

Obrázek 116 – Suché čištění pomocí gum wallmaster

Obrázek 117 – Suché čištění pomocí měkké grafické gumy

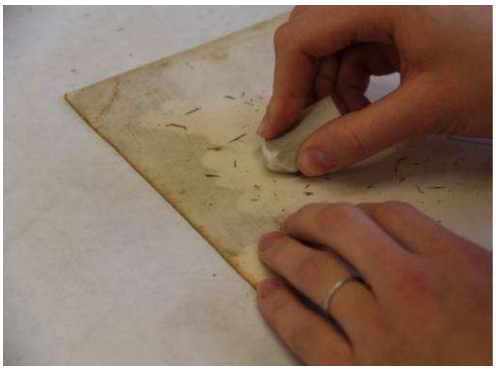

Obrázek 118 – Detail suchého čištění

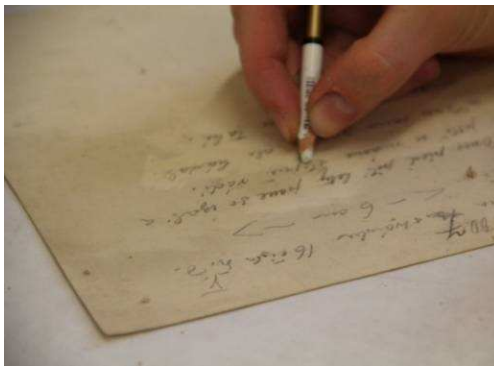

Obrázek 119 – Detail suchého čištění pomocí gumy v tužce

Obrázek 120 – Měření pH papírových podložek pomocí dotykové elektrody

Obrázek 121 – Rozpoznávání korozivního inkoustu pomocí batofenantrolinového testu

Obrázek 122 – Demontáž paspart, provlhčování lepených spojů

Obrázek 123 – Detail odstraňování starých nánosů lepidla

Obrázek 124 – Demontáž paspart za sucha pomocí skalpelu

Obrázek 125 – Pohled na část demontovaných kreseb před odstraněním zbytků lepidel

Obrázek 126 – Pohled na část demontovaných kreseb po odstranění zbytků lepidel

Obrázek 127 – Odkyselování pomocí MMMK v metanolu, aplikace nátěrem

Obrázek 128 – Odkyselování pomocí MMMK v metanolu, aplikace postřikem

Obrázek 129 – Vysoušení objektu po aplikaci odkyselovacího prostředku

Obrázek 130 – Odkyselování pomocí MMMK mimo partie se záznamovými prostředky citlivými na metanol

Obrázek 131 – Odkyselování pomocí MMMK mimo partie se záznamovými prostředky citlivými na metanol

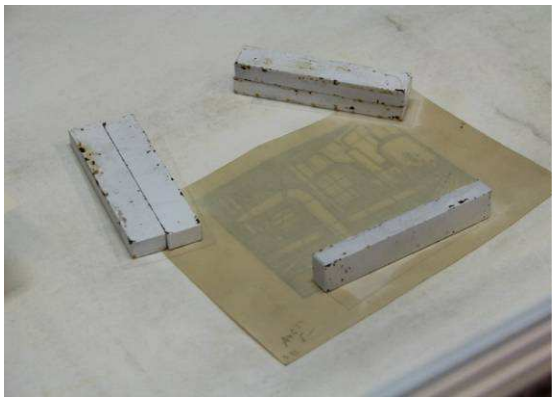

Obrázek 132 – Vykrývání míst se záznamovými prostředky citlivými na metanol při aplikaci MMMK postřikem

Obrázek 133 – Detail vykrývání míst se záznamovými prostředky citlivými na metanol při aplikaci MMMK postřikem

Obrázek 134 – Odkyselování pomocí Bookkeeperu

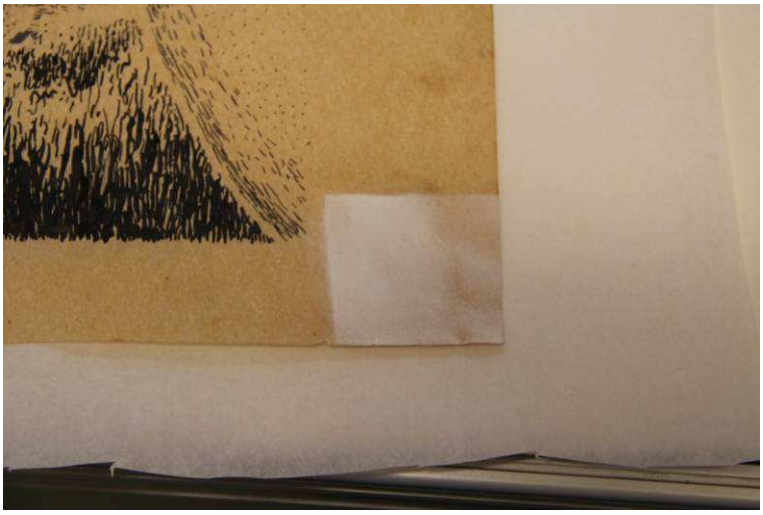

Obrázek 135 – Detail přechodné fixace pomocí cykklododekanu ve spreji

Obrázek 136 – Mokré čištění, odkyselování v obohacené vodě

Obrázek 137 – Detail čištění pomocí vody s přídavkem tenzidu

Obrázek 138 – Čištění objektu na vodní hladině bez přídavku tenzidu

Obrázek 139 – Ukázka efektu čištění pomocí vodných systémů

Obrázek 140 – Klížení objektů podrobených mokrému čištění

Obrázek 141 – Lokální skeletizace objektů poškozených korozí železogalového inkoustu

Obrázek 142 – Odstraňování klihových pásek

Obrázek 143 – Slepování dvou odlepených částí jednoho objektu

Obrázek 144 – Odstraňování nevhodných přelepů po předchozím provlhčení

Obrázek 145 – Pohled na objekt před odstraněním nevhodného přelepu

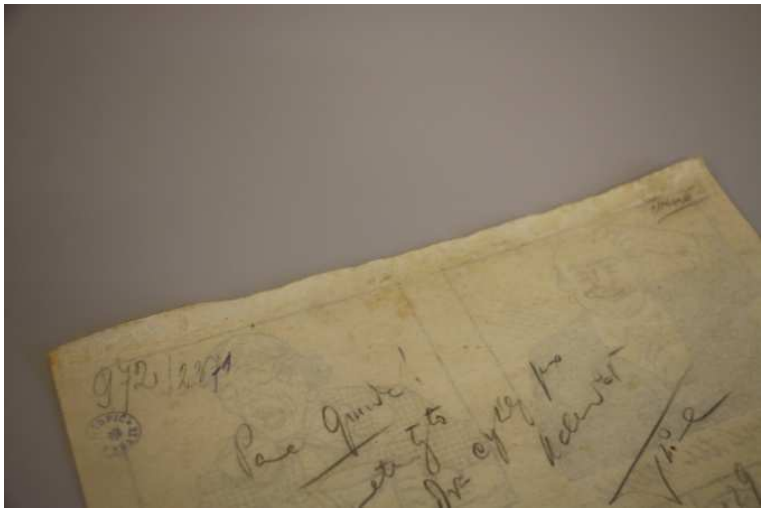

Obrázek 146 – Pohled na objekt po odstranění nevhodného přelepu

Obrázek 147 – Vyspravování trhlin a dalších defektů pomocí japonských papírů různé gramáže

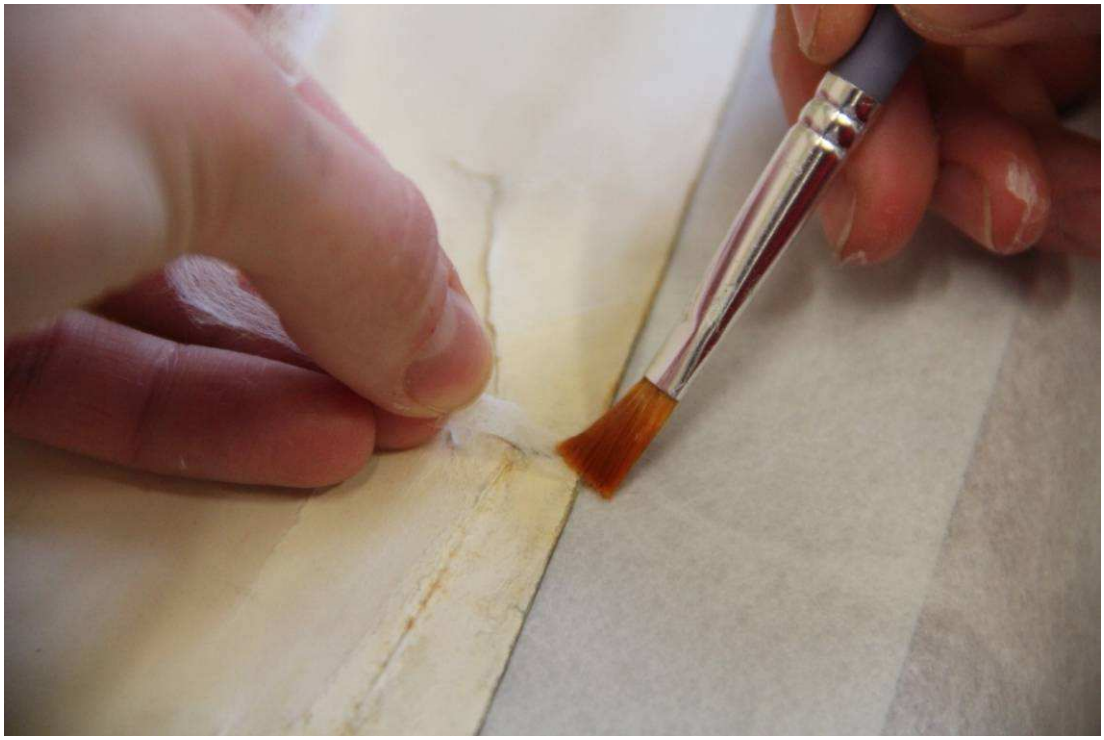

Obrázek 148 – Detail vyspravování trhliny pomocí japonského papíru

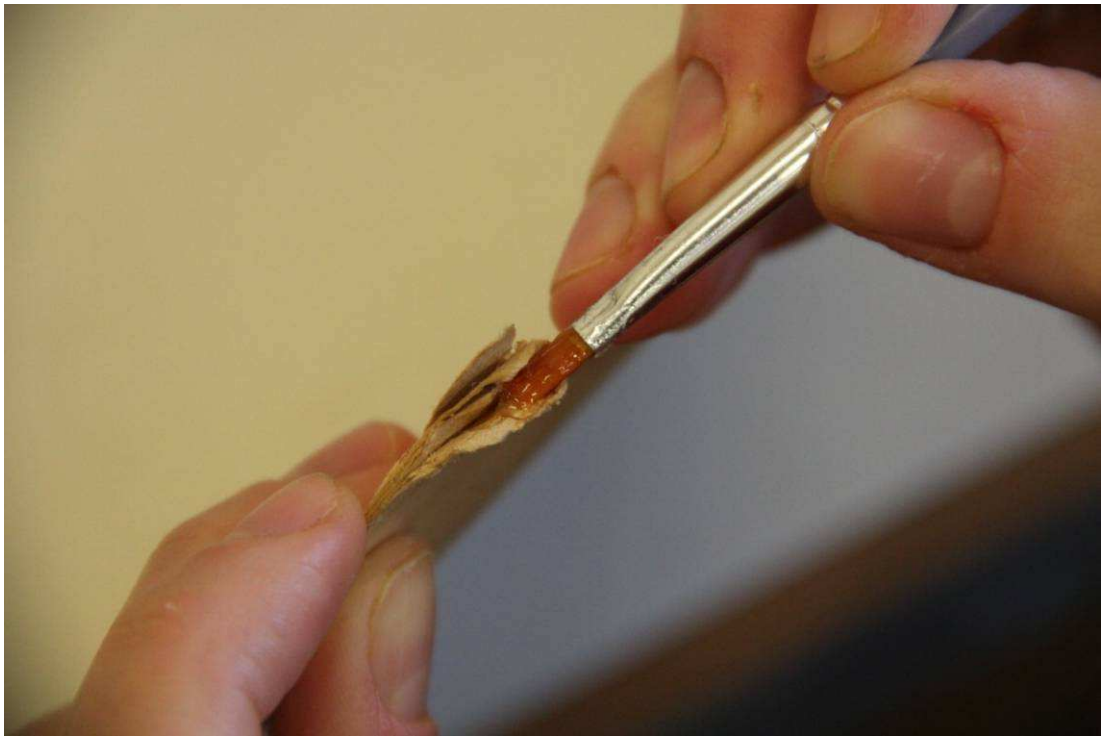

Obrázek 149 – Detail slepování rozštěpeného růžku

Obrázek 150 – Pohled na vyspravené části několika objektů

Obrázek 151 – Pohled na kresby Zdeňky Maškové před ořezáním přesahů japonského papíru

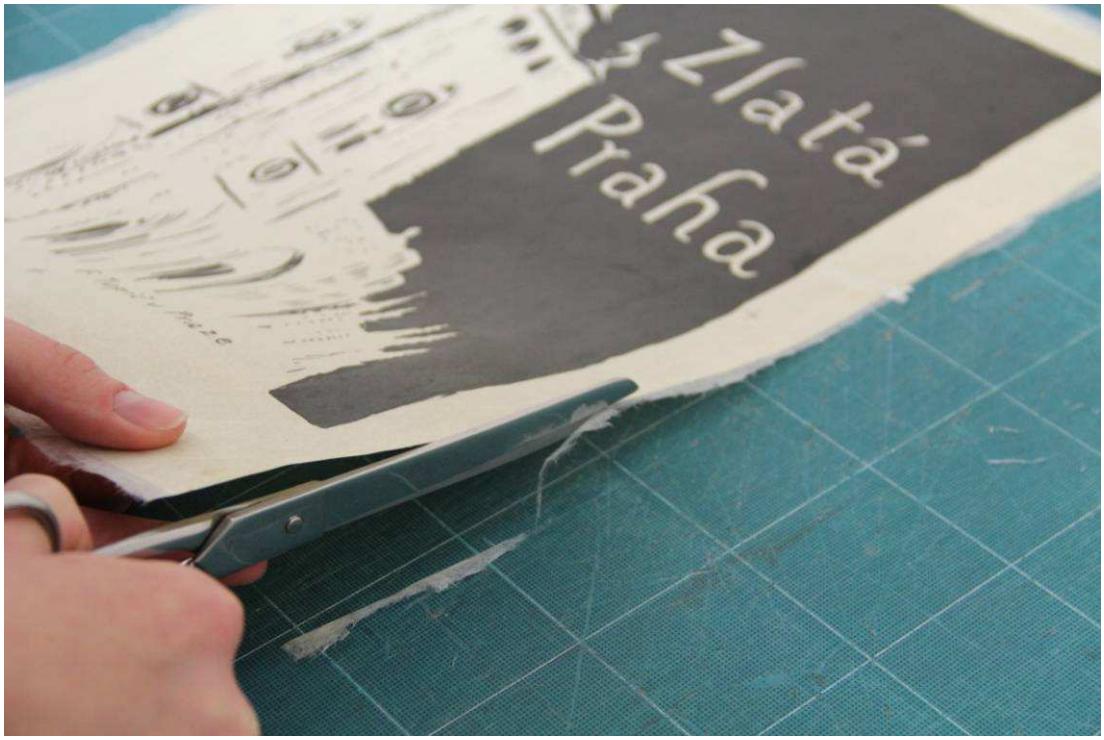

Obrázek 152 – Detail zastřihávání přesahů japonského papíru

Obrázek 153 – Ořezávání doplňků a přesahů japonského papíru po vyspravení

Obrázek 154 – Výroba přebalů a prokladů mezi jednotlivé objekty z nekyselých papírů a kartonů

Obrázek 155 – Pohled na zrestaurovaný soubor uložený v ochranných obalech

Obrázek 156 – Pohled na různé způsoby uložení jednotlivých objektů v obálkách a přebalech z nekyselých materiálů

Příklad kompletního restaurátorského zásahu na jednom z objektů

Obrázek 157 – Přední strana objektu – stav před restaurováním

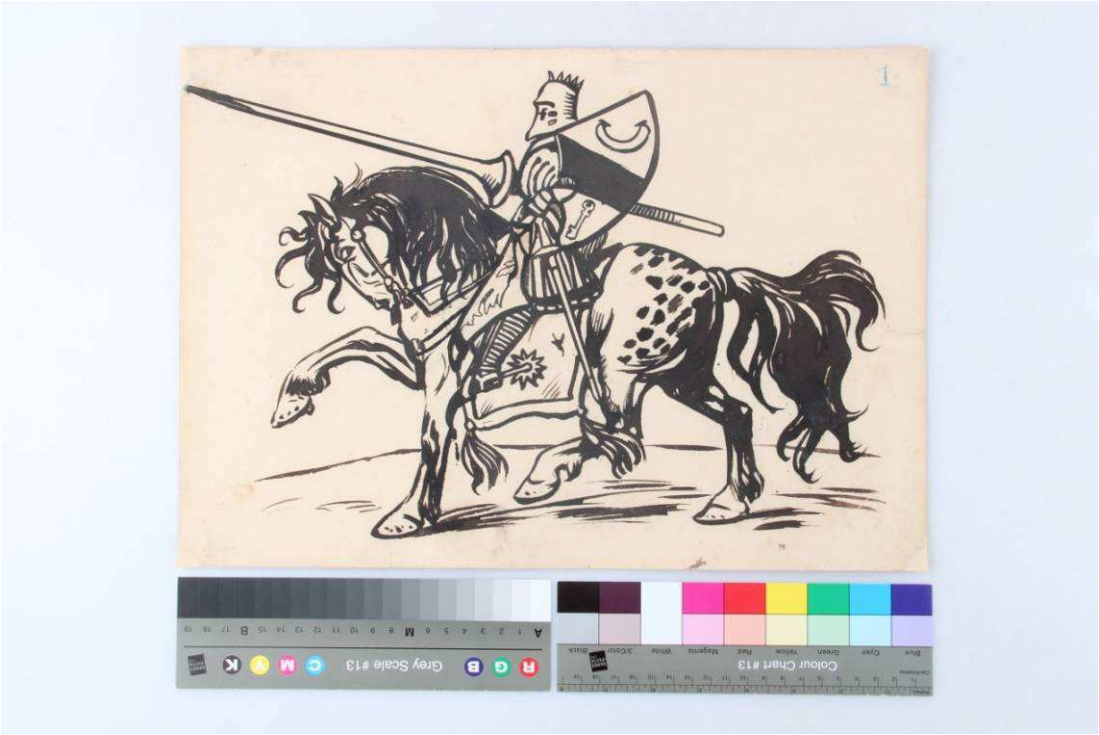

Obrázek 158 – Přední strana objektu – stav po restaurování

Obrázek 159 – Zadní strana objektu – stav před restaurováním

Obrázek 160 – Zadní strana objektu – stav po restaurování

Obrázek 161 – Detail poškození železogalovým inkoustem, stav před restaurováním

Obrázek 162 – Detail objektu, stav po restaurování

Obrázek 163 – Detail poškození v oblasti rohu, stav před restaurováním

Obrázek 164 – Detail rohu, stav po restaurování

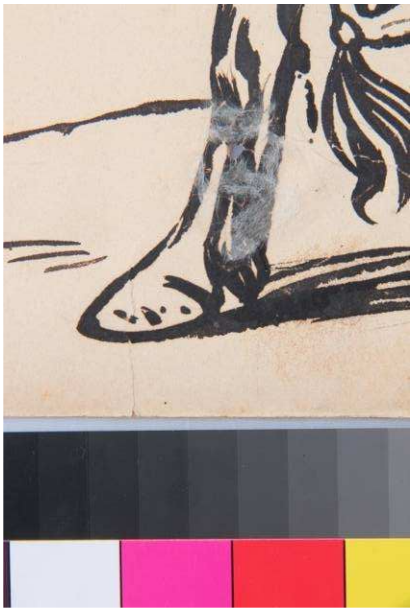

Obrázek 165 – Detail zajištění popraskané papírové podložky (vlivem koroze železogalového inkoustu) pomocí můstků z japonského papíru

Obrázek 166 – Rozpoznání koroze železogalového inkoustu pomocí nasyceného roztoku batofenantrolinu

Obrázek 167 – Odstraňování klihových pásek ze zadní strany objektu

Obrázek 168 – mokré čištění, odkyselování a klížení na odsávacím stole

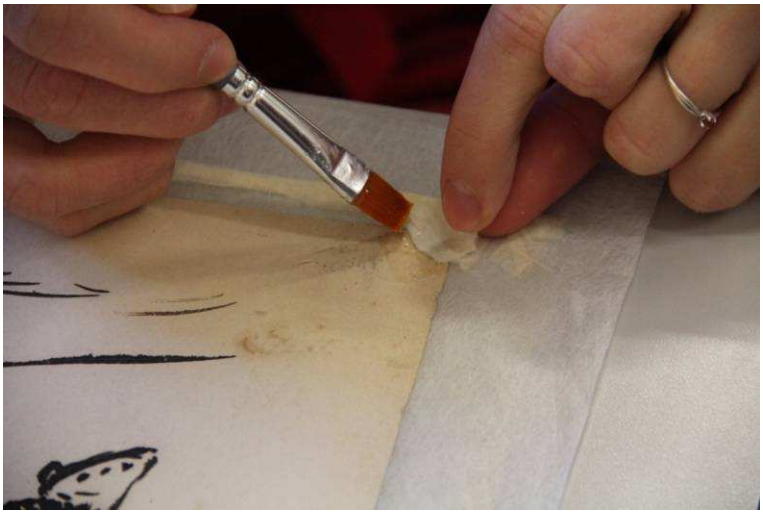

Obrázek 169 – Detail doplňování ztrát papírové podložky

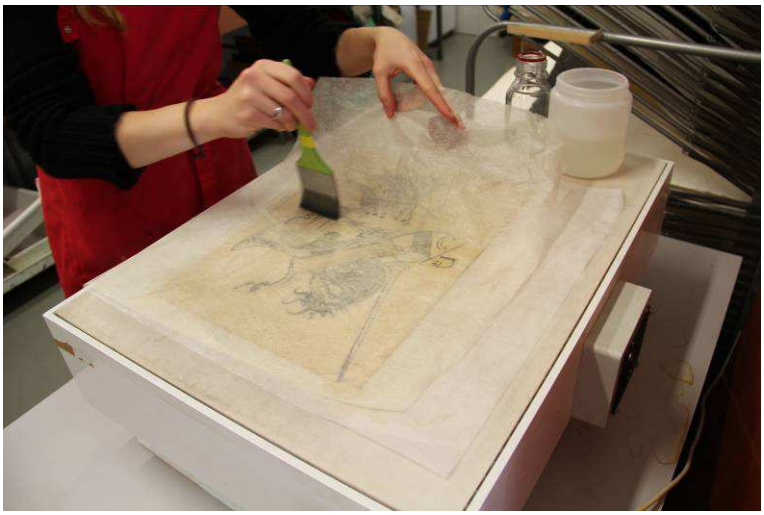

Obrázek 170 – Skeletizace objektu japonským papírem

Obrázek 171 – Odstraňování pomocných můstků z japonského papíru

Obrázek 172 – Stav objektu před ořezáním přesahů z japonského papíru

Obrázek 173 – Ořezání doplňků a přesahů japonského papíru

Další ukázky restaurovaných objektů, detaily před, v průběhu a po zásahu

Obrázek 174 – Pohled na přední stranu objektu, stav před restaurováním

Obrázek 175 – Pohled na přední stranu objektu, stav po restaurování

Obrázek 176 – Detail stejného objektu, stav před restaurováním

Obrázek 177 – Detail stejného objektu, stav po restaurování

Obrázek 178 – Pohled na přední stranu objektu, stav před restaurováním

Obrázek 179 – Pohled na přední stranu objektu, stav v průběhu restaurování

Obrázek 180 – Pohled na přední stranu objektu, stav po restaurování

Obrázek 181 – Detail levého spodního rohu objektu, stav před restaurováním

Obrázek 182 – Detail levého spodního rohu objektu, stav v průběhu restaurování

Obrázek 183 – Detail levého spodního rohu objektu, stav po restaurování

Obrázek 184 – Detail ztráty papírové podložky, stav před restaurováním

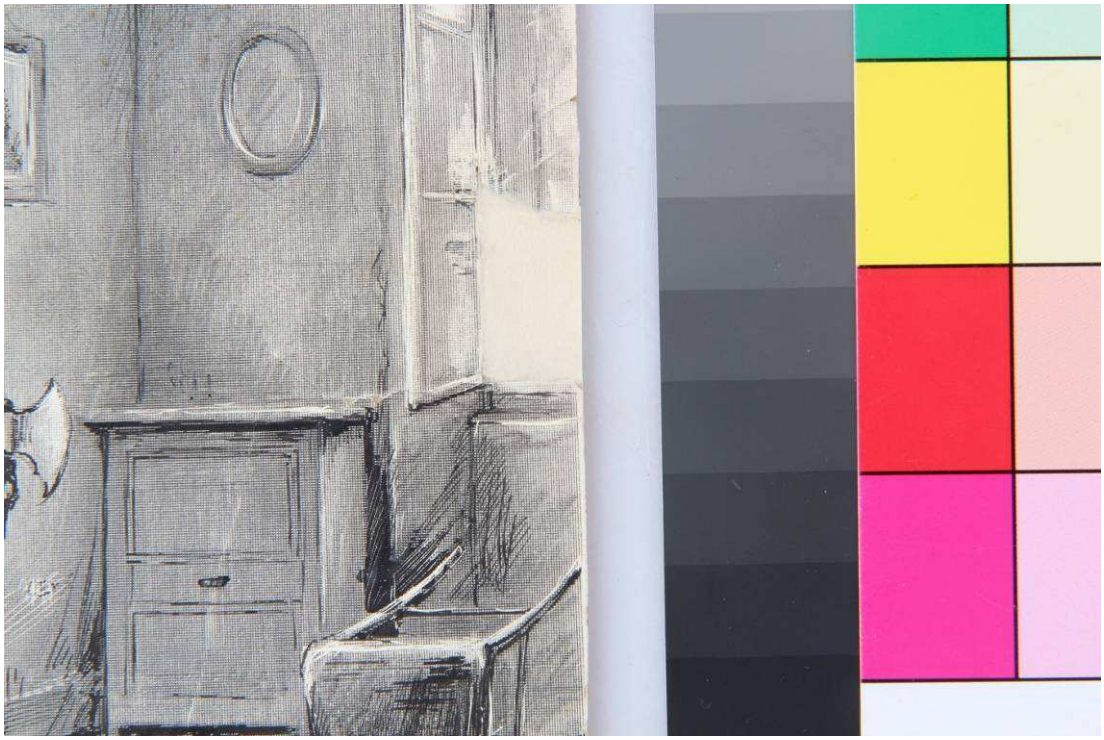

Obrázek 185 – Detail doplněné ztráty papírové podložky, stav po restaurování

Obrázek 186 – Detail poškození okraje objektu, stav před restaurováním

Obrázek 187 – Pohled na okraj objektu, stav po restaurování

Obrázek 188 – Pohled na přední stranu objektu, stav po demontáži z pasparty

Obrázek 189 – Pohled na přední stranu objektu, stav po skeletizaci a zajištění odtržených částí

Obrázek 190 – Pohled na zadní stranu objektu, stav před restaurováním

Obrázek 191 – Pohled na zadní stranu objektu po odstranění klihových pásek a zajištění spojů japonským papírem

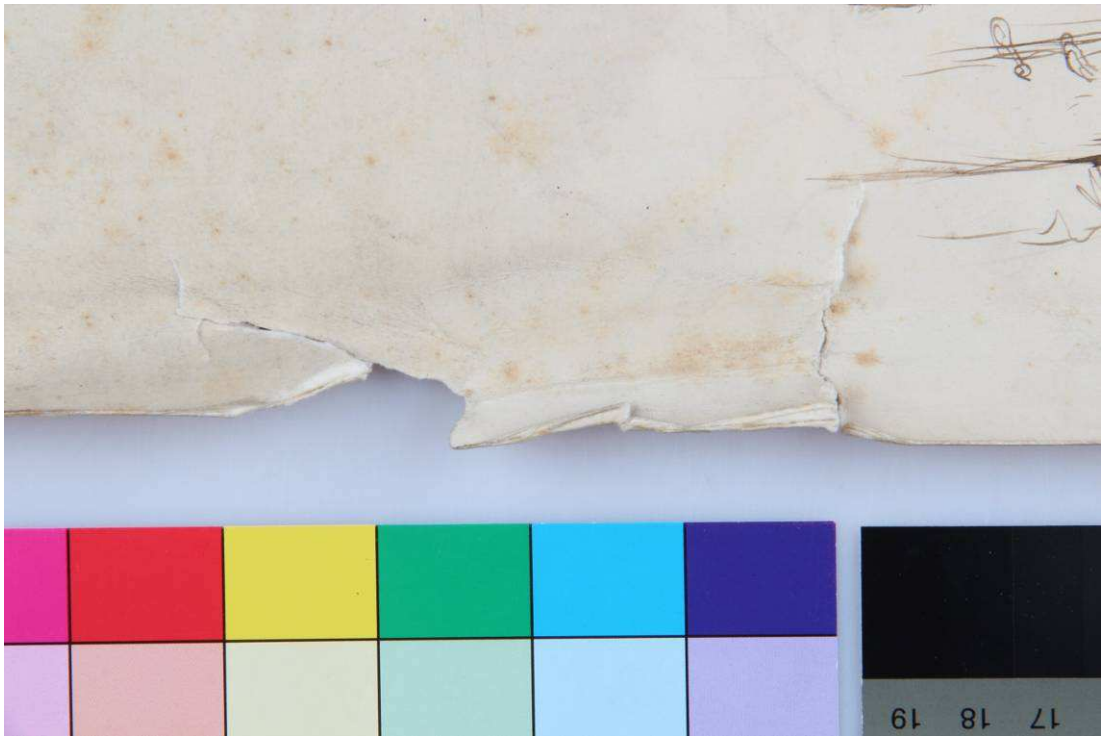

Obrázek 192 – Detail poškození hrany objektu, stav před restaurováním

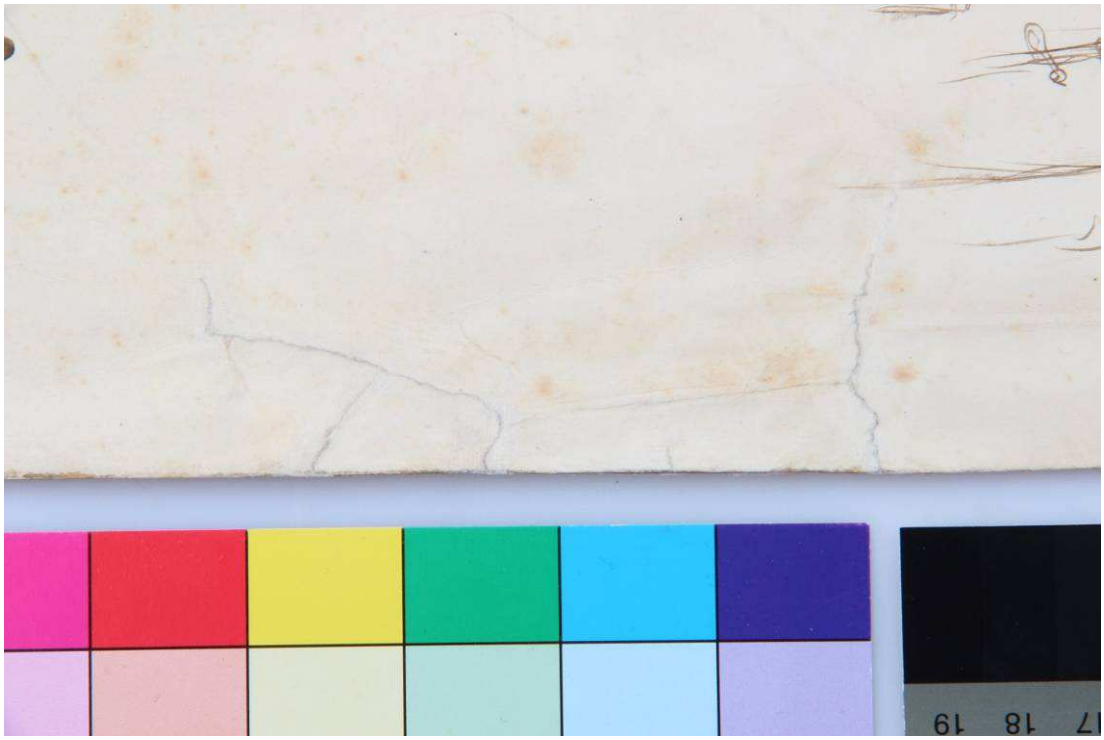

Obrázek 193 – Detail hrany objektu, stav po restaurování

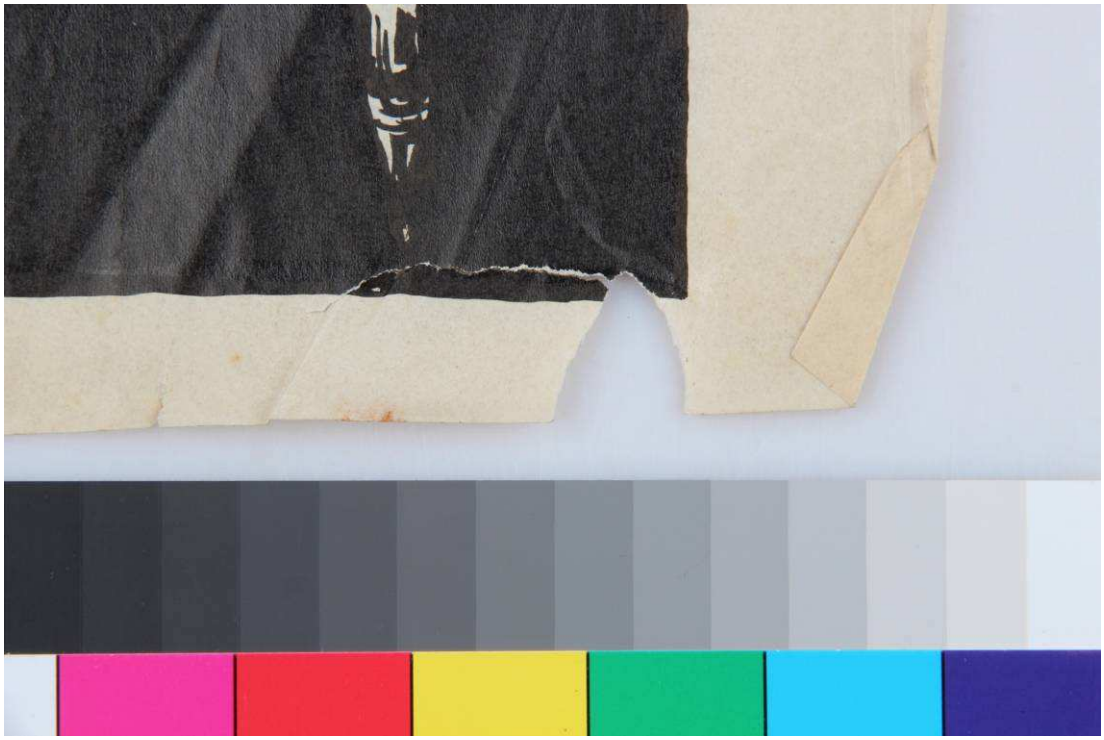

Obrázek 194 – Detail horního levého rohu objektu, stav před restaurováním

Obrázek 195 – Detail horního levého rohu objektu, stav po restaurování

Obrázek 196 – Pohled na spodní okraj objektu, stav před restaurováním

Obrázek 197 – Pohled na spodní okraj objektu, stav po restaurování

Obrázek 198 – Pohled na přední stranu objektu, stav před restaurováním

Obrázek 199 – Pohled na přední stranu objektu, stav po restaurování

19 Textové přílohy

19.1 Seznam textových příloh

Textová příloha 1	Tabulka s naměřenými hodnotami pH
Textová příloha 2	Slepé pečeti, průsvitky
Textová příloha 3	Kompletní seznam ilustrátorů restaurovaných kreseb a jejich malířských signatur
Textová příloha 4	Katalog všech restaurovaných objektů (viz samostatný dokument v elektronické podobě, druhý svazek v tištěné podobě)

19.2 Seznam obrázků v textových přílohách

Obrázek 200 – Slepá pečeť SCHOELLERSHAMMER 163

Obrázek 201 – Grafická podoba slepé pečeti..... 163

Obrázek 202 – Slepá pečeť SCHOELLERS PAROLE..... 163

Obrázek 203 – Slepá pečeť MANEPA..... 164

Obrázek 204 – Průsvitka MANEPA 164

Obrázek 205 – Současné logo firmy……164

Obrázek 206 – ROEDER´S MAKART 164

Obrázek 207 – MANES 1920..... 164

Obrázek 208 – LABOR 165

Obrázek 209 - GEBRÜDER HOESCH..... 165

Obrázek 210 – MONOPOL 165

Obrázek 211 – Fratelli Alinari Fotografi Firenze Via Nazionale 8 165

Obrázek 212 – Vincenzo Paganori (Firenze Via Palazzuolo 7)..... 165

Obrázek 213 – slepá pečeť Univerzitní knihovna v Olomouci..... 165

Textová příloha 1: Tabulka s naměřenými hodnotami pH

označení (číslo)	pH před zásahem	pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
1. složka				
1-2	6,61			od 1-1 do 1-3 František Kožíšek
1-4	6,72			
1-5	6,44			
1-6	5,64			
1-7	5,63			
1-8	4,60	6,37		
1-9	5,80			
1-10	5,50	6,60	6,87	1-10, 1-11 Harry Patočka
1-13	6,09			1-12, 1-13 Volf
1-14	4,88	6,72		1-14 - 1-71 Ferdinand Tichý Aritmetický průměr před zásahem = 5,10 Aritmetický průměr po zásahu = 6,73
1-21	4,99	7,38		
1-42	5,57	7,63		
1-50	4,74	5,72		
1-59	5,77	7,24		
1-66	4,65	5,70		
1-72	5,80			1-72, 1-73 stejný autor
1-75	4,80	7,45		1-74, 1-75 Václav Klimánek
1-77	4,70	8,62		1-76, 1-77 stejný autor
1-78	5,32	6,30		
1-80	4,80	6,91		1-79, 1-80 stejný autor
1-83	5,22	7,13		od 1-81 do 1-84 Jiří Havelka
1-85	4,91	5,98	7,71	
1-86	4,97	7,83		
1-87	4,34	7,00		
1-88	5,17	5,70	6,41	
1-89/90	4,78	7,04		
1-91	5,30	7,57		od 1-91 do 1-124 Václav Klimánek Aritmetický průměr před zásahem = 4,76
1-103	4,75 4,92	7,35		
1-113	4,59	7,56		
1-123	4,66 4,36	7,30		
1-125	5,60			
1-126	6,25			od 1-126 do 1-129 Josef Wenig
1-130	5,30	5,27	5,84/6,38	1-130, 1- 131, Josef Wenig bookkeeper
1-131	5,71	7,16		
1-132	4,89	8,05		
1-133	6,15			
1-134	4,92	7,19		od 1-134 do 1-147 Josef Wenig
1-135	5,45 4,90	8,00		
1-141	4,90	7,70		
1-147	5,13	7,60		

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
1-148	5,34		6,40		
1-149	5,57		7,13		
1-150	5,26		6,36		
1-151	4,50	5,14	8,01		od 1-151 do 1-153 Prokop Laichter Aritmetický průměr před zásahem= 4,81
1-153	4,81		8,44		
1-154	5,14		6,78		od 1-154 do 1-165 stejný autor "K" Aritmetický průměr před zásahem = 5,07
1-157	5,04		8,71		
1-159	5,28		7,35		
1-161	5,13		8,64		
1-164	4,77		6,76		
1-166	4,53		6,41		
1-167	5,51		5,87	7,36	
1-168	5,53		6,86		
1-169	5,53		7,30		
1-170	4,99		6,55		obohacená voda
1-171	4,42		8,18		
1-172	4,80		7,25		
1-173	5,35		7,20		
1-174	5,17		7,04		
1-175/177	5,30		6,88		
1-176	6,33	6,00			
1-178	3,76		4,80	6,23	
1-179	4,74		7,51		1-179, 1-180 stejný autor
1-181	5,27	4,65	6,91; 7,20		obohacená voda
1-182	4,73		7,51		
1-183	6,41				
1-184	6,20				
1-185	4,98		6,14		bookkeeper
1-186	5,00		8,44		
1-187	5,08		7,50		
1-188/189	5,07	4,05 4,28	5,37 / 7,63	7,82	
1-190	4,96		7,74		
1-191	4,39	4,89	5,61	8,64	
1-192	5,60	4,34			
1-193	6,28				
1-194	5,22			6,32	
1-195	4,57	4,57	6,32	7,59	od 1-195 do 1-209 + 2-5 + 6-107 Petr Dilinger Aritmetický průměr před zásahem = 4.68
1-200	4,42		7,98		
1-205	4,49	4,59			
		4,59	8,52		
		4,59			
1-208	4,31		7,07		

označení (číslo)	pH před zásahem	pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
2. složka				
2-1	5,90			
2-2	6,06	6,19		
2-3	4,98	7,99		
2-4	5,24	8,03		
2-5	4,91 5,40	6,97		Petr Dillinger – viz 1.složka
2-6	5,13	6,44		
2-7	4,99	8,52/7,89		
2-8				transparentní papír
2-9	5,41	8,84	6,51	
2-10	5,92			
2-11	4,33	6,27		
2-12	4,16	6,65		
2-13	4,72	6,04		
2-14	5,49	7,87		
2-15	4,92	5,26	7,72	
2-16	5,15	6,63		
2-17	5,60			
2-18	5,69			
2-19		7,62		
2-20	5,64 5,12	6,95/8,02		
2-21	4,41	7,07		
2-22	5,22	8,98/8,11		
2-23	4,89	7,32		obohacená voda
2-24	5,77			
2-25	4,73	7,79		
2-26	5,20	5,86	6,59	
2-27	4,88	7,25		
2-28				transparentní papír
2-29				transparentní papír
2-30	5,32	6,28		
2-31	5,22	7,74		
2-32	5,17	6,46		
2-33/34	5,24	5,91	6,36	bookkeeper
2-35	4,92	7,63		
2-36	5,70			
2-37	5,98 5,40			
2-38	4,83	7,38		
2-39	5,66			
2-40	4,44	7,54		
2-41	5,06	5,54	7,28	
2-42	5,21	6,27		
2-43	4,62	7,92		
2-44	5,31	7,14		

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
2-45	5,31	5,00	6,91		od 2-45 do 2-50 Láďa Novák
2-50	5,20		7,45		
2-51	5,18		6,41		
2-52	5,07		6,32		
2-53	5,39		6,05	6,84	
2-54					Josef Wenig – viz 3. složka
2-55	4,49		8,95/ 8,20		
2-56			7,63		
2-57	5,11		6,21		
2-58					František Kožíšek – viz 1. složka
2-59	5,13		4,90	7,20	
2-60	4,94		7,85		
2-61	5,24		6,72		
2-62			5,43	6,47	Josef Wenig – viz 1. složka
2-63	6,74		7,34		od 2-63 do 2-71 + 2-2 František Kysela
2-64	6,17		8,30		
2-65	6,13	5,49	7,50		
		4,38	8,16		
2-66	4,77		8,26		
2-67	4,72		8,47		
2-68	4,69		7,86		
2-69	5,92		7,97		
2-70	4,42		7,54		
2-71	4,97		6,89		
2-72	5,18		7,09		
2-73	6,09				
2-74	4,60		7,51		
2-75	4,89		6,96		
2-76	6,15				
2-77	6,55				2-77, 2-78, 2-80 stejný autor
2-79	4,95		6,77		
2-81	5,52		5,98	7,84	
2-82	5,22	4,75	7,34		
3. složka					
3-1	5,59		7,25		od 3-1 do 3-4 stejný autor
3-3	5,24		5,81	7,62	
3-5	5,84				3-5, 3-6 stejný autor
3-7	6,08				
3-8	5,87				
3-10	5,42	4,61	7,09		3-9, 3-10 stejný autor
3-11	5,52		6,14		bookkeeper
3-12	6,07				
3-13	5,16		7,38		
3-14	5,81				3-14, 3-116 Mlle Giblet
3-15	5,52		7,00		
3-16	5,25		7,27		

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
3-19	5,02	5,37	6,25	7,19	od 3-17 do3-66 Antonín Krátký Aritmetický průměr před zásahem = 5,07
3-25	4,98	4,80	5,28	7,09	
3-29	5,51	5,01	5,50	7,38	
3-37	4,92	5,42	5,83	6,69	
3-55	4,83	4,92	5,29	6,33	
3-68	5,03	4,50	8,15		od 3-67 do 3-73 stejný autor Aritmetický průměr před zásahem = 4,95
3-72	4,95		8,50		
3-74	5,12		6,56	7,61	od 3-74 do 3-97, 3-131, 3-132, od 3-134 do 3-136, od 3-139 do 3-142, od 3-144 do 3-152 Alois Moravec Aritmetický průměr před zásahem = 5,38
3-77	5,66		8,14		
3-79	5,45		8,06		
3-83	5,61		7,77		
3-87	4,64	4,48	7,56		
3-93	5,12		7,50		
3-97	5,26		8,17		
3-131	5,40		6,66		
3-135	5,24		7,79		
3-144	5,77	5,97	7,89		
3-148	5,62		7,40		
3-152	5,69		7,76		
3-136	4,84	3,90	5,94	7,58	
3-98	5,15		7,68		
3-100	4,98		7,71		3-99, 3-100 stejný autor
3-101	6,12				
3-102	4,87		8,30		3-102, 3-103, 3-124, 3-125 Josef Wenig
3-125	4,84		7,53		
3-104	5,19		7,85		
3-105	5,45		6,79		
3-106	6,19	4,40	7,43		
3-107	4,85		7,05		
3-108	6,33				
3-109	6,39				
3-111	5,30		7,16		
3-112	6,10				
3-113	4,24		5,95	7,02	
3-114	4,49		7,06		
3-115	5,14		7,10		
3-117	6,08				
3-120	5,55		6,75		od 3-118 do 3-120 stejný autor
3-121	5,07	5,60	5,82	7,44	
3-122	5,67				
3-123	5,82	5,42			
3-126	5,49		6,24		
3-128	6,50	6,71			3-128, 3-129, 3-137 Josef Wenig
3-137	6,47				
3-130	6,41				
3-132					

označení (číslo)	pH před zásahem	pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
3-133	6,03			
3-138	5,94			3-127, 3-138 stejný autor
3-143	5,87			
3-153	5,50	7,06		3-153, 3-154 stejný autor
3-154	5,21	5,86	7,93	
3-155		7,16		3-110, 3-155, 3-156 Alois Moravec
3-156	5,34	6,97		
3-157	5,93			
3-158	5,73			
4. složka				
4-1	4,26	6,92	6,63	Oldřich Cihelka od 4-1 do 4-37a Aritmetický průměr před zásahem 5,38
4-2	6,10	6,85		
4-5	5,36	5,97		
4-9	5,29	6,93		
4-14	5,07	6,59		
4-16	5,72	6,97		
4-20	4,90	6,22		
4-24	6,11	6,81		
4-27	5,54	6,13		
4-29	5,56	5,93		
4-32	5,26	7,27		
4-33	5,42	6,94		
4-110	5,39	6,03		4-110, 4-112 Jozef Čejka bookkeeper
4-112	5,33	6,04		
Zdeňka Mašková 4-37b do 4-109, 4-111, 4-113 do 4-123				
4-50	7,19			
4-79a	6,92			
4-56	4,36	6,91		4/1 stejný typ podložky Aritmetický průměr před zásahem = 4,23 Aritmetický průměr po zásahu = 7,08
4-62				
4-74				
4-78				
4-91	4,11	7,25		
4-51	4,31	8,13		4/2 stejný typ podložky Aritmetický průměr před zásahem = 4,19 Aritmetický průměr po zásahu = 8,13
4-67	4,32	8,20		
4-70		8,52/ 7,74		
4-79b	4,21	7,90		
4-87				
4-90				
4-94b				
4-97	3,95	7,88		
4-113				
4-37b	5,14	8,23		4/3 stejný typ podložky Aritmetický průměr před zásahem = 4,53 Aritmetický průměr po zásahu = 7,79
4-39	4,68	8,28		
4-40		7,57		
4-41				

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
4-42					4/3
4-43	4,71		7,47		
4-49					
4-57					
4-61					
4-86a					
4-86b					
4-92	4,17		7,94		
4-93a			7,12		
4-93b	4,36		8,35		
4-96a	4,49		8,13		
4-98	4,67		7,21		
4-104					
4-115					
4-118a					
4-118b					
4-122b	4,04		7,57		
4-55					4/4 stejný typ podložky Aritmetický průměr před zásahem = 4,97 Aritmetický průměr po zásahu = 8,0
4-59					
4-73b	4,70		7,20		
4-76	4,95		7,82		
4-81					
4-89					
4-123	5,28		8,98		
4-44					4/5 stejný typ podložky Aritmetický průměr před zásahem = 5,03 Aritmetický průměr po zásahu = 7,67
4-45	5,24		8,01		
4-47					
4-58					
4-75b	5,35		7,19		
4-83					
4-84	4,76		8,28		
4-99	4,77		7,18		
4-100					
4-117					
4-46	4,84		8,01		4/6 stejný typ podložky Aritmetický průměr před zásahem = 4,88 Aritmetický průměr po zásahu = 8,15
4-52					
4-53					
4-54	5,20		8,30		
4-60					
4-72					
4-82	4,87		8,40		
4-95a					
4-95b	4,70		8,20		
4-96b	4,83		7,85		
4-101					

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
4-38					4/7 stejný typ podložky Aritmetický průměr před zásahem = 5,05 Aritmetický průměr po zásahu = 7,54
4-65	5,08		7,89		
4-68	5,09		7,78		
4-77					
4-85					
4-94a	5,05		7,78		
4-102					
4-103	4,96		6,17		
4-105					
4-106					
4-107					
4-108					
4-109	5,18		7,89		
4-111					
4-116	4,97		7,72		
4-119					
4-121					
4-48	5,17		8,20		
4-63	4,34		7,13		
4-64	5,01		6,52		bookkeeper
4-66	4,50		7,69		
4-69	5,35		7,92		
4-71	4,28		7,63		
4-72	4,99		7,85		
4-73a	4,86		8,40		
4-75a	4,17		6,89		
4-80	4,73		8,13		
4-114	5,29		7,89		
4-120	4,56		7,08		
4-122a	4,74		7,82		
5. složka					
5-1	6,10				
5-2	5,34		7,29		
5-3	5,56		6,93		bookkeeper
5-4	5,08		6,53		
5-5	4,97		7,54		
5-6	5,19		7,47		
5-7	4,71		7,71		
5-8	5,45	6,13	7,75		
5-9	5,21		5,66	7,34	bookkeeper
5-10	4,95		7,07		
5-11	5,90				
5-12	6,55				
5-13	5,20	4,84	6,90	7,54	
5-14	4,83		5,75	5,74 / 6,63	bookkeeper

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
5-15	4,75		7,58		
5-16	5,40		7,62		
5-17	4,96		7,46		
5-18			8,30		bookkeeper
5-19	4,89		6,29		
5-20	4,95		7,55		
5-21	5,60	5,74			
5-22	4,99		7,88		
5-23	4,48		8,48		
5-24	5,16		7,22		5-24, 5-30 stejný autor
5-25	4,90		7,99		
5-26	5,00		7,39		
5-27	4,76		7,62		
5-28	4,99		7,10		
5-29	5,80				
5-30			6,62		5-24, 5-30 stejný autor
5-31	4,85		7,73		
5-32	5,08	4,13	6,98		
5-33	4,77		7,92		
5-34	5,40		5,56	8,02	
5-35	5,73				
5-36	5,32		6,33		bookkeeper
5-37	5,82				
5-38	5,33		7,09		
5-39	5,25		6,79		
5-40	5,13		7,37		
5-41	5,04		8,20		
5-42	5,12		7,20		
5-43	4,67		5,53	7,13	
5-44	5,02		6,06		
5-45	5,57		5,91	7,07	
5-46	4,71		5,68	7,44	
5-47	5,33		7,16		
5-48	5,04		7,95		
5-49	5,69		7,41		
5-50	5,07	4,89	7,29		
5-51	5,07		7,89		
5-52	5,51		7,57		
5-53	4,52	3,97	6,75		
5-54	6,18				
5-55	5,05		7,43		
5-56	5,22		6,03		

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
6. složka					
6-1	5,18		6,08		
6-2	4,79		7,24		
6-3	4,85		5,79	7,46	
6-4	3,96		6,95		
6-6	4,48		6,47		od 6-5 do 6-7 stejný papír
6-8	4,93		7,68		bookkeeper
6-9	6,16				
6-10	5,35		6,56		
6-11	6,00				
6-12	3,98		7,23		od 6-12 do 6-15, 6-90 stejný autor
6-13			7,07		
6-14			6,29		
6-15	4,09		7,06		
6-16	4,66		7,36		
6-17	5,85				
6-18	5,62				
6-19	5,45		6,86		
6-20	5,74				
6-21	5,42	4,24	7,17		
6-24	4,70		7,50		od 6-22 do 6-66 Aritmetický průměr před zásahem = 4,67
6-28	4,65		7,60		
6-35	4,56		7,03		
6-40	4,96		7,85		
6-46	4,66		7,88		
6-55	4,59		7,45		
6-62	4,82		7,81		
6-64	4,64		7,43		
6-67	6,33				
6-68	4,70		8,03		
6-69	4,60		7,06		
6-70	5,05		6,43		od 6-70 do 6-75 Láďa Novák 6-75: 5,15 papír, 4,88 klih. páska, 4,08 ŽG-ink. obohacená voda
6-72	5,41		6,53		
6-75	5,15	4,88	6,56		
6-76	5,85		5,40	7,61	od 6-76 do 6-79 Josef Wenig
6-77	6,53				
6-78	5,27		6,83		
6-79	6,11				
6-80	4,61		7,47		
6-81	5,71	5,33			
6-82	5,07		7,60		
6-83	5,03		6,18		
6-84	5,19		6,71		
6-85					vyřazeno ze souboru

označení (číslo)	pH před zásahem	pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
6-86	5,62	5,57	7,50	od 6-86 do 6-89 Josef Wenig
6-87	5,47	7,16		
6-88	5,36	6,72		
6-89	4,89	7,30		
6-90				viz od 6-12 do 6-15
6-91	4,50	7,56		
6-92	4,43	7,81		
6-93	4,69	7,84		
6-94	5,55 5,46	7,19		čištění na vodní hladině
6-95	5,01	6,96		čištění na vodní hladině
6-96	6,16			
6-97	5,67			od 6-97 do 6-100 albuminové fotografie
6-98	5,96			
6-101	5,64			
6-102	5,50	7,68		
6-103	5,32	6,48		
6-104				transparentní papír
6-105	5,12	6,28		
6-106	4,93	6,22		bookkeeper
6-107				Petr Dillinger viz. 1. složka
6-108	4,58	6,90		
6-109	5,24	6,72		
6-110	6,26			
6-111	4,68	8,00		
6-112	4,65	6,72		
6-113	5,26	7,00		
6-114	4,77	5,65	7,82	
6-115	5,47 4,76	7,24		od 6-115 do 6-117 stejný autor
6-116	5,70	6,61		
6-117	5,44	7,81		
6-118	5,58	7,55		
6-119	5,71			
6-120	5,38	7,23		
6-121	5,19	6,14		
6-122	5,39	7,33		
6-123	6,50			
6-124	5,15	7,42		
6-125	5,18	7,75		
6-126	5,21	7,44		
7. složka				
7-1	4,29	6,25		7-1, 7-2 stejný autor
7-2	5,63			
7-3	4,84	6,59		7-3, 7-4 Kamil Muttich
7-4		7,69		
7-5	5,08	7,70		7-5, 7-6 Miroslav Friedrich

označení (číslo)	pH před zásahem		pH po 1. odkyselení	pH po 2./3. odkyselení	poznámka
7-6			7,60		
7-7	4,52		7,59		
7-9	6,62				od 7-8 do 7-16 Karel Ladislav Thůma 7-14 dřevitá lepenka
7-10	6,37	6,79			
7-12	6,39				
7-14	5,18		5,36	8,55	
7-15	5,60				
7-16	5,92				
7-17	5,53		6,60		od 7-17 do 7-22 Eduard Fiala
7-18	5,42		7,12		
7-19	5,67		7,36		
7-20	6,16				
7-21	5,80				
7-22	5,95				
7-23	6,20				od 7-23 do 7-26 Karel Šimůnek
7-24	5,70				
7-25	6,60				
7-27	5,15		5,64	6,31	
7-28	5,38	5,40	6,94		od 7-28 do 7-33 Jaroslav Flanderka
7-29	5,43		7,60		
7-30	5,58		6,27		
7-31	5,30		6,96		
7-32	5,14		6,02		
7-33	4,50		6,72		
7-34	5,48		6,78		od 7-34 do 7-40 Pavel František Malý 7-34 - bookkeeper 7-38 - obohacená voda 7-40 - obohacená voda
7-35	4,85		7,90		
7-36	4,89		8,10		
7-37	4,05	4,70	7,17/7,65		
7-38	5,23			6,64	
7-39	5,72				
7-40	5,30		6,45		
7-41	5,00		8,00		7-41, 7-42, 7-44, 7-45 Gustav Mallý
7-45	4,86		7,79		
7-43	5,41		6,05		Oldřich Cihelka - viz 4. složka
7-46	5,45		7,04		od 7-46 do 7-54 Pavel František Malý
7-47	5,70				
7-48	4,88		5,74	8,78	
7-49	4,42		7,96		
7-50	5,13		6,39		
7-51	5,53		7,24		
7-52	5,72				
7-53	4,27		7,22		
7-54	4,85		6,39		

Textová příloha 2: Slepé pečeti, průsvitky

Papírna SCHOELLERSHAMMER

Tato německá rodinná firma byla založena v roce 1784 a působí již více než 200 let ve městě Düren v Severním Porýní-Vestfálsku. *„Logo firmy – kladívko v kruhu - dalo vzniknout názvu "kladívkový papír", protože každý arch tohoto jakostního papíru byl dříve puncován vyraženou značkou tvaru kladívka jako symbolu vysoké kvality.“*[144] Podrobnější informace k historii a současné výrobě papírny jsou k nalezení na oficiálních stránkách:

http://www.schoellershammer.de/unternehmen/historie/

Obrázek 200 – Slepá pečeť SCHOELLERSHAMMER

Obrázek 201 – Grafická podoba slepé pečeti[145]

SCHOELLERS PAROLE

Obrázek 202 – Slepá pečeť SCHOELLERS PAROLE

Jedná se o druh (název) kreslícího papíru firmy - papírny Huga Alberta Schoellera ve městě Düren.[146]

---

[144]https://www.papirnictvipavlik.cz/schoellershammer/
[145]https://www.animationsupplies.eu/webshop/store/schopman_viewItem.asp?idProduct=5341
[146]https://books.google.cz/books?id=yKWC-mutH20C&pg=PA2226&lpg=PA2226&dq=SCHOELLERSHAMMER+schoellers+parole&source=bl&ots=2RKhTnNTYc&sig=592tdbBlml8QytwfIxibuyoelDM&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjQ97n21L3VAhVCC8AKHSXdCzgQ6AEIRzAE#v=onepage&q=%20schoellers%20parole&f=false

MANEPA

Firma s více než stoletou tradicí používá stále stejné logo. (http://www.papirnictvipraha-manepa.cz/)

Obrázek 203 – Slepá pečeť MANEPA

Obrázek 204 – Průsvitka MANEPA

Obrázek 205 – Současné logo firmy

PAPÍRNA V MARŠOVĚ (HOSTINNÉ)

Papírna byla založená po roce 1860 Juliem Eichmannem a Gustavem Roederem. Specialitou této továrny byla mimo jiné výroba kreslících papírů vynikající jakosti (Amboss, Makart, Manes).

(http://www.krpa-paper.cz/files/paper1/490836018766877260/krpa_kniha_180.pdf˙)

Obrázek 206 – ROEDER´S MAKART

Obrázek 207 – MANES 1920

Nedohledané slepé pečeti papíren

Obrázek 208 – LABOR

Obrázek 209 - GEBRÜDER HOESCH

Obrázek 210 – MONOPOL

Další slepé pečeti

Obrázek 211 – Fratelli Alinari Fotografi Firenze Via Nazionale 8

Obrázek 212 – Vincenzo Paganori (Firenze Via Palazzuolo 7)

Obrázek 213 – slepá pečeť Univerzitní knihovna v Olomouci

Textová příloha 3: Kompletní seznam ilustrátorů restaurovaných kreseb a jejich malířských signatur

Ilustrátor	Složka [147]	Nar. – zemř.	Signatury z originálů	Signatury uvedené v titulu *Signatury českých a slovenských výtvarných umělců*[148]
Adámek Rudolf	2	9. 5. 1882 v Kutná Hora 1. 3. 1953 Praha	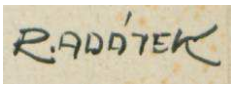	
Benda Jaroslav	5	27. 4. 1882 Praha 12. 1. 1970 tamtéž		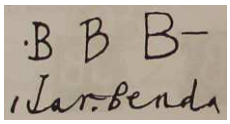
Bouda Cyril	2	14. 11. 1901 Kladno 29. 8. 1984	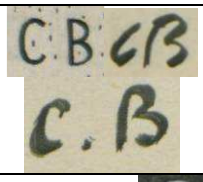	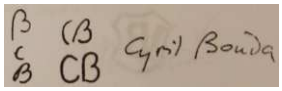
Cihelka Oldřich	2, 4, 7	29. 1. 1881 Praha 1958		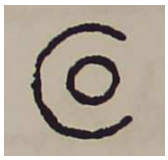
Čejka Josef	2?, 4,5	28. 7. 1886 Klatovy 25. 3. 1932 Praha	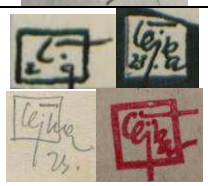	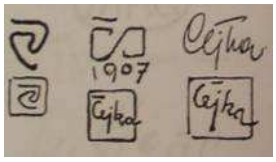
Dillinger Petr	1,2,6	17. 9. 1899 Český Dub 24. 4. 1954 Praha	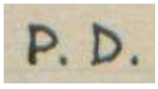	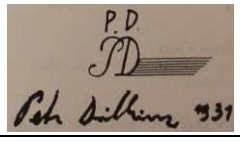
Flanderka Jaroslav	7	25. 5. 1877 Praha 18. 10. 1913 tamtéž	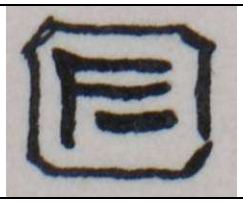	
Friedl František	1	11. 1. 1892 Plzeň ?		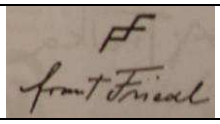

[147] Vychází z původního členění a označení jednotlivých kusů – podle krabic a skenů

[148] MALÁ, Alena a Petr PAVLIŇÁK. Signatury českých a slovenských výtvarných umělců. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2010. 306 s. ISBN 978-80-86171-40-1.

Ilustrátor	**Složka** [147]	**Nar. – zemř.**	**Signatury z originálů**	**Signatury uvedené v titulu *Signatury českých a slovenských výtvarných umělců*[148]**
Friedrich Josef	1	29. 7. 1875 Praha 12. 10. 1929 tamtéž	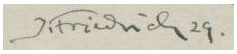	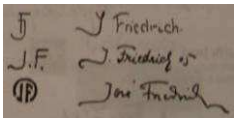
Grus Josef	1	19. 10. 1893 Pardubice 19. 3. 1972		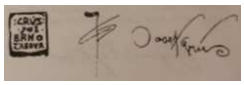
Hrstka Alexandr Vladimír	1	9. 5. 1890 Praha 23. 10. 1954 Praha	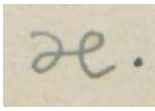	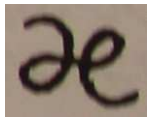
Hudeček Stanislav	6, 1?	26. 3. 1872 Gdow u Wieliczky 15. 4. 1947 Nový Bydžov	-	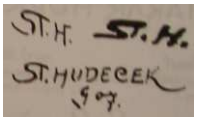
Kožíšek František	1, 2	22. 11. 1856 Praha 21. 7. 1930 tamtéž	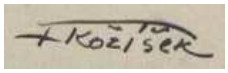	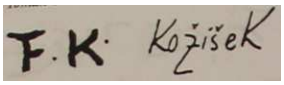
Krátký Antonín	3	18. 5. 1882 Výprachtice 1937	-	
Kratochvíl Zdeněk	2	7. 12. 1883 Dvůr Králové u Berouna 14. 10. 1961 Praha	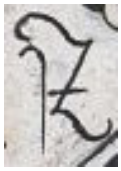	
Kubín Jaroslav, Kristián	1	17. 2. 1886 Praha 19. 9. 1937 tamtéž	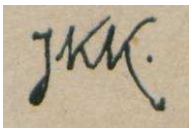	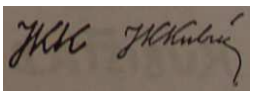
Kysela František	2, 3, 5, 6	1881 Kouřim 20. 2. 1941 Praha		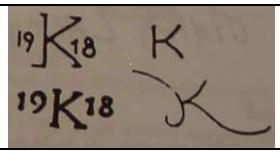
Laichter Prokop	1	18. 9. 1898 Praha 22. 8. 1975 Říčky	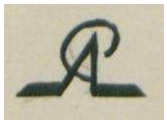	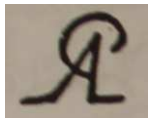

Ilustrátor	**Složka** [147]	**Nar. – zemř.**	**Signatury z originálů**	**Signatury uvedené v titulu *Signatury českých a slovenských výtvarných umělců*[148]**
Loukotka František Karel	1	16. 1. 1883 Staré Sedlo 7. 6. 1944 Praha	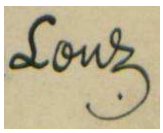	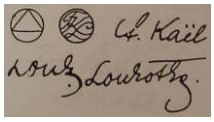
Mallý Gustáv	7	21. 5. 1879 Vídeň 3. 8. 1952 21Bratislava	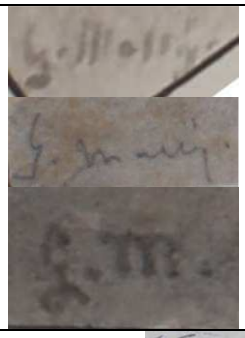	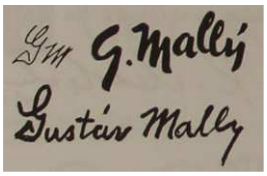
Malý Pavel František	1, 6, 7	29. 6. 1882 Pardubice 27. 1. 1952 Praha	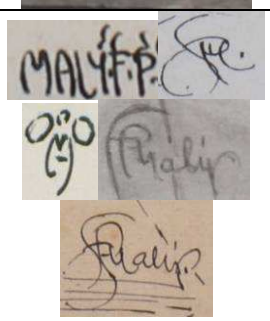	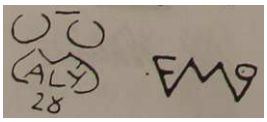
Mašková Landová Zdeňka	4	9. 9. 1895 Praha ?	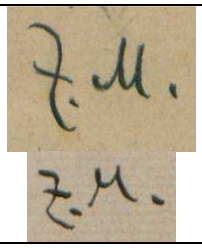	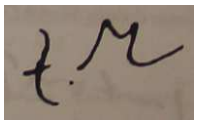
Moravec Alois	2, 3, 5	5. 1. 1899 Malá Chýška u Milevska 6. 3. 1987 Praha	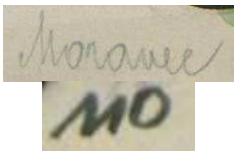	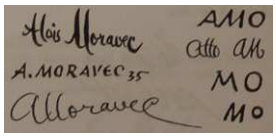
Muttich Kamil Vladislav	7	10. 3. 1873 Praha 6. 11. 1924 Nymburk		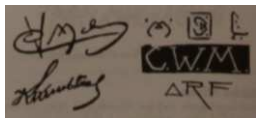
Nejedlý Karel	1	8. 7. 1870 Praha 29. 11. 1927 tamtéž	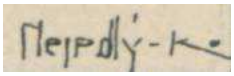	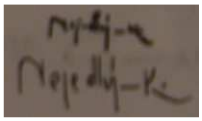

Ilustrátor	Složka [147]	Nar. – zemř.	Signatury z originálů	Signatury uvedené v titulu *Signatury českých a slovenských výtvarných umělců*[148]
Nevolová Božena	5	16. 7. 1893 Praha 26. 7. 1946 tamtéž		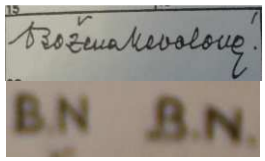
Novák Láďa	2, 6	7. 10. 1865 Praha 16. 1. 1944 tamtéž	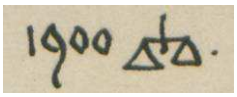	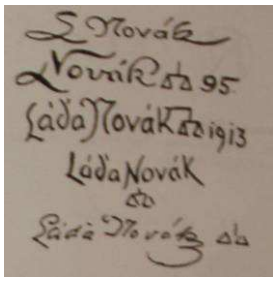
Oliva Viktor	1, 2, 3, 5, 6?	24. 4. 1861 Nové Strašecí 5. 4. 1928 Praha		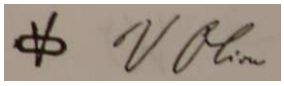
Scheiner Artuš	7, 6	28. 10. 1863 Benešov 20. 12. 1938 Praha	-	
Schlosser Robert	1	21. 8. 1880 Plané 21. 11. 1943 Praha		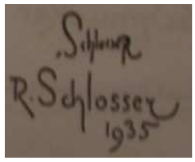
Strimpl Ludvík	2		-	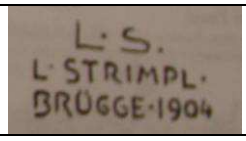
Stroff Karel	3	28. 10. 1881 Kutná Hora 12. 6. 1929 Praha	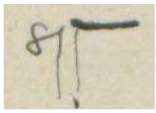	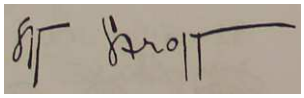
Šimůnek Karel	1, 5, 7	31. 8. 1869 Beroun 19. 7. 1942 Praha		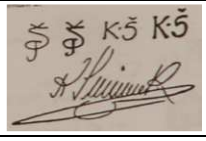
Šír Jan	1	12. 7. 1868 Nové Město na Moravě 28. 2. 1928 Pardubice	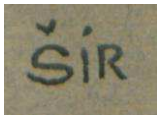	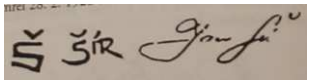

Ilustrátor	Složka [147]	Nar. – zemř.	Signatury z originálů	Signatury uvedené v titulu *Signatury českých a slovenských výtvarných umělců*[148]
Štapfer Karel	1, 7	14. 5. 1863 Praha 30. 11. 1930 tamtéž		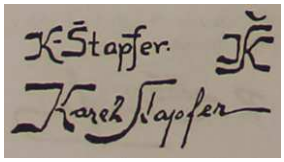
Thůma Karel Ladislav	7	14. 12. 1853 Chrudim 22. 2. 1917 Praha	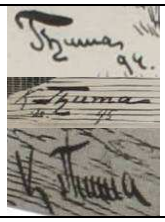	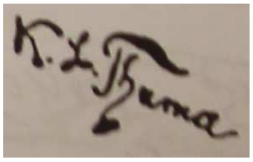
Wenig Josef	1, 2, 3, 5, 6	12. 2. 1885 Stankov 8. 9. 1939 Praha	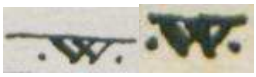	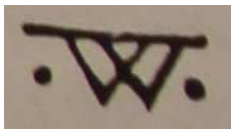

Ilustrátor	Složka[148]	Signatury z originálů
Birkin D.	1	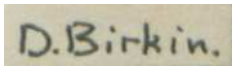
Čipera	1	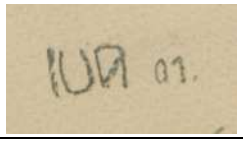
Giblet Mlle[149]	3	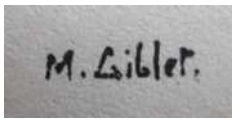
Havelka Jiří	1	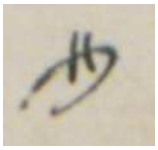
Herain Jiří	1, 3	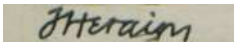
Klimánek Václav	1, 2	

[149] Signatura z Topičova sborníku literárního a uměleckého (1919–1920)

Ilustrátor	Složka[148]	Signatury z originálů
Patočka Harry	1	
Staeger Ferdinand	1, 2, 6	
Tichý Ferdinand	1	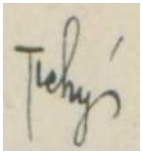
Tříška Josef	1	
Volf	1	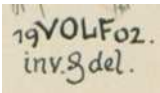
A. Häusler?	1	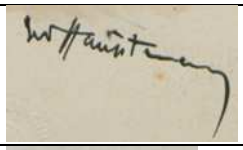
Červený?	1	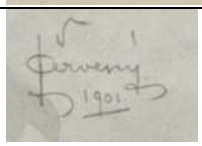
Fridrich Miroslav	7	
Fiala Eduard	7	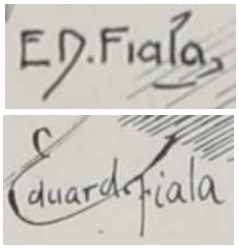
Rádeník	1	
Vejmelka J.	6	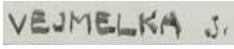

Ilustrátor	Složka[148]	Signatury z originálů
Vošahlík Jan	7	
Neznámý autor	1	
Neznámý autor	1	
Neznámý autor	1	
Neznámý autor	1	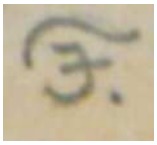
Neznámý autor	1	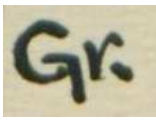
Neznámý autor	1, 6	
Neznámý autor	1	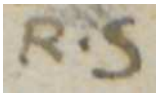
Neznámý autor	1	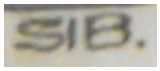
Neznámý autor	1	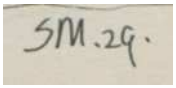 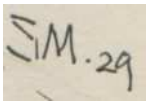
Neznámý autor (Stanislav Hudeček?)	1	
Neznámý autor	1	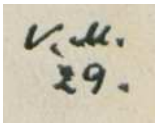
Neznámý autor	1	
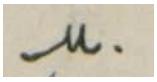
Ilustrátor	**Složka**[148]	**Signatury z originálů**
Neznámý autor	2	
Neznámý autor	6	
Neznámý autor	7	
Neznámý autor	5